

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

ЄВРОПЕЙСЬКА КРЕДИТНО-ТРАНСФЕРНА СИСТЕМА

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПАКЕТ

освітній ступінь   бакалавр

галузь знань   01 Освіта / Педагогіка

спеціальність   014 Середня освіта: українська мова і література

Ізмаїл – 2018

ЗМІСТ

- 1. Загальна інформація про факультет та випускову кафедру**
- 2. Описи освітніх програм спеціальності**
- 3. Інформація про окремі компоненти освітньої програми**

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ФАКУЛЬТЕТ ТА ВИПУСКОВУ КАФЕДРУ

1.1. Інформація про факультет

Назва: факультет української філології та соціальних наук

Адреса: проспект Миру, 9, каб. 304

Телефон деканату: (04841) 5-36-60

Веб-сторінка факультету: idgu.edu.ua/fufisn

Електронна пошта: idgu.fufsn@gmail.com

Декан факультету: кандидат історичних наук, доцент Чорна Л.В.

1.2. Інформація про кафедру

Назва: кафедра української мови і літератури

Адреса: проспект Миру, 9, каб. 304

Телефон кафедри: (04841) 5-10-73

Веб-сторінка кафедри: idgu.edu.ua/fufisn#section-1040

Електронна пошта: kaf_ukr_movlit@ukr.net

Завідувач кафедри: доктор філологічних наук, професор Колесников А.О.

Перелік освітніх програм спеціальності*:

---

* Зазначається можливість навчання за освітніми програмами, що передбачають здобуття додаткової спеціальності (предметної спеціальності, спеціалізації) відповідно до наказів МОН України № 506 від 12.05.2016 р. та № 567 від 25.05.2016 р.

2. ОПИС ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ

2.1. «Середня освіта: українська мова і література»

2.1.1. Профіль освітньої програми за спеціальністю 014 Середня освіта за предметною спеціальністю:014.01 Українська мова і література

1 – Загальна інформація	
Повна назва вищого навчального закладу та структурного підрозділу	Ізмаїльський державний гуманітарний університет, кафедра української мови і літератури
Ступінь вищої освіти та назва кваліфікації мовою оригіналу	Перший ступінь вищої освіти Кваліфікація: бакалавр освіти з української мови і літератури. Учитель української мови і літератури . Редактор освітніх видань
Офіційна назва освітньої програми	Середня освіта: Українська мова і література
Тип диплому та обсяг освітньої програми	Диплом бакалавра, одиничний ступінь, 240 кредитів ЄКТС термін навчання 3 роки 10 місяців
Наявність акредитації	Сертифікат про Акредитацію Серія НД-П № 1658478 від 2 липня 2013 р. Термін дії сертифіката до 1 липня 2018 р.
Цикл/рівень	НРК України – 7 рівень, FQ-EHEA – перший цикл, EQF-LLL – 6 рівень
Передумови	Особа має право здобувати ступінь бакалавра на основі отримання повної загальної середньої освіти за умови успішного складання ЗНО з заявлених МОН України предметів
Мова(и) викладання	Українська
Термін дії освітньої програми	до 1 липня 2018 р.
Інтернет-адреса постійного розміщення опису освітньої програми	http://idgu.edu.ua
2 – Мета освітньої програми	
Програма призначена для підготовки конкурентноспроможного фахівця-філолога в галузі знань 01 Освіта з глибокими фундаментальними знаннями та уміннями міждисциплінарного філологічного дослідження, здатного будувати свою діяльність на основі креативного підходу та готового до продовження навчання на другому освітньо-науковому рівні вищої освіти.	
3 – Характеристика освітньої програми	
Предметна область (галузь знань, спеціальність, спеціалізація (за наявності))	Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка, Спеціальність: 014 Середня освіта Предметна спеціальність 014.01 Українська мова і література

Орієнтація освітньої програми	Освітньо-професійна програма ґрунтується на сучасних наукових знаннях про цілі й цінності філологічної і педагогічної освіти, орієнтована на академічну і професійну підготовку на основі теоретичних досліджень і практичних результатів їх впровадження з урахуванням світового досвіду навчальної діяльності, сучасного стану підготовки фахівців з мовної освіти в Україні, акцентує увагу на здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері професійної діяльності як вчителя-словесника, так і редактора освітніх видань, орієнтує на подальшу фахову самоосвіту.
Основний фокус освітньої програми та спеціалізації	Професійна освіта в галузі філології та методики навчання у закладах середньої освіти, а також у галузі редагування.
Особливості програми	Програма включає навчальні дисципліни професійної та практичної підготовки, які поглиблюють компетентності майбутнього вчителя української мови та літератури, редактора освітніх видань й забезпечують можливість засвоєння наукових програм у відповідних галузях знань.
4 – Придатність випускників до працевлаштування та подальшого навчання	
Придатність до працевлаштування	Випускників програми призначено для навчально-виховної, науково-методичної та організаційно-управлінської діяльності в галузі 01 Освіта відповідно до Класифікатора професій ДК 003: 2010. 33 – фахівці в галузі освіти 334 – інші фахівці в галузі освіти
Подальше навчання	Випускники мають право продовжити навчання на другому освітньо-науковому рівні вищої освіти.
5 – Викладання та оцінювання	
Викладання та навчання	Викладання мови та літератури із застосуванням сучасних інформаційних технологій. Проблемно-орієнтоване навчання, самонавчання, навчання через виробничу практику. Стиль навчання: студентсько-центроване навчання, самонавчання, проблемно-орієнтоване навчання, індивідуально-творчий підходи. Лекційні курси поєднуються з семінарськими, лабораторними та практичними заняттями, самостійна робота проводиться з залученням електронних підручників, конспектів, консультацій з викладачами
Оцінювання	Накопичувальна бально-рейтингова система, що передбачає оцінювання студентів за усі види аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності, спрямовані на опанування навчального навантаження з освітньої програми, поточний, модульний й підсумковий контроль; письмові, усні екзамени, тестування, заліки з навчальної (філологічної, ознайомчої й виховної), навчально-виробничої (педагогічної) і виробничої (педагогічної) практик, курсові роботи, комплексні кваліфікаційні екзамени. Система оцінювання: чотирибальна національна шкала

	(«відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»); дворівнева національна шкала (зараховано/не зараховано); 100-бальна (ЄКТС) шкала)
6 – Програмні компетентності	
Інтегральна компетентність	Здатність самостійно розв'язувати складні спеціалізовані завдання й практичні проблеми в галузі редагування й середньої освіти, що передбачає застосування теорій і методів освітніх наук і характеризується комплексністю й визначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в закладах освіти середньої школи.
Загальні компетентності (ЗК)	<p>ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК 2. Здібність планувати та управляти часом.</p> <p>ЗК 3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.</p> <p>ЗК 4. Спроможність спілкуватися рідною та іноземною мовами як усно, так письмово.</p> <p>ЗК 5. Знання предметної галузі та розуміння професії.</p> <p>ЗК 6. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.</p> <p>ЗК 7. Здібність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>ЗК 8. Здатність бути критичним і самокритичним.</p> <p>ЗК 9. Спроможність генерувати нові ідеї (креативність).</p> <p>ЗК 10. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми з відповідною аргументацією.</p> <p>ЗК 11. Уміння працювати в команді.</p> <p>ЗК 12. Цінування і повага різноманітності та мультикультурності.</p>
Фахові компетентності спеціальності (ФК)	<p>ФК 1. Володіти спеціальними знаннями загальних і часткових теорій мовознавства та літературознавства, наукових шкіл і напрямів філологічних досліджень.</p> <p>ФК 2. Бути обізнаними з внутрішніми та зовнішніми законами розвитку мови та літератури.</p> <p>ФК 3. Володіти основними поняттями, концепціями і фактами сучасної мовознавчої та літературознавчої науки.</p> <p>ФК 4. Мати здатність оперативно засвоювати нові теорії, методики дослідження, що народжуються як у галузі філології, так і на межі різних гуманітарних наук.</p> <p>ФК 5. Вміти застосовувати на практиці теоретичні знання з лінгвістики, літературознавства, загальні та спеціальні методи філологічного дослідження.</p> <p>ФК 6. Здійснювати аналіз мовних та мовленнєвих об'єктів, різних типів лінгвістичних та літературознавчих текстів, зокрема й художніх творів, а також помилок на різних мовних рівнях.</p> <p>ФК 7. Здійснювати пошук та аналітичне опрацювання нової текстової, графічної, звукової та відеоінформації.</p> <p>ФК 8. Вміти застосовувати трансфер академічних знань і академічних досліджень у прикладних освітніх технологіях та соціокультурної діяльності.</p>

ФК 9. Знати принципи, методи і форми організації навчального процесу в закладах світи середньої школи та у редакційно-видавничому процесі.

ФК 10. Володіти специфікою сучасних технологій навчання та викладання в закладах світи середньої школи.

ФК 11. Використовувати сучасні інноваційні технології навчання у процесі викладання української мови та літератури.

ФК 12. Володіти навичками професійної інформаційної діяльності щодо аспектів викладання української мови та літератури в закладах світи середньої школи.

ФК 13. Оволодіння професійним рівнем науково-ділової комунікації державною мовою та методами редагування текстів різних стилів.

ФК 14. Знання основ теорії, методів і прийомів усної та писемної комунікації.

ФК 15. Уміти вести дискусію.

7 – Програмні результати навчання

ПРН 1. Знання методики викладання української мови та літератури в різних типах середніх навчальних закладів.

ПРН 2. Знання сучасних наукових методів філологічних досліджень, достатню підготовку для проведення науково-дослідницької роботи в галузі філологічних наук.

ПРН 3. Знання методики проведення експериментів у галузі лінгвістики та дидактики.

ПРН 4. Знання методики психолого-педагогічної діагностики, володіння навичками та вміннями її реалізації.

ПРН 5. Знання правових та етичних норм, які регулюють відносини між людьми в професійних колективах.

ПРН 6. Знання законодавчої та нормативної бази України про охорону праці в освітній галузі.

ПРН 7. Вільне володіння фундаментальними знаннями в галузі філології (основні концепції, праці гуманітарних наук та їх видатні представники).

ПРН 8. Здатність використовувати професійно-профільовані знання, уміння й навички, досліджувати мовні та літературні явища, вирішувати практичні завдання в галузі філології та редагування.

ПРН 9. Здатність коригувати та прогнозувати свою навчально-виховну роботу.

ПРН 10. Вміння проводити науково-методичну та організаційно-методичну роботу із запровадження у навчальний процес нових інформаційних технологій навчання мови та літератури, в тому числі інтенсивних методів навчання, індивідуалізованого навчання тощо.

ПРН 11. Вміння планувати й організовувати навчальну діяльність учнів на заняттях, в позааудиторній роботі, активізувати їх самостійну роботу й наукову творчість.

ПРН 12. Навички вести навчальний діалог і ефективно організовувати співпрацю з учнями.

ПРН 13. Здійснювати діагностику особистості з використанням тестових завдань як важливого дослідницького інструменту.

ПРН 14. Вміння здійснювати самоконтроль, самооцінку, саморегуляцію.

ПРН 15. Досконале володіння державною мовою та основними методами редагування.

ПРН 16. Вміння працювати з комп'ютерною технікою та ефективно використовувати її для обробки матеріалів і результатів досліджень у галузі філології.

ПРН 17. Вміння користуватися науковою літературою, аналізувати матеріал академічних підручників та навчальних посібників з української мови та літератури для різних типів середніх навчальних закладів з метою виявлення його наукової вірогідності, методичного значення та прогнозування можливих труднощів у засвоєнні навчальних програм.

ПРН 18. Володіння навичками аналізу навчально-виховних ситуацій, уміння визначати і вирішувати педагогічні завдання.

ПРН 19. Формування суджень про використання знань, умінь, навичок у галузі теорії і практики дослідження мовних явищ для освоєння теоретичних основ і методів сучасної лінгвістики.

ПРН 20. Формування суджень про використання професійно-орієнтованих загальнотеоретичних знань з української мови та редагування.

8 – Ресурсне забезпечення реалізації програми

Кадрове забезпечення	<p>В реалізації програми беруть участь штатні науково-педагогічні працівники – доктори філологічних наук, професори, кандидати філологічних наук, доценти, кандидат педагогічних наук, доцент; за можливості залучаються закордонні фахівці.</p> <p>З метою підвищення фахового рівня всі науково-педагогічні працівники один раз на п'ять років проходять підвищення кваліфікації, в тому числі закордонні.</p>
Матеріально-технічне забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> - навчальні корпуси; - гуртожитки; - спеціалізовані кабінети, лабораторії; - комп'ютерні класи; - пункти харчування; - точки бездротового доступу до мережі Інтернет; - мультимедійне обладнання; - спортивний зал, спортивні майданчики.
Інформаційне та навчально-методичне забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> - офіційний сайт ІДГУ: idgu.edu.ua; - точки бездротового доступу до мережі Інтернет; - необмежений доступ до Інтернет; - наукова бібліотека, читальні зали; - навчальні та робочі плани; - графіки навчального процесу; - навчально-методичні комплекси дисциплін; - навчальні та робочі програми дисциплін; - дидактичні матеріали для самостійної та індивідуальної роботи студентів; - програми практик; - методичні рекомендації щодо написання курсових робіт; - критерії оцінювання рівня підготовки; - пакети комплексних контрольних робіт.

9 – Академічна мобільність

Національна кредитна мобільність	Підвищення кваліфікації (стажування) науково-педагогічних працівників у вітчизняних ВНЗ
Міжнародна кредитна мобільність	Не передбачено

Навчання іноземних здобувачів вищої освіти	Можливе
---	---------

2.1.2. Перелік компонентів освітньої програми

Код н/д	Компоненти освітньої програми (навчальні дисципліни, курсові проекти (роботи), практики, кваліфікаційна робота)	Кількість кредитів	Форма підсумкового контролю
1	2	3	4
Обов'язкові компоненти ОП			
1.Цикл загальної підготовки.			
1.Загальні нормативні дисципліни.			
ОК 1.	Філософія	4	екзамен
ОК 2.	Англійська мова	9	залік, екзамен
ОК 3.	Історія та культура України	6	екзамен
2.Загальні вибіркові дисципліни (за вільним вибором студентів)			
ОК 4.	Соціологія	4	залік
ОК 5.	Політологія	4	залік
ОК 6.	Основи економічної теорії	4	залік
ОК 7.	Екологія	4	залік
ОК 8.	Безпека праці	4	залік
ОК 9.	Техніка безпеки за профспрямуванням	4	залік
ОК 10.	Ділові папери і професійна компетентність	4	залік
ОК 11.	Історія релігій	4	залік
ОК 12.	Етика	4	залік
ОК 13.	Естетика	4	залік
ОК 14.	Підприємництво і бізнес-культура	4	залік
ОК 15.	Самоменеджмент та управління особистою кар'єрою	4	залік
2.Цикл професійної та практичної підготовки.			
1.Професійні нормативні дисципліни.			
ОК 16.	Педагогіка	6	екзамен
ОК 17.	Психологія	6	екзамен
ОК 18.	Вступ до слов'янської філології з основами наукових досліджень	4	залік
ОК 19.	Вступ до мовознавства	5	екзамен
ОК 20.	Сучасна українська літературна мова	21	залік, екзамен
ОК 21.	Українська діалектологія	3	залік
ОК 22.	Українська мова в діахронному аспекті	4	екзамен
ОК 23.	Методика навчання української мови	6	екзамен
ОК 24.	Історія української літератури	21	залік, екзамен
ОК 25.	Вступ до літературознавства	4	екзамен
ОК 26.	Ділова українська мова та основи академічного письма	4	залік
ОК 27.	Методика навчання літератури	5	екзамен
ОК 28.	Курсова робота з історії української літератури	1	залік
ОК 29.	Курсова робота з української мови	1	залік
ОК 30.	Курсова робота з методик навчання української мови і літератури	1	залік

2.Практична підготовка.			
ОК 31.	Навчальна практика (філологічна)	3	залік
ОК 32.	Навчальна практика (ознайомча, виховна)	6	залік
ОК 33.	Виробнича практика (педагогічна)	15	залік
Загальний обсяг обов'язкових компонентів: 183			
Вибіркові компоненти ОП			
Вибірковий блок 1 (вибір факультету)			
ВБ 1.1.	Старослов'янська мова	5	екзамен
ВБ 1.2.	Теорія та історія видавничої справи і редагування	4	екзамен
ВБ 1.3.	Основи економічної теорії	4	залік
ВБ 1.4.	Історична граматики української мови	5	екзамен
ВБ 1.5.	Основи видавничої справи	3	залік
ВБ 1.6.	Стилістика та редакторський практикум	5	екзамен
ВБ 1.7.	Типологія помилок	3	залік
ВБ 1.8.	Культура і стилістика української мови	5	екзамен
ВБ 1.9.	Редакторський аналіз і правка	3	залік
ВБ 1.10.	Теорія мови та літератури	4	екзамен
ВБ 1.11.	Проблематика ЗМІ	4	залік
Вибірковий блок 2 (вибір студента)			
ВБ 2.1.	Європейські абрисы педагогіки соціалізації	4	залік
ВБ 2.2.	Психодіагностика	4	залік
ВБ 2.3.	Грамматична семантика	4	залік
ВБ 2.4.	Теорія парадигм	4	залік
ВБ 2.5.	Видавничі стандарти	4	залік
ВБ 2.6.	Художньо-технічне редагування	4	залік
ВБ 2.7.	Київські неокласики в контексті літературної доби	4	залік
ВБ 2.8.	Творчість поетів-дисидентів	4	залік
ВБ 2.9.	Фольклор	4	залік
ВБ 2.10.	Літературне краєзнавство	4	залік
ВБ 2.11.	Лінгвістичний аналіз художнього тексту	4	залік
ВБ 2.12.	Літературознавчий аналіз художнього тексту	4	залік
ВБ 2.13.	Основи педагогічної майстерності	4	залік
ВБ 2.14.	Інклюзивна освіта	4	залік
ВБ 2.15.	Загальне редагування	4	залік
ВБ 2.17.	Редагування в ЗМІ	4	залік
ВБ 2.18.	Літературне редагування	4	залік
ВБ 2.19.	Редакторська майстерність	4	залік
Загальний обсяг вибірових компонентів: 117			
ЗАГАЛЬНИЙ ОБСЯГ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ		240	

2.1.3. Форма атестації здобувачів вищої освіти:

- Комплексний кваліфікаційний екзамен з української мови і літератури та методик їх навчання.

- Атестаційний екзамен з редагування освітніх видань.

Атестація випускників освітньої програми спеціальності 014 Середня освіта проводиться у формі атестаційних екзаменів, завершується видачею документа встановленого зразка про присудження ступеня «бакалавра» із присвоєнням кваліфікації: Бакалавр освіти з української мови і літератури. Учитель української мови і літератури. Редактор освітніх видань. Атестація здійснюється відкрито і публічно

3. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОКРЕМІ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

3.1. Освітньо-професійна (освітньо-наукова) програма «Середня освіта: українська мова і література»

Обов'язкові компоненти

Загальні нормативні дисципліни

Філософія

1. КОД: ОК 1.

2. РІК НАВЧАННЯ: 1

3. СЕМЕСТР: 2

4. ЛЕКТОР: доц. Запорожченко О.В.

5. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЩО ЗДОБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ:

загальні компетентності: здатність до абстрактного, логічного та критичного мислення, аналізу і синтезу; здатність застосовувати знання в професійній діяльності у стандартних та окремих нестандартних ситуаціях; здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями; здатність бути критичним і самокритичним, визнавати та виправляти власні помилки; вміння працювати самостійно, проявляти добросовісність, дисциплінованість, пунктуальність та відповідальність, а також працювати у команді колег за фахом; цінування та повага різноманітності і мультикультурності;

фахові компетентності: здатність застосовувати сучасні методи й освітні технології навчання; здатність використовувати досягнення сучасної науки; здатність здійснювати власне дослідження в освітній діяльності, узагальнювати й оприлюднювати результати досліджуваної проблеми.

6. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ: в результаті вивчення дисципліни студенти повинні

знати: специфіку філософії як особливого типу світогляду, її функції, завдання, проблемне поле; понятійно-термінологічний апарат курсу; основні напрямки філософії та історію їх виникнення; основних представників світової філософії та їх базові концепції та ідеї; особливості та проблематику філософських пошуків у кожному епоху розвитку людства; основні джерела філософських знань;

вміти: обґрунтовувати свою світоглядну позицію щодо важливості знань з основ філософії; порівнювати між собою різні філософські погляди, ідеї, концепції; аналізувати вплив соціокультурних чинників на формування філософських ідей, проблематику філософських пошуків; коректно використовувати філософські терміни та поняття під час усних відповідей на семінарських заняттях, складати термінологічні словники, застосовувати філософські терміни для експлікації власної думки; здійснювати самостійний пошук інформації з використанням різноманітних ресурсів.

7. ПЕРЕКВІЗИТ: вступ до історії з основами наукових досліджень

8. ЗМІСТ КУРСУ: Джерела філософії. Філософія як форма суспільної свідомості. Структура, предмет і функції філософії. Пізнавальна функція філософії. Практичне і пізнавальне ставлення людини до світу і до самої себе як предмет філософського знання. Пізнавальна діяльність філософії та її мета. Світоглядна функція філософії. Філософія як теоретичне осмислення буття. Структура світогляду. Світовідчуття, світосприйняття, світорозуміння. Методологічна функція філософії. Методологія та її різновиди. Філософія як теорія і методологія.

Стародавня філософія як зародок і колиска всіх наступних типів філософії. Буддизм. Даосизм. Філософські напрямки, школи і погляди видатних античних мислителів: Геракліта, Піфагора, Демокріта, Сократа, Платона, Арістотеля та інших. Основні філософські поняття

античної філософії. Нові умови розвитку філософії. Від політеїзму до монотеїзму. Релігійний характер філософських пошуків. Патристика і схоластика. Онтологія, гносеологія, антропологія, етика та філософія історії в філософії середньовіччя. Проблема співвідношення віри і знання, цінностей земного життя і християнських ідеалів.

Філософія епохи Відродження. Основний зміст епохи та його відбиття у філософському антропоцентризмі. Проблема людської особистості у гуманістичній філософській традиції епохи Відродження.

Якісно нова спрямованість філософії. Критика середньовічної схоластики і містики, пошуки продуктивного методу пізнання. Сенсуалізм і раціоналізм. Представники європейської філософії Нового часу. Соціальні та антропологічні ідеї Нового часу та філософія Просвітництва. Загальна характеристика німецької класичної філософії, її представники. Гносеологія та етика в філософії Канта. Активна самодіяльність духу – головна тема німецького ідеалізму. Ідеалістична діалектика розвитку світу і людини як основне досягнення гегелівської філософії. Гуманістичний зміст філософії Фейєрбаха.

Марксистська філософія. Проблеми свободи і цілісного розвитку людини. Сутність матеріалістичного розуміння історії. Філософська розробка соціальної проблематики. Антропологічні напрямки в західній філософії. Проблема несвідомого та ірраціонального. Філософія людського існування (екзистенціалізм). Еволюція релігійної філософії. Сцієнтистські напрямки. Позитивізм та його різновиди. Структуралізм та модернізм в сучасній філософії.

Філософська думка Київської Русі. Києво-Могилянська академія як осередок розвитку філософії в Україні. Проблема людини у філософських роздумах Г.Сковороди. Проблема звільнення людини і нації у творах мислителів Кирило-Мефодіївського братства. Розробка антропологічного принципу та ідея суспільного прогресу у творчості Франка, Драгоманова, Грушевського та ін. Подальший розвиток філософської думки в Україні.

Буття як універсальна філософська категорія. Реальність буття і небуття. Рівні буття. Свідомість людини як духовний спосіб орієнтації її у реальності буття. Усвідомлення проблеми походження, розвитку і сутності свідомості. Загальний зміст і форми пізнавальної діяльності. Проблема визначення меж людського пізнання і самопізнання. Об'єктивна реальність і предмет пізнання. Чуттєве споглядання, понятійне мислення, практика: характер їх співвідношення. Сенсуалізм, раціоналізм, практицизм як альтернативи науково-філософському розумінню сутності пізнавального процесу. Істина як процес. Характеристики істини. Критерії істини.

Природні передумови, матеріальні та духовні засади людського життя. Суспільне виробництво, його архітектоніка. Економічна, соціальна, політична і духовна сфери життя людей. Соціальна структура суспільства. Історичні форми спільності людей. Суспільна свідомість. Еволюційне, інволюційне і революційне у розвитку суспільства і людини. Критерії прогресивного розвитку суспільства. Суспільство як система, що саморозвивається. Проблема сенсу, цінності і самоцінності людського життя у духовному досвіді людства. Витоки та історичні долі ідей філософського гуманізму. Ідея цілісної людини як вираз сенсу людського життя. Свобода і гуманізм. Свобода і культура.

9.РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Бичко А.К. Історія філософії: підручник / А. К. Бичко, І. В. Бичко, В. Г. Табачковський. — К., 2001.
2. Надольний І.Ф. Філософія: навч. посібник / І.Ф.Надольний. — К., 2005.
3. Огородник І. В. Історія філософської думки в Україні : навч. посібник /І. В. Огородник, В. В. Огородник. — К., 1999.
4. Федів Ю., Мозгова Н. Історія української філософії: навч. посібник / Ю. Федів, Н. Мозгова— К., 2001.
5. Чижевський Д. Нариси з історії філософії в Україні / Д. Чижевський. — К., 2005.

10. ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лекції, семінарські заняття, самостійна робота.

11. МОВА НАВЧАННЯ: українська

12. ДИСТАНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ: (за наявності)

Англійська мова

1. КОД: ОК 2.

2. РІК НАВЧАННЯ: 2-4

3. СЕМЕСТР: 3-8

4. ЛЕКТОР: викл. Ткаченко Л.Х.

5. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЩО ЗДОБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ:

загальні компетентності: здатність використовувати професійно профільовані знання в галузі сучасної лінгвістики; професійно профільовані знання системи мови й правил її функціонування при іншомовній комунікації; здатність користуватися науковою літературою, аналізувати стан справ з питань своєї спеціальності; мати сучасні уявлення про методіку проведення експериментів у галузі лінгвістики, мовознавства; професійно орієнтовані загальнотеоретичні знання з усіх аспектів мови, яка вивчається;

фахові компетентності: здатність сприймати автентичну іншомовну інформацію на слух, зокрема в звичайному спілкуванні та адекватно реагувати на неї; вільно володіти англійською мовою; використовувати знання, уміння, навички в галузі теорії й практики дослідження мовних явищ для освоєння теоретичних основ і методів сучасної лінгвістики

6. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ: в результаті вивчення дисципліни студенти повинні

знати: особливості фонетичної будови іноземної мови; основні граматичні категорії відповідно до потреб усного мовлення та читання; синтаксичні особливості речень різної структури; лексичний мінімум у межах тем, визначених програмою;

вміти: сприймати монологічне та діалогічне мовлення викладача, студентів або носіїв мови; переказувати прочитаний (або прослуханий) текст, ставити запитання до тексту; робити монологічні повідомлення згідно з тематикою курсу; вести бесіду-діалог відповідно до програмної тематики; граматично правильно висловлювати думки з заданої викладача, студентів або носіїв мови; переказувати прочитаний (або прослуханий) текст, ставити запитання до тексту; робити монологічні повідомлення згідно з тематикою курсу; вести бесіду-діалог відповідно до програмної тематики; граматично правильно висловлювати думки з заданої теми у письмовій формі; перекладати тексти з англійської мови на українську та з української на англійську; працювати з довідковою літературою.

7. ПЕРЕКВІЗИТ: практичний курс англійської мови

8. ЗМІСТ КУРСУ: Фонетика. Особливості фонетичної будови іноземної мови. Граматика. Основні граматичні категорії (артикль, іменник, займенник, прикметник, прислівник, числівник, особові та неособові форми дієслова, модальні дієслова). Лексика (побутова та фахова)

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Бріт Н. М., Заболотна О. А., Коваленко О. В. English: посібник з англійської мови для студентів гуманітарних спеціальностей вищих закладів педагогічної освіти. - Умань: АЛМІ, 2010. - 112 с.

2. Білецька І. О., Голобородько О. А. English. Part II. Literature: посібник з англійської мови для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів педагогічної освіти. – Видання третє, переробл. і доп. – Умань: ПП Жовтий, 2010. – 154 с.

3. Вибрані твори англійських та американських письменників: посібник для самостійного читання / Уклад. І. О. Білецька, С. А. Гончаренко. Умань, 2008. – 88 с.

4. Raymond Murphy. English Grammar for intermediate students of English. Cambridge University Press, 2006. - 320с.

5. English: посібник з англійської мови для студентів природничо-наукових спеціальностей вищих навчальних закладів педагогічної освіти /Бріт Н.М., Суржикова І.А., Заболотна О.А. та ін. - Вид. 2-е, переробл. і доп.-К.:Міленіум, 2006.- 222с.

10. ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лекції, семінарські заняття, самостійна робота.

11. МОВА НАВЧАННЯ: англійська

12. ДИСТАНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ: (за наявності)

Історія та культура України

1. КОД: ОК 3.

2. РІК НАВЧАННЯ: 1, 3, 4.

3. СЕМЕСТР: 3, 4, 5, 7.

4. ЛЕКТОР: доц. Дізанова А.В.

5. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЩО ЗДОБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ:

загальні компетентності: здатність до абстрактного, логічного та критичного мислення, аналізу і синтезу. Здатність застосовувати знання в професійній діяльності у стандартних та окремих нестандартних ситуаціях; здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями; здатність бути критичним і самокритичним, визнавати та виправляти власні помилки; вміння працювати самостійно, проявляти добросовісність, дисциплінованість, пунктуальність та відповідальність, а також працювати у команді колег за фахом; цінування та повага різноманітності і мультикультурності;

фахові компетентності: здатність застосовувати сучасні методи й освітні технології навчання; здатність використовувати досягнення сучасної науки; здатність доцільно використовувати й створювати сучасне навчально-методичне забезпечення (обладнання) для проведення занять; здатність здійснювати власне дослідження в освітній діяльності, узагальнювати й оприлюднювати результати досліджуваної проблеми; здатність створювати рівноправний і психологічно позитивний клімат для навчання, організувати ефективну комунікацію між учасниками освітнього процесу (учнями, учителями, батьками та ін.); здатність розуміти вимоги до діяльності за спеціальністю

6. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ: в результаті вивчення дисципліни студенти повинні

знати: сучасні методи історичного пізнання, історичний термінологічно-понятійний апарат; основні етапи історичного процесу та культурного розвитку на теренах України; специфіку політичного, соціального, економічного, культурного життя України на різних етапах історії, специфіку розвитку окремих регіонів України;

вміти: використовувати набуті знання в практичній діяльності; аналізувати історичні події, орієнтуватися в історичному просторі та часі, визначати причинно-наслідкові зв'язки, оцінювати роль суб'єктивних та об'єктивних чинників в історичному процесі, подіях і явищах; давати оцінку пам'яткам вітчизняної та світової культури, співвідносити їх з історичними періодами, самостійно поглиблювати знання у рамках дисципліни шляхом пошуку й опрацювання нової інформації з використанням сучасних технічних засобів.

7. ПРЕРЕКВІЗИТ: вступ до історії з основами наукових досліджень

8. ЗМІСТ КУРСУ: Стародавня доба в історії України. Східні слов'яни. Проблема етногенезу та розселення слов'ян. Господарство та суспільний лад слов'ян. Антське царство та його політичне

становище в IV-VI ст. н.е. Побут, культура і вірування слов'янських племен. Походження та основні етапи формування українського етносу.

Середньовічна держава Київська Русь. Галицько-Волинське князівство. Передумови утворення Київської Русі. Внутрішня та зовнішня політика перших руських князів. Соціально-економічний розвиток Київської держави в X - на початку XII ст. Політична система Київської Русі. Запровадження християнства. Етноніми «русичі», «руські люди» і «Україна».

Галицько-Волинське князівство в другій половині XIII – першій половині XIV ст.

Українські землі під владою іноземних держав (XIV – перша половина XVII ст.).

Українське козацтво. Причини виникнення козацтва. Виникнення Запорозької Січі, її адміністративно-територіальний устрій, господарство, традиції. Реєстрові та нереєстрові козаки. Петро Сагайдачний. Запорозька Січ – демократична республіка. Боротьба проти турків і татар. Козацько-селянські повстання в Україні кінця XVI - першої третини XVII ст.

Українська національна революція середини XVII ст. Причини і характер, мета, рушійні сили революції. Проблеми періодизації. Б.Хмельницький. Становлення української козацької держави. Переяславська рада та договір з Московською державою 1654 р., його оцінка істориками. Березневі статті. Дипломатія Б.Хмельницького.

Українські гетьмани Ю.Хмельницький та І.Виговський. Гадяцька угода. Переяславські статті 1659 р. Поділ України на Правобережну і Лівобережну. Соціально-економічні, політичні, демографічні наслідки революції.

Гетьманщина, Правобережна Україна і Запорозька Січ в кінці XVII – XVIII ст. Особливості адміністративного та політичного устрою Гетьманщини та Слобідської України у складі Московської держави. Гетьман І.Мазепа, його внутрішня та зовнішня політика. Північна війна, участь в ній українського народу. Полтавська битва та її наслідки. П.Орлик, його «Конституція». Наступ на автономію України. І.Скоропадський. Перша Малоросійська колегія та її діяльність. К.Розумовський, його реформи. Остаточна ліквідація автономних прав України. Друга Малоросійська колегія. Запорозька Січ в кінці XVII – XVIII ст. І.Сірко. Причини та наслідки ліквідації Запорозької Січі. Приєднання Росією Півдня України та його колонізація в др. пол. XVIII ст. Правобережна Україна та західноукраїнські землі у другій половині XVII ст. Гайдамацький рух. Коліївщина. Поділи Польщі (1772, 1793, 1795) та приєднання українських земель до Росії та Австрії.

Українські землі у складі Російської та Австрійської імперій (XIX – початок XX ст.) Адміністративно-територіальний устрій та регіональний поділ українських земель у складі іноземних держав.

Занепад кріпосницьких та зародження ринкових відносин в українській економіці. Початок українського національного відродження, історіографія проблеми. Кирило-Мефодіївське товариство. Т.Шевченко.

Характер політики австрійського уряду щодо українців. Реформи Марії-Терезії та Йосифа II. Початок національного відродження в Галичині. «Руська трійця». Події революції 1849-1849 рр. на західноукраїнських землях.

Скасування кріпацтва. Реформи 60-70-х років XIX ст. Соціально-економічний розвиток у пореформений період. Національна політика російського царизму щодо українців. Український культурно-національний рух. Українофіли. Діяльність громад. Виникнення українських політичних товариств.

Західноукраїнські землі. Москвофіли. Народовці. Зв'язки прогресивних діячів Галичини і Наддніпрянської України. Українське національне життя на Закарпатті та Буковині.

Розвиток капіталізму в промисловості та сільському господарстві, його особливості на поч. XX ст. Соціальне та національне гноблення українського народу. Діяльність українських національних партій. Україна в період революції 1905-1907 рр. Аграрна реформа П.Столипіна та її здійснення в Україні. Українські землі в роки Першої світової війни.

Українська революція 1917-1920 рр. Лютнева революція 1917 р. у Росії. Українська Центральна Рада. I і II Універсали. Генеральний Секретаріат. Жовтневий переворот у Петрограді. III Універсал. Проголошення УНР. IV Універсал. Проголошення незалежності УНР. Німецько-австрійський окупаційний режим. Гетьманський переворот. Зовнішня і внутрішня політика П.Скоропадського. Директорія. Внутрішня і зовнішня політика. Проголошення ЗУНР та її діяльність. Акт злуки УНР і ЗУНР.

Встановлення влади рад на початку 1919 року. Створення УСРР. «Воєнний комунізм». Боротьба з Денікіним. Варшавський договір 1920 року. Радянсько-польська війна. Ризький мир 1921 року. Поразка Української національно-демократичної революції. Основні уроки і здобутки української революції.

Україна у міжвоєнну добу (1921-1939). Україна в роки нової економічної політики 1921-1928 рр. Створення СРСР і Україна. Формування командно-адміністративної системи. Перехід до форсованої індустріалізації. Кооперування і колективізація. Перехід до прискореної колективізації. Голодомор 1932-1933 рр. Конституція УРСР 1937 р. «Розстріляне відродження». Соціально-економічне і політичне становище українських земель у складі Польщі, Румунії, Чехословаччини.

Україна в Другій світовій війні (1939-1945 рр.) та післявоєнний період (1945-1954 рр.). Українська РСР у 1954-1991 рр. XX з'їзд КПРС і Україна. «Відлига». Лібералізація суспільно-політичного життя. Економічні реформи та їх наслідки. Зародження дисидентського руху. Україна в період загострення кризи радянської системи (1965-1985рр.).

Спроби оздоровлення суспільно-політичного життя у період «перебудови», погіршення економічної ситуації. Чорнобильська катастрофа. Початок формування системи багатопартійності в Україні. Декларація про державний суверенітет України 16 липня 1990 року. Серпневий заколот. Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року. Грудневий референдум. Вибори Президента України. Припинення існування СРСР.

Україна в умовах незалежності. Розгортання державотворчих процесів. Становлення владних структур. Економічні проблеми. Модель реформування економіки України. Соціальні трансформації. Міжнародні відносини в Україні. Конституція України. «Помаранчева революція». «Революція гідності». Основні напрямки зовнішньої політики. Культурне та духовне життя народу в незалежній Україні.

Наукове визначення поняття культура. Основні підходи до вивчення феномену культури в сучасній культурології (еволюціоністський, соціологічний, антропологічний, циклічний та ін.). Духовна та матеріальна культура. Світова та національна культура. Основні функції культури. Проблема періодизації української культури. Культурологічна думка України.

Витоки та передумови формування української культури. Розвиток матеріальної та духовної культури в кам'яну добу. Релігійні уявлення (магія, фетишизм, анімізм, тотемізм, мантика та ін.) первісних людей. Неолітична революція. Трипільська культура та її зв'язок з українською культурою. Особливості трипільського мистецтва. Кіммерійці. Скіфська доба на території України (соціально-економічний розвиток, звіриний стиль в мистецтві). Сармати. Грецька колонізація України.

Мистецтво антської доби. «Повість временних літ» про східнослов'янські племена. Побут і звичаї східних слов'ян. Духовний світ слов'ян.

Християнізація Русі та її значення для розвитку української культури. Формування соціальної структури та політичної влади. Церква як рушійна сила культурного розвитку Київської Русі. Загальна характеристика мистецтва Київської Русі (архітектура, літописання, музика, живопис та ін.). Монголо-татарська навала та її наслідки для культурного розвитку Русі. Історичне значення культури Київської Русі.

Інкorporація українських земель до складу Литви та Польщі. Умови розвитку національно-культурного і релігійного життя. Поява козацтва та його значення для розвитку

української культури. Вплив гуманістичних та реформаційних ідей в Україні. Релігійні процеси в Україні в умовах протистояння Заходу та Сходу (боротьба за Київську митрополію, братства, Берестейська унія, відновлення та реформування православ'я Петром Могилою, підпорядкування Київської митрополії Московському патріархату). Становлення української культури XIV - середина XVII ст. як синтез здобутків візантійської та західноєвропейської культур.

Передумови та причини розвитку бароко в Україні. Формування ідеологами «Київ - другий Єрусалим» та її значення для розвитку національної та релігійної самосвідомості. Київський культурний центр. Початок інтеграції української козацької старшини та духовенства в соціально-політичне та духовне життя Російської імперії. Розвиток історичної самосвідомості. Особливості українського бароко (архітектура, література, музика, театр). Видатні вчені і діячі Києво-Могилянської академії. Григорій Сковорода, його філософське вчення.

Національне відродження в Україні (кінець XVIII - XIX ст.) Причини, передумови та періодизація українського національного відродження. Вплив ідей романтизму на українську культуру. Слобожанщина - центр національного відродження України. «Історія Русів». «Енеїда» Котляревського. Початок національного відродження на західноукраїнських землях. «Руська трійця». Процес націоналізації української греко-католицької церкви. Кирило-Мефодіївське товариство та ідея єдності слов'янських народів. Тарас Шевченко - ідеолог модерної України.

Розвиток української культури в другій половині XIX - на початку XX ст.

Роль І. Франка в національно-культурному русі. М. Грушевський і його роль у розвитку української національної культури. Вплив реалізму на розвиток українського мистецтва (література, театр, музика, живопис). Традиція та «модерн» в українській культурі кінця XIX - початку XX ст.

Лютнева революція в Петрограді та спалах національно-політичного відродження в Україні. Центральна Рада. Культурний рух періоду Центральної Ради. Формування української національної школи. Національно-культурна політика Гетьманату. Створення української вищої школи. Українська Академія Наук. Д. Багалій, А. Кримський, В. Вернадський, М. Туган-Барановський. Видавнича справа. Преса. Театр. Автокефалія Української православної церкви.

Політика «українізації» та її вплив на українську культуру 20-30-х років XX ст. Розвиток освіти та ліквідація неписьменності. Літературний процес та Хвильовий. Пожвавлення літературного життя в період українізації. Літературні об'єднання «Плуг», «Гарт», «ВАПЛІТЕ», «Молодняк» та ін.

Український театр Леся Курбаса. Музична культура. Діяльність музичного товариства ім. Леонтовича. Творчість українських композиторів: Л. Ревуцького, Б. Лятошинського, В. Косенка, М. Вериківського, Г. Хоткевича. Створення українського кіномистецтва, творчість О. Довженка. Архітектура і образотворче мистецтво. Мистецька школа М. Бойчука. Образотворче мистецтво та музика Західної України. Сталінський терор та його наслідки для української культури.

Розвиток культури України під час Другої світової. Шестидесятники. Рух дисидентів та боротьба за національну культуру. Вплив Горбачовської перебудови на українську культуру.. Національна культура в умовах зростання національно-культурної ідентичності. Національно-культурне відродження в Україні в середині 80-х – на початку 90-х рр. та його особливості. Проголошення незалежності України та його значення у формуванні національної самосвідомості українців та розвитку духовної культури.

Суперечливий характер культурного процесу в сучасних умовах. Сучасні здобутки української культури. Освіта та проблеми її реформування. Здобутки та проблеми української науки. Розвиток літератури. Повернення творів «заборонених» письменників. Українське кіномистецтво. Телебачення. Театр. Музика. Українська культура в умовах постмодернізму.

9.РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Бойко О.Д. Історія України / О.Д.Бойко. - К., 2010.

2. Лазарович М. В. Історія України : навч. посіб. / М. В. Лазарович. – К., 2013.
3. Мицик Ю., Бажан О. Історія України. – К., 2015.
4. Пальм Н. Д. Історія української культури : навч. посібник / Н. Д. Пальм, Т. Є. Гетало. – Харків, 2013. – 296 с.
5. Українська культура в європейському контексті / Ю. П. Богущкий. – К. : Знання, 2007. - 680 с.
6. Хома І. Я. Історія української культури : [навч. посібник] / І. Я. Хома, А. О. Сова, Ж. В. Мина. – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2013. – 356 с.
10. ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лекції, семінарські заняття, самостійна робота.
11. МОВА НАВЧАННЯ: українська
12. ДИСТАНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ: (за наявності)

Професійні нормативні дисципліни

Педагогіка

1. КОД: ОК 16.
2. РІК НАВЧАННЯ: 2
3. СЕМЕСТР: 4
4. ЛЕКТОР: д. пед. н., проф. Кічук Н.В.
5. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЩО ЗДОБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ:

загальні компетентності: розуміння сутності громадян-ського суспільства; усвідомлення власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших; розвиненість культури професійного спілкування; здатність досягати педагогічних результатів засобами продуктивної комуніка-тивної взаємодії; усвідомлення ціннісної значущості фізичного, психічного і морального здоров'я дитини; здатність вислуховувати, обстоювати власну позицію, використовуючи різні прийоми розміркувань та аргументації, орієнтуватися в інформаційному просторі, генерувати нові ідеї й ініціативи у професійній діяльності;

фахові компетентності: обізнаність із новітніми науково обґрунтованими відомостями з педагогіки, психології, методик, інноватики для створення освітньо-розвивального середовища; засвоєння психолого-педагогічних та методичних основ організації й управління освітнім процесом у середньому загальноосвітньому закладі; здатність до осмислення педагогічної дійсності, прийняття ефективних рішень у відповідності з педагогічними закономірностями, принципами виховання і навчання; оволодіння елементами інноваційних технологій та здатність впроваджувати їх у навчально-виховний процес; здатність до продуктивної професійної діяльності на основі розвиненої педагогічної рефлексії відповідно до провідних ціннісно-світоглядних орієнтацій, вимог педагогічної етики та викликів сучасної школи.

7.РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ: в результаті вивчення дисципліни студенти повинні

знати: поняттєво-категорійний апарат курсу; сутність та складові процесу навчання; освітню систему в Україні; тенденції розвитку педагогіки як науки; загальні закономірності вихован-ня, навчання та розвитку школяра; мету, зміст, принципи, методи і форми організації навчання та виховання в школі; сутність та особливості процесу навчання; зміст загальної середньої освіти та шляхи її модернізації; наукові підходи до класифікації педагогічних технологій; вимоги до вчителя сучасної школи;

вміти: педагогічно осмислювати та реалізовувати процес розвитку, виховання, навчання школяра та забезпечувати творчий підхід до педагогічної діяльності; грамотно оперувати поняттєво-категорійним апаратом курсу; аналізувати педагогічні ситуації з позицій сучасної

педагогіки; діагностувати рівень власних знань, умінь і навичок з дисципліни; удосконалювати педагогічні здібності та вміння педагогічної техніки; виявляти власну педагогічну творчість у розв'язанні проблемних педагогічних ситуацій, які можуть виникнути в освітньому процесі; розробляти конспекти уроків та виховних заходів відносно зазначеної педагогічної технології; організовувати творчу інтелектуальну діяльність учня або колективу з метою формування ключових компетентностей; добирати відповідно до мети діяльності методи і форми навчання, виховання та соціалізації особистості.

7. ПЕРЕКВІЗИТ: філософія, соціологія, особа і суспільство, історія педагогіки, основи виховання.

8. ЗМІСТ КУРСУ: Загальні питання педагогіки. Педагогіка як наука, її виділення в особливу галузь знання і предмет дослідження. Виховання як специфічний процес розвитку і формування особистості та його дослідження в педагогіці. Характеристика основних напрямів змісту виховання. Виховання як педагогічне явище. Загальні закономірності та принципи виховання. Поняття про методи і засоби виховання. Методи переконання, позитивного прикладу, вправ, похвали і осуду, вимог і контролю за поведінкою, заохочення та покарання. Організаційні форми виховної роботи. Огляд зарубіжних концепцій виховання. Теоретичні і практичні основи навчання. Види і методи навчання. Форми організації занять. Поняття про дидактику та її дослідження в педагогіці. Предмет і завдання дидактики. Основні дидактичні концепції. Становлення сучасної дидактичної системи. Закономірності та принципи навчання. Методи навчання. Принципи і сутність класифікації методів навчання. Форми організації навчальної діяльності. Самоосвіта та її роль у формуванні професійних умінь та навичок лікаря. Діагностування навчання. «Педагогічні основи формування особистості».

Педагогіка як наука Структура процесу навчання. Методи навчання. Особистість і колектив у педагогічній роботі. Загальні основи сучасної теорії. Загальні основи Психологічні засади розвитку особистості»

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Дубровська Д.М. Основи психології. – Львів: Вид-во «Світ», 2001.
2. Краткий психологический словарь / Под ред. Петровского А.В. – М.: Изд-во полит. лит-ры, 1985.
3. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посібник. – К., 1998.
4. Основи психології / За ред. Киричука О.В. – К., 1990.
5. Основи практичної психології. Підручник / Панок В.Г., Титаренко Т.М. – К., 2000.
6. Петровский А.В. Общая психология. – М.: Просвещение,
10. ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лекції, практичні заняття, самостійна робота.
11. МОВА НАВЧАННЯ: українська
12. ДИСТАНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ: (за наявності)

Психологія

1. КОД: ОК 17.
2. РІК НАВЧАННЯ: 3
3. СЕМЕСТР: 5
4. ЛЕКТОР: доц. Васильєва О.А.
5. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЩО ЗДОБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ:

загальні компетентності: формування цілісного уявлення про психіку, її рівні, психічні явища; засвоєння сутності психічних явищ, основних закономірностей психічних пізнавальних, емоційно-вольових процесів і станів та психологічних особливостей особистості і їх зв'язку з поведінкою та діяльністю людини; формування у студентів аналітико-синтетичного та аналітико-критичного типу мислення;

фахові компетентності: здатність застосовувати сучасні методи й освітні технології навчання; здатність використувувати досягнення сучасної науки; здатність здійснювати власне дослідження в освітній діяльності, узагальнювати й оприлюднювати результати досліджуваної проблеми.

6. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ: в результаті вивчення дисципліни студенти повинні

знати: сутність психічних явищ, як форм відображення дійсності; теорії та парадигми психічної детермінації поведінки та діяльності людини, функції несвідомого, підсвідомого, свідомості та мати цілісне уявлення про рівні психіки, структурні компоненти рівнів психіки, методи загальної психології, методологічні принципи та етапи наукового дослідження, психологічну структуру діяльності, види діяльності та форми її освоєння, психологічну структуру комунікативної діяльності, її значення у формуванні міжособистісних стосунків, структуру соціальних груп, їх види та методи вивчення, сутність психічних когнітивних процесів (відчуттів, сприймання, пам'яті, мислення і мови, уявлення, уваги), їх види та закономірності проявлення, сутність психічних емоційних процесів (емоційного тону, настрою, ситуативних емоцій, вищих почуттів, афекту) та їх оціночну і мотиваційну функції, сутність вольових процесів та їх роль у регуляції поведінки, психічні особливості людини (темперамент, характер, здібності);

вміти: охарактеризувати психічні явища як форми психічного відображення дійсності і регуляції поведінки та діяльності людини, аналізувати сучасні напрямки психологічної науки, застосувати отримані знання при аналізі та оцінці своєї поведінки і особистості та поведінки і особистості інших людей. класифікувати, характеризувати та застосувати методи психології, визначати роль психологічних знань у різних видах професійної діяльності, у пізнанні себе та інших людей, аналізувати комунікативні дії, застосувати методи вивчення міжособистісних стосунків у групі, застосувати методи вивчення когнітивних процесів, застосувати методи вивчення емоційних процесів, застосувати методи вивчення вольових процесів, дати характеристику прояву особливостей темпераменту, характеру та здібностей у поведінці та різних видах діяльності людини.

7. ПРЕРЕКВІЗИТ: філософія, соціологія, історія психології, комунікативна девіатологія.

8. ЗМІСТ КУРСУ: Поняття про психологію як науку. Мозок, психіка, поведінка. Психологія особистості. Психологічні властивості особистості: спрямованість, здібності, темперамент, характер. Характеристика основних пізнавальних психологічних процесів: вага, уява, мислення, пам'ять, відчуття, сприймання. Первісні уявлення про душу. Розвиток психологічних знань в античному світі. Розвиток емпіричної психології в XVI- XVII ст. Розвиток психології в XIX – XX ст. Структуральний та функціональний підходи. Психологія XX століття: біхевіоризм, психоаналіз, індивідуальна психологія, аналітична психологія, гештальт-психологія, когнітивістська, гуманістичната екзистенційна психологія. Визначення психології як науки. Явища, які вивчає сучасна психологія. Поділ психічних явищ на процеси стани та властивості. Основні галузі психології. Загальна психологія та її структура. Методи дослідження в психології: спостереження, опитування, експеримент, психологічні тести та їх види. Поняття про відчуття. Види відчуттів. Кількісні та якісні характеристики відчуттів. Закон Вебера-Фехнера. Сприймання його властивості і види. Особливості уваги як психічного процесу і стану людини. Властивості уваги. Функції і види уваги. Розвиток уваги. Пам'ять, її види. Процеси пам'яті. Індивідуальні особливості пам'яті. Розвиток пам'яті. Мнемотехнічні прийоми. Природа і види мислення. Операції та форми мислення. Класифікація людей за типом мислення. Особливості творчого мислення. Концепція дитячого інтелекту, його розвитку Ж.Піаже. Значення і види уяви. Функції уяви та її розвиток. Використання уяви в аутотренінгу та психотерапії. Уява і творчість. Мовлення і його функції. Види мовлення. Теорія наочіння в мовленнєвому розвитку. Мовлення як засіб спілкування і як інструмент мислення. Психологія особистості

Психічні стани особистості: емоційно-вольова сфера. Діяльність та спілкування особистості. Психологія людських взаємовідносин. «Педагогічні основи формування особистості». Педагогіка як наука. Загальні основи дидактики. Структура процесу навчання. Методи навчання. Психологічні засади розвитку особистості» Поняття про психологію як науку. Мозок, психіка, поведінка. Психологія особистості. Психологічні властивості особистості: спрямованість, здібності, темперамент, характер. Характеристика основних пізнавальних психологічних процесів: вага, уява, мислення, пам'ять, відчуття, сприймання.

Психічні стани особистості: емоційно-вольова сфера. Діяльність та спілкування особистості. Психологія людських взаємовідносин.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Дубровська Д.М. Основи психології. – Львів: Вид-во «Світ», 2001.
2. Краткий психологический словарь / Под ред. Петровского А.В. – М.: Изд-во полит. лит-ры, 1985.
3. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посібник. – К., 1998.
4. Основи психології / За ред. Киричука О.В. – К., 1990.
5. Основи практичної психології. Підручник / Панок В.Г., Титаренко Т.М. – К., 2000.
6. Петровский А.В. Общая психология. – М.: Просвещение, 2001.
10. ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лекції, практичні, лабораторні заняття, самостійна робота.
11. МОВА НАВЧАННЯ: українська
12. ДИСТАНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ: (за наявності)

Вступ до слов'янської філології з основами наукових досліджень

1. КОД: ОК 18.
2. РІК НАВЧАННЯ: 1
3. СЕМЕСТР: 1
4. ЛЕКТОР (и): проф. Колесников А.О., доц. Колесникова Л.В., доц. Кольцун Н.М., доц. Глушук С.В.
5. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЩО ЗДОБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ:

загальні компетентності: думати науковими термінами, формулювати задачі, збирати дані, аналізувати їх та пропонувати рішення; працювати самостійно, приймати ініціативу та керувати часом; здатність виконувати комплексні завдання протягом певного періоду часу та подавати результат вчасно; здатність знаходити та використовувати інформацію з різних джерел згідно з поставленою метою.

фахові компетентності: володіти базовими загальними знаннями з дисципліни; здатність обговорювати поточний стан філологічних досліджень з дисципліни; здатність встановлювати зв'язок між проблемами сьогодення та минулого; здатність порівнювати мовні явища давніх та сучасних мов з метою вдосконалення навичок аналізу; здатність розуміти відповідну термінологію та релевантно використовувати її в процесі наукових досліджень.

6. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ: в результаті вивчення дисципліни студент повинен

знати: теорію генетичної спорідненості і класифікацію слов'янських мов; державні об'єднання слов'ян на сучасному етапі; історію праслов'янської мови і методи її реконструкції; походження слов'янської писемності; елементи типологічного аналізу слов'янських літературних мов; загальні відомості про науку та науково – дослідну діяльність; методологію наукових досліджень, їх планування й організацію; методи досліджень в лінгвістиці; методику обробки результатів досліджень; вимоги до змісту та оформлення результатів наукових досліджень; вимоги до основних видів наукових кваліфікаційних робіт;

вміти: застосовувати теоретичні знання до лінгвістичного аналізу слов'янських текстів; знаходити закономірності фонетичних змін та їх співвідношення в різних слов'янських мовах;

визначити зміст і структуру предмета та об'єкта дослідження, формулювати мету та завдання дослідження; з'ясувати інформаційне забезпечення наукових досліджень та вміти ним користуватися; складати програму наукового дослідження і визначити її основні етапи; планувати і виконувати наукове дослідження; інтерпретувати результати дослідження та формулювати висновки і перспективи подальших досліджень; правильно оформлювати результати наукових досліджень та оприлюднювати на конференціях, олімпіадах і конкурсах.

7. ПЕРЕКВІЗИТ: історія України, вступ до мовознавства.

8. ЗМІСТ КУРСУ:

Славяне и славянские языки в современном мире. Славянская филология как наука и учебная дисциплина. Понятие о славистике как комплексе наук. Историческая изменчивость содержания понятия «славянская филология». Славянская филология как часть славистики. Место курса в ряду историко-славистических дисциплин. Связь дисциплины «Введение в славянскую филологию» с курсами «Старославянский язык», «Историческая грамматика русского языка», «Сравнительная грамматика славянских языков». Предмет и задачи курса «Введение в славянскую филологию», объем курса, источники изучения, литература.

Современные славянские народы и их языки. Славяне и славянские языки в современном мире. Понятие о родственных и близкородственных языках. Понятие о семье и группе языков. Славянские языки в кругу родственных индоевропейских языков. Понятие о протоиндоевропейском языке-источнике. Классификация индоевропейских языков. Классификация современных славянских литературных языков. Понятие о живых и мертвых славянских языках. Обзор современного славянства: географические, страноведческие, религиоведческие, культурно-экономические, демографические, этнографические сведения о современных славянских народах.

Родство славянских языков в сфере фонетики. Понятие о генетическом родстве славянских языков. Сведения об основных закономерностях в развитии фонетического строя славянских языков. Краткая характеристика состава гласных и согласных звуков. Фонетические черты, свидетельствующие о родстве славянских языков. Рефлексы общеславянских фонетических явлений в восточнославянской, южнославянской и западнославянской языковых подгруппах. Рефлексы общеславянских сочетаний типа *tort (происхождение восточнославянского полногласия и южнославянского неполногласия). Рефлексы общеславянских сочетаний типа *ort. Рефлексы общеславянских сочетаний *kv, *gv. Рефлексы общеславянских сочетаний *tj, *dj. Рефлексы начальных сочетаний *je. Разновидности современных славянских акцентных систем. Языки с фиксированным ударением (чешский, польский, македонский и др.) и нефиксированным ударением (русский, болгарский, украинский, белорусский). Следы общеславянского политонического ударения в современных славянских языках.

Родство славянских языков в сфере лексики и грамматики. Общность словарного состава славянских языков. Лексика общеславянского происхождения. Родство славянских языков в сфере лексики на примере отдельных лексико-семантических групп (терминов родства, обозначений частей тела, обозначений времени и др.). Грамматические черты, свидетельствующие о родстве славянских языков (общность некоторых падежных окончаний у существительных, окончаний глагола в спряжении настоящего времени, близость в составе количественных и порядковых числительных, форм личных и притяжательных местоимений и др.). своеобразие болгарского и македонского языков в славянской языковой группе. Балканизмы как структурная особенность южнославянских языков (утрата склонения, развитие постпозитивного артикля, вытеснение инфинитива, плеонастическое употребление местоимений и др.).

Язык и культура славян в древности. Вопрос о славянской прародине. Современные представления о прародине индоевропейцев. Проблема территориального распространения

праславянского языка и географической локализации прародины славян. Методы определения славянской прародины (археологический, историко-культурный, лингвистический), лингвистическая верификация при определении славянской прародины. Поиски прародины славян: на юг, на запад, на восток от Карпат. Версия «дунайской прародины» в трудах русских историков. Гипотеза «двух прародин» А.А.Шахматова. Гипотеза «висло-одерской прародины» славян в трудах польских ученых (Я.Отрембский, Т.Лер-Сплавинский). Теория «среднеднепровской прародины» (М.Фасмер, Ф.П.Филин) и ее оценка с точки зрения лингвистических и археологических критериев. Материальная культура древних славян по данным археологии и праславянской лексики.

Проблемы реконструкции общеславянского языка. Понятие об общеславянском (праславянском) языке. Опыт реконструкции праславянского языка в трудах отечественных и зарубежных славистов. Проблема определения хронологических рамок общеславянского языка. Сопоставление точек зрения, опирающихся на исторические и лингвистические критерии (А.Мейе, Н.Н.Дурново, В.Белич, С.Б.Бернштейн, Ф.П.Филин, Г.А.Хабургаев, О.Н.Трубачев, В.В. Седов). Проблема периодизации праславянского языка. Характеристика трех периодов праславянского языка с учетом фонетических и грамматических явлений (по Ф.П.Филину). Оценка О.Н.Трубачева традиционной периодизации праславянского языка.

Возникновение славянской письменности. Жизнь и деятельность святых Константина-Кирилла Философа и Мефодия и их учеников. Происхождение славянских первоучителей. Очерк жизненного пути святых равноапостольных братьев Константина-Кирилла и Мефодия на основании текстов «Пространных житий», других славянских и латинских источников. Доморавский период миссионерской деятельности братьев. Диспут с иконоборцами. Поездки в Арабский халифат и хазарский каганат. Апостольская миссия в славянских землях. Диспут с триязычниками. Освящение славянских книг в Риме. Епископская деятельность св. Мефодия после смерти св. Константина-Кирилла. Изгнание учеников из Моравии после смерти св. Мефодия. Создание древнеболгарских книжных центров. Наследие древнеболгарских книжных центров (преславской и охридской книжных школ). Книжная деятельность Климента Охридского, Константина Преславского, Черноризца Храбра, Иоанна Экзарха Болгарского, Симеона Великого. Значение кирилло-мефодиевского наследия для развития славянских литературных языков.

Понятие о старославянском языке. Вопрос о народно-разговорной основе старославянского языка. Доказательства южнославянской (болгаро-македонской) народно-разговорной основы старославянского языка. Вопрос о роли старославянского (древнеболгарского языка) в развитии русского литературного языка (И.А. Бодуэн де Куртенэ, Л.А.Булаховский, Н.Н.Дурново, Е.Ф.Карский, А.И.Соболевский, А.А.Шахматов, Л.В.Щерба, Б.А.Ларин, Ф.П.Филин, С.П.Обнорский, В.В.Виноградов, Б.А.Успенский, Н.И.Толстой и др.). Позиции отечественных и зарубежных славистов в вопросе о соотношении понятий «старославянский» и «древнерусский» литературные языки. Полемика по вопросу о характере и роли старославянского языка как древнейшего книжно-письменного языка славян. Теория Н.И.Толстого о древнеславянском языке как общем литературном языке южных и восточных славян.

Сведения из славянской палеографии. История славянской палеографии. Аспекты палеографического описания древних рукописей (материал, чернила, тип письма, элементы художественного оформления рукописей, эволюция начерков букв). Проблема датировки памятников. Характеристика памятников древнеславянской письменности. Старославянские памятники глаголического письма (Ассеманиево ев., Мариинское ев., Зографское ев., Синайская псалтырь, Синайский евхологий, Клоцов сборник, Киевские листки, Пражские листки и др.). Старославянские памятники кириллического письма (Остромирово ев., Саввина книга, Супрасльская рукопись, Енинский апостол, кириллические надписи и подписи).

ЗМІСТ КУРСУ:

Наука як сфера людської діяльності. Методологія науки. Вступ до курсу “Основи наукових досліджень”. Сутність науки. Етапи розвитку науки. Наукова комунікація. Наукова школа. Наукова картина світу. Класифікація наукових дисциплін. Науково-дослідна діяльність студентів. Аспірантура. Докторантура.

Основні поняття науки. Відносне і абсолютне знання. Наукова ідея, гіпотеза, закон, судження, умовивід. Наукова концепція. Методологія, методи дослідження. Наукова парадигма.

Методологія досліджень. Фундаментальна методологія. Загальнонаукова методологія. Конкретно-наукова методологія. Методи і техніка досліджень. Філософські та загальнонаукові методи наукового дослідження.

Методи лінгвістичних досліджень. Функціонально-системний підхід у науці. Парадигми знань у лінгвістиці. Тенденції розвитку науки. Методи лінгвістичних досліджень: описовий метод; порівняльно-історичний метод; історичний метод; зіставний метод; структурний метод. Дистрибутивний аналіз. Компонентний аналіз. Трансформаційний аналіз.

Логіка наукового дослідження. Характеристика наукового стилю. Науковий стиль як функціональний різновид української літературної мови. Вимоги до наукового стилю. Лексика наукового стилю. Морфологічні особливості наукового стилю. Синтаксичні конструкції в науковому стилі. Екстралінгвістичні засоби наукового стилю.

Жанри наукового стилю. Анотація, її сутність, структура, види анотацій. Реферат, види рефератів за повнотою викладення, за кількістю реферованих робіт, за читацьким призначенням, за упорядниками. Вимоги до оформлення рефератів. Наукова стаття. Наукова доповідь. Рецензія. Наукова монографія.

Логіка процесу наукового дослідження. Наукові факти та їх роль у науковому дослідженні. Загальна схема наукового дослідження. Організація і планування наукового дослідження. Вибір і обґрунтування теми. Етапи роботи. Композиція наукової роботи. Рубрикація.

Види навчально-дослідницької роботи студентів. Курсова, дипломна, магістерська робота. Накопичення теоретичного матеріалу. Довідково-бібліографічний апарат. Бібліографічний опис джерел, бібліографічні списки. Вимоги до оформлення курсових, дипломних, магістерських робіт. Захист робіт.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Кондрашов Н.А. Славянские языки. – М., 1986.
2. Лучик В.В. Вступ до слав'янської філології. – К., 2008.
3. Супрун А.Е. Введение в славянскую филологию. – Минск, 1989.
4. Супрун А.Е., Калюта А.М. Введение в славянскую филологию. – Минск, 1981.
1. Арнольд И.В. Основы научных исследований в лингвистике. – М., 1991.
2. Бардіна Н.В. Як писати та захищати курсову, бакалаврську та дипломну роботу. – Одеса, 2002.
3. Баскаков А.Я., Туленков Н.В. Методология научного исследования: Учебное пособие. – К.: МАУП, 2002.
4. Білуха М.Г. Основи наукових досліджень. – К., 1997.
5. Бюлетень ВАК України. Спецвипуск 2000. – С. 39 (ксерокопія), або “Вимоги до змісту та оформлення науково-методичних видань”.
6. Демидова А.К. Пособие по русскому языку. Научный стиль. Оформление научной работы. – М., 1991.
7. Крушельницька О.Н. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник. – К., 2003.
8. Лудченко А.А. Основы научных исследований: Учебное пособие. – К., 2000.
9. Мацько Л.І., Сидоренко О.М., Мацько О.М. Стилїстика української мови. – К., 2005.
10. Наринян А.Р., Поздеев В.А. Основы научных исследований: Учебное пособие. – К., 2002.

11. П'ятницька-Позднякова І.С. Основи наукових досліджень у вищій школі: Навчальний посібник. – К., 2003.
12. Стеченко Д.М., Чмир О.С. Методологія наукових досліджень: Підручник. – К., 2007.
13. Філіпенко А.С. Основи наукових досліджень: конспект лекцій. – К., 2005.
14. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності. – К., 2002.
10. ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лекції, семінарські заняття, самостійна робота.
11. МОВА НАВЧАННЯ: російська / українська
12. ДИСТАНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ: (за наявності)

Вступ до мовознавства

1. КОД: ОК 19.
2. РІК НАВЧАННЯ: 1
3. СЕМЕСТР: 1
4. ЛЕКТОР (и): проф. Колесников А.О., доц. Колесникова Л.В., доц. Кольцун Н.М.
5. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЩО ЗДОБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ:
  - загальні компетентності:* знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності; здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях; здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями; здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
  - фахові компетентності:* здатність формувати у студентів предметні компетентності; здатність застосовувати сучасні методи й освітні технології навчання; здатність до критичного аналізу, діагностики й корекції власної педагогічної діяльності, оцінки педагогічного досвіду (вітчизняного, закордонного) лінгвістики з метою професійної саморегуляції й свідомого вибору шляхів вирішення проблем у навчально-виховному процесі.
6. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ: в результаті вивчення дисципліни студент повинен
  - знати:* об'єкт, зміст, структуру мовознавства як науки, зв'язок з іншими науками; поняттєво-термінологічний апарат сучасної лінгвістики; знакову, когнітивну, комунікативну сутність та природу мови, її суспільний характер; будову системи та структури мови, її одиниці, категорії та рівні; класифікації мов світу;
  - вміти:* володіти мовознавчою термінологією; аналізувати мовні одиниці всіх рівнів мовної системи, а також встановлювати типи відносин між ними; характеризувати мови за наявними класифікаціями.
7. ПРЕРЕКВІЗИТ: шкільний курс української, російської та англійської мов.
8. ЗМІСТ КУРСУ:
  - Загальні питання мовознавства. Предмет мовознавства. Зміст і основні завдання курсу. Природа і сутність мови. Мова як знакова система. Основні ознаки та класифікація знаків. Мова та інші засоби спілкування. Мова і мовлення. Синхронія і діахронія.
  - Мова як суспільне явище. Мова і суспільство. Мова і культура. Мова і народ. Функції мови. Мова і мислення. Поліморфність мислення.
  - Походження і розвиток мови. Проблема походження мови. Зовнішні та внутрішні причини розвитку мови. Розвиток і функціонування мов у різні історичні епохи. Мовні контакти. Інтерлінгвістика. Питання про перспективи розвитку мов. Штучні міжнародні мови.
  - Мовна система. Рівні, одиниці та категорії мови. Система та структура мови. Мовна система. Поняття про систему. Структурні та функціональні типи мовних одиниць. Основні та проміжні рівні мовної системи, їх одиниці та категорії. Типи відношень між мовними одиницями та рівнями.

Фонетика. Фонологія. Фонетико-фонологічний ярус мовної системи. Сегментні та суперсегментні одиниці. Класифікація звуків. Склад, наголос, такт, інтонація. Взаємодія звуків в мовленнєвому потоці. Основні фонетичні процеси. Фонема, її функції. Варіанти і варіації фонем. Система фонем.

Письмо. Звукова мова і письмо. Походження письма. Основні етапи розвитку письма.

Графіка. Орфографія. Графіка і орфографія. Поняття про орфограму. Принципи орфографії.

Лексикологія та фразеологія. Поняття про слово. Питання про системність лексико-семантичного ярусу мови. Полісемія. Синоніми, антоніми, омоніми. Історичні зміни словникового складу. Архаїзми, історизми, неологізми. Запозичення. Фразеологія. Типи фразеологізмів.

Грамматика. Основні питання. Морфеміка. Основні одиниці граматичної будови мови. Грамматичне значення. Грамматичні категорії. Морфема як одиниця системи мови і структури слова. Типи морфем. Словотвір. Засоби словотворення.

Грамматика. Морфологія. Синтаксис. Поняття про граматичну форму слова. Способи вираження граматичних значень. Поняття про частини мови. Класифікація частин мови. Історія вчень про частини мови. Основні питання синтаксису.

Мовна типологія. Основні класифікації мов світу. Порівняльно-історичне мовознавство. Генеалогічна класифікація. Індоевропейська сім'я мов. Слов'янські мови: їх спорідненість, підгрупи, місце в сучасному світі. Проблема моногенезу мов. Типологічна класифікація мов світу. Соціофункціональна та суспільна класифікація мов.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. –Київ, 2004.

2. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. – Київ - Одеса, 1991.

3. Вендина Т.И. Введение в языкознание. – М., 2003.

4. Камчатнов А.М., Николина Н.А. Введение в языкознание. – М., 2000.

5. Лингвистический энциклопедический словарь /Под ред. В.Н. Ярцевой. –М., 1990.

6. Маслов Ю.С. Введение в языкознание. - М., 1998.

7. Реформатский А.А. Введение в языкознание. – М., 2001.

10. ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лекції, семінарські заняття, самостійна робота.

11. МОВА НАВЧАННЯ: українська

12. ДИСТАНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ: (за наявності)

Сучасна українська літературна мова

1. КОД: ОК 20.

2. РІК НАВЧАННЯ: 1-4

3. СЕМЕСТР: 1-8

4. ЛЕКТОР: доц. Циганок І.Б.

5. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЩО ЗДОБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ:

загальні компетентності: здатність розуміти особливості сучасної парадигми лінгвістичних знань, динаміку її розвитку; в її межах виокремлювати об'єкт дослідження та науково обґрунтовувати його з різних поглядів; володіти достатніми теоретичними знаннями для цього, а також системою відповідних принципів, методів і прийомів наукового опису; використовувати знання вміння і навички у професійній сфері, постійно оновлюючи систему фахових компетенцій;

фахові компетентності: володіти базовими знаннями з усіх розділів сучасної української літературної мови (вступ, фонетика, фонологія, графіка, орфографія, орфоепія, лексика, фразеологія, лексикографія, фразеографія, морфеміка і словотвір, морфологія та синтаксис);

роз- різняти, утворювати й характеризувати одиниці від-повідних субрівнів мови, фахово здійснювати їх класифікаційний опис; розумі- тися на дискусійних питаннях теорії сучасної української літературної мови; здійснювати історичні коментарі фонетичних, фонеморфологічних, морфемних, морфологіч- них явищ; виконувати усі види лінгвістичного аналізу відповідних мовних одиниць

7.РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ: в результаті вивчення дисципліни студент повинен

знати: мету, завдання курсу, його зв'язок з іншими дисциплінами; теоретичні питання про українську літературну мову як державну, соціолінгвістичну ситуацію в Україні; соціальні та територіальні різновиди української мови; її стилістичну диференціацію; теорію фонетики й фонології; класифікації голосних і приголосних фонем, лінгвістичне письмо; типологію та характеристику звукових модифікацій; поняття про склад та правила складоподілу; основні відомості з акцентології, графіки, орфографії, орфоєпії; характеристику лексико-семантичної системи; поняття про лексему; особливості лексики за походженням, стильовою диференціацією; українську фразеологію, лексикографію та фразеографію; поняття про розділ морфеміки, морфем та морфи, їх типологію; характеристику дериватології; способи словотворення, слово творчі типи; класифікації частин мови, явище конверсії; іменні частини мови, особливості їх семантики, морфологічні ознаки та синтаксичні функції, граматичні категорії, класифікації, специфіку відмінювання; особливості займенникових слів у системі частин мови; дієслівну систему, граматичні категорії дієслів, особливості відмінювання; особливості прислівників як частини мови, їх диференціацію за семантикою, номінативною природою, походженням; поняття про службові частини мови, специфіку їх семантики, функції у мові; основні одиниці синтаксису; просте речення, типологію складних речень та їх характеристику з формально-синтаксичного, семантико-синтаксичного, комунікативного поглядів;

вміти: здійснювати фонетичні й фонематичні записи; диференціювати історичні чергування голосних і приголосних; виконувати повний фонетичний аналіз слів; коментувати правопис орфограм за різними принципами; застосовувати практично орфоєпічні норми в системі вокалізму й консонантизму; розрізняти й каліфікувати типи системних відношень у лексиці; диференціювати шари лексики за походженням, лексичні запозичення зі слов'янських та неслов'янських мов; вирізняти ФО, класифікувати їх; виконувати лексичний аналіз омонімів, паронімів, синонімів, антонімів, тропів; а також повний лексичний аналіз слів; користуватися лексикографічними джерелами різних типів; розрізняти морфемні слова, описувати основи та афікси слів, виконувати морфемний і словотвірний аналіз слів; диференціювати частиномовні класи, виявляти випадки конверсії, виконувати морфо-логічний аналіз; ідентифікувати, утворювати й коментувати типи усіх синтаксичних одиниць з формально-синтаксичного, семантико-синтаксичного та комунікативного аспектів; застосовувати різнотипні класифікації для їх опису; виконувати синтаксичний розбір синтаксичних одиниць.

7. ПЕРЕКВІЗИТ: історія української літературної мови, сучасна українська літературна мова

8. ЗМІСТ КУРСУ: Фонетика, фонологія та їх основні одиниці. Базові теоретичні положення з фонетики, фонології. Звукові зміни в мовному потоці, фонеморфологічні чергування. Історичні чергування. Класифікація голосних, приголосних. Фонетичне і фонологічне письмо. Графіка. Орфографія. Принципи орфографії. Орфоєпія. Наголос. Інтонація. Мелодика. Лексикологія. Предмет. Слово в ЛСС. Омонімія, синонімія, паронімія, антонімія. Лексикологія. Предмет. Слово в ЛСС. Омонімія, синонімія, паронімія, антонімія.

Походження і вживання лексики. Шари лексики. Діахронні і синхронні аспекти лексики.

Динаміка лексико-семантичної системи. Парадигматичні і синтагматичні явища лексики.

Історичні зміни словникового складу мови. Їх причини. Пасивна лексика. Запозичення. Історична лексикологія та етимологія. Фразеологія й фразеографія. Лексикографія. Активна і пасивна лексика. Застарілі слова. Фразеологія. Класифікація ФО. Аспекти вивчення.

Лексикографія. Історичні витоки. Словотвір і морфеміка. Морф, морфема. Будова слова. Типи морфем. Морфонологічні явища та історичні зміни у морфеміці. Словотвір. Деривація і дериватологія. Твірна база. Словотвірні засоби. Словотвірна мотивація. Способи словотворення. Структурно-семантичний підхід у вивченні синтаксису у середній школі. Основні напрями. Словосполучення (семантика, структура, відношення, спосіб морфологічного вираження головного компонента). Парадигматика словосполучення. Сурядні, підрядні словосполучення. Типи підрядного зв'язку. Диференційні ознаки речення. Речення і судження. Парадигматика в системі речень Структура, синтаксичний зв'язок простого речення. Поняття про просте речення, структурну схему, предикативність. Типологія речень. Просте двоскладне і односкладне речення. Типи. Синтаксис простого ускладненого речення. Неповні речення. Прості речення, ускладненої структури: з однорідними членами, відокремленими і вставленими конструкціями, звертаннями. Види ускладнень Синтаксис складного речення . ССР, класифікація. СПР. Складнопідрядне речення з одним чи кількома підрядними, структура, класифікація. БСР , однотипні, різнотипні, класифікація БСР. Однофункціональні і різнофункціональні предикативні частини складних безсполучникових речень. Синтаксично нечленовані комунікативні одиниці. Пряма / непряма мова. Період ССЦ надфразна єдність, абзац. Основи сучасної пунктуації.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Бевзенко С.П. Структура складного речення в українській мові. – К.,1987.
2. Бевзенко С.П. Сучасна українська мова: Синтаксис. – К., 2005
3. Вихованець І.Р., Городенська К.Г., Русанівський В.М. Семантико-синтаксична структура речення. – К., 1983.
4. Вихованець І.Р., Городенська К.Г., Грищенко А.П. Граматика української мови. – К.,1982.
5. Вихованець І.Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови. – К.,1992.
6. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис. – К.,1993.
7. Воскобойнікова А.В. Структура синтаксису приєднано-відмінкових конструкцій у східнослов'янських мовах. - К., 1998.
8. Горяний В.Д. Синтаксис односкладних речень. – К.,1984.
9. Гуйванюк Н.В. Формально-семантичні співвідношення в системі синтаксичних одиниць. – Чернівці,1999.
10. Дорошенко С.І. Складні безсполучникові конструкції в сучасній українській мові. – Харків, 1980.
11. Загнітко А.П. Теоретична граматики української мови. Синтаксис. – Донецьк,2001.
12. Загнітко А.П. Теорія сучасного синтаксису. – Донецьк, 2006.
12. Заборна М.С. Другорядні члени речення: Теорія і практика аналізу. – Тернопіль,2000.
13. Іваницька Н.Л. Двоскладне речення в українській мові. – К.,1986.
14. Історія української мови. Синтаксис / За ред. Г.П.Арполенка. – К.,1983.
15. Кадомцева Л.О. Сучасна українська мова. Синтаксис простого речення. – К.,1985.
16. Каранська М.У. Синтаксис сучасної української мови. – К.,1992.
17. Лінгвістичний аналіз : Практикум / За ред. Г.Р.Передерій. – К.,2005.
18. Лобода В.В. Однорідність у простому реченні // Синтаксис словосполучення і простого речення. – К.,1975.
19. Матвеева Т.П. Граматичний розбір. – Ізмаїл,2002.
20. Мірченко М.В. Структура синтаксичних категорій. – Луцьк, 2004.
21. Мойсієнко А.К. Сучасна українська літературна мова: Синтаксис простого ускладненого речення. – К., 2006.
22. Пещак М.М. Комунікативний синтаксис - К.,2000.
23. Плющ М.Я. Категорії суб'єкта і об'єкта в структурі простого речення.–К.,1986.

24. Слинько І.І., Гуйванюк Н.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання. – К., 1994.
25. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис / За ред. І.К.Білодіда. – К., 1972.
26. Сучасна українська літературна мова / За ред. А.Т.Медушевського. – К., 1975.
27. Сучасна українська літературна мова / За ред. М.Я. Плющ. – К., 2000.
28. Сучасна українська мова / За ред. О. Д. Пономаріва. – К., 2001.
29. Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис: підручник / А.К.Мойсієнко, І.М.Арібжанова, В.В.Коломийцева та ін. – К., 2010. – 374 с.
30. Шульжук К.Ф. Складні багатокомпонентні речення в українській мові. — К., 1986.
31. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови. – К., 2004.
10. ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лекції, практичні заняття, самостійна робота.
11. МОВА НАВЧАННЯ: українська
12. ДИСТАНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ: (за наявності)

Українська діалектологія

1. КОД: ОК 21.
2. РІК НАВЧАННЯ: 2
3. СЕМЕСТР: 4
4. ЛЕКТОР: д. філ. н., проф. Колесников А.О.
5. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЩО ЗДОБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ:

загальні компетентності: здатність розуміти сутність синхронного та діахронного стану розвитку мови, генезу та динаміку субрівневих явищ діалектів української мови, її говорів та наріч, відносну хронологію діалектних явищ, архаїчних та інноваційних елементів; знати специфіку структури українських діалектів, визначати їхні типові зміни, що виникають у ситуації контактування з іншими мовами;

фахові компетентності: здатність знати й оперувати основними поняттями описової діалектології, характеризувати її джерела; використовувати для аналізу методи і прийоми синхронної діалектології; володіти інформацією про засади, чинники і специфіку становлення української діалектології; характеризувати український діалектогенез крізь призму періодизації розвитку української мови; володіти знаннями про особливості української діалектної мови на різних мовних рівнях.

6. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ: в результаті вивчення модуля студент повинен:

знати: основні поняття української діалектології як науки, її предмет, значення, завдання та історію розвитку; особливості та наукову інтерпретацію фонологічного, фонетичного, акцентуаційного й граматичного структурних рівнів української діалектної мови та словниковий, фразеологічний склад окремих діалектів і їх об'єднань; межі поширення окремих явищ і територіальне членування діалектної мови; методи збирання і дослідження діалектного матеріалу;

вміти: аналізувати різні джерела вивчення говорів; засвоїти фонетичну транскрипцію для запису говіркового мовлення; визначати мовно-територіальні утворення української діалектної мови; здійснювати фонетичний, морфологічний, синтаксичний і лексичний аналіз зразків діалектної мови як у давніх, так і в новіших записах; аналізувати місцеві записи, зроблені студентами чи викладачами за допомогою звукозаписувальної апаратури для виявлення помилок, зумовлених діалектним оточенням; визначати можливі види роботи для усунення діалектних помилок, використовуючи окремі методичні статті з досвіду роботи над діалектизмами; виявляти й аналізувати діалектизми у творах художньої літератури, зокрема у тих, що вивчаються в школі.

7. ПЕРЕКВІЗИТ: сучасна українська літературна мова (фонетика, морфологія).

8. ЗМІСТ КУРСУ: Діалектологія як розділ українського мовознавства. Історія діалектології. Спроби виділення діалектів. Класифікація діалектів. Основні риси українських діалектів, їх диференціація; різні одиниці діалектного членування української мови; відомості про особливості говірок південно-східного, південно-західного і північного наріччя української мови. Діалектні територіальні одиниці (говірка, говір, група говірок, наріччя). Джерела вивчення говорів української мови. Методи вивчення народних говорів. Українські наріччя і говори. Історія діалектного членування української мови. «Атлас української мови» – значення, специфіка. 8. З історії української діалектології. Науковий здобуток М. Максимовича.

З історії української діалектології. Науковий здобуток Я. Головацького. Діяльність Південно-західного відділення Російського географічного товариства у Києві. Дескриптивні та лінгвогеографічні дослідження українського діалектного обширу. Взаємодія народних говорів із новою українською літературною мовою. Українські діалектологічні атласи й словники. Загальна характеристика українського діалектного вокалізму та консонантизму. Звукові зміни в українських говорах: явище афери, епентези, гіперизму тощо. Діалектні відмінності в наголошуванні форм слів. 17. Основні типи діалектичних відмінностей у лексиці: Типи діалектичних відмінностей у синтаксисі з погляду їх походження. Дескриптивні та лінгвогеографічні дослідження українського діалектного обширу. Різновиди морфологічних діалектичних відмінностей. Характеристика діалектичних відмінностей у словотворі. Типи діалектичних відмінностей у лексиці.

Склад діалектної лексики з погляду її походження. Історичні нашарування в діалектній лексиці. Характерні особливості лексики говорів. Найважливіші семантичні групи діалектної лексики. Нетермінологічна діалектна лексика. Характеристика діалектичних відмінностей у фразеології. Загальна характеристика північного наріччя. Загальна характеристика південно-західного наріччя. Загальна характеристика південно-східного наріччя. Різновиди морфологічних діалектичних відмінностей: Діалектні відмінності в категорії роду, в категорії числа. Характерні особливості лексики діалектів. Діалектні особливості відмінювання іменників, прикметників. Творення ступенів порівняння в говорах. Діалектичні особливості фонетичного оформлення числівників української мови. Система відмінювання числівників у діалектах української мови. Діалектичні особливості відмінювання займенників. Діалектичні особливості фонетичного оформлення займенників. Категорія способу дієслова в говорах. Дієприкметник і дієприслівник у говорах української мови. Народні говори та староукраїнська літературна мова. Нетермінологічна діалектна лексика. Консонантизм південно-східного наріччя української мови. Вокалізм південно-східного наріччя української мови. Консонантизм південно-західного наріччя української мови. Вокалізм південно-західного наріччя української мови.

Історія вивчення українських говорів. Рівні української діалектологічної мови. Характеристика діалектного вокалізму і консонантизму. Морфологія діалектної мови. Лексика та фразеологія діалектної мови (непродуктивна, продуктивна). Етнографічні діалектизми. Діалектні словники. Синтаксис української діалектної мови. Діалектні відмінності у словосполученні. Відмінності у структурі простого речення. Відмінності у структурі складного речення. Наріччя і говори української мови

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Бевзенко С.П. Вступ до української діалектології. - Одеса, 1965.
2. Бевзенко С.П. Українська діалектологія.- К., 1980.
3. Дзендзелівський Й.О. Конспект лекцій з курсу української діалектології (Вступні розділи). - Ужгород, 1966.

4. Дзендзелівський Й.О. Конспект лекцій з курсу української діалектології. Ч. I. Фонетика. - Ужгород, 1965.
5. Жилко Ф.Т. Говори української мови. - К., 1958.
6. Жилко Ф.Т. Нариси з діалектології української мови. - К., 1966. Матвіяс І.Г. Українська мова і її говори. - К., 1990.
7. Гриценко П.Ю. Межиріччя Дністра і Дунаю у світлі лінгвістичної географії (стан і пріоритети) // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. – Ізмаїл, 2006. – Вип. 21. – С. 3–16.
8. Гриценко П. Ю. Тексти як джерело дослідження українських говірок Румунії // Українські говори Румунії / М. Павлюк, І. Робчук. – Едмонтон – Львів – Нью-Йорк – Торонто, 2003. – С. I–XVI.
9. Гриценко П. Ю. Тексти як джерело дослідження чорнобильських говірок // Говірки Чорнобильської зони. Тексти / [відп. ред. П. Ю. Гриценко]. – К., 1996. – С. 7–19.
10. Гриценко П. Ю. Текст як простір вияву діалектних явищ // Збірник лінгвістичних праць : до 60-річчя проф. О. А. Колесникова. – Ізмаїл, 2000. – С. 9–15.
11. Колесник В.О. Дебалканізація болгарських переселенських говірок в Україні. Граматична система. – Одеса, 2003. – 231 с.
12. Колесников А.О. Морфологія українських південнобесарабських говірок: генеза і динаміка. – Ізмаїл: СМІЛ, 2015. – 676 с.
13. Колесников А.О. Українські говірки у мовному континуумі межиріччя Дністра і Дунаю // Лінгвістика : зб. наук. праць. – Луганськ, 2012. – №1 (25). – Ч.І. – С. 115–127.
14. Колесников О. Етномовна ситуація і питання мовної політики в українському Придунав'ї // Південь України. Одеса. Четвертий міжнародний конгрес українців (Одеса, 26-29 серпня 1999 р.): доповіді та повідомлення. – Одеса, 1999. – С. 275–283.
15. Кочерган М. П. Основи зіставного мовознавства : [підручн.]. – К., 2006. – 424 с.
16. Південна Бессарабія (кінець XVIII – XIX ст.) : [навчально-методичний посібник]; за ред. Л. Ф. Циганенко. – Ізмаїл, 2011. – 216 с.
17. Делюсто М. С. Типологія говірок межиріччя Дністра і Дунаю : Навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М. С. Делюсто. – Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2012. – 64 с.
18. Покровская Л. А. Современный гагаузский язык : [курс лекций]. – Комрат, 1997. – 189 с.
19. Селіванова О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / Олена Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
20. Баранник Л.Ф. Динаміка лексико-семантичної системи руских островних говорів Одещини, функціонуючих в різномовному оточенні // Діалектна мова: сучасний стан і динаміка в часі. – К., 2008.
21. Лингвистический энциклопедический словарь / [гл. ред. В. Н. Ярцева]. – М., 1990. – 685 с.
22. Українська мова. Енциклопедія. – К., 2007. – 856 с.
23. Kiseolar P. Caracteriaza lingvistică a graiurilor românești din regiunea Odesa. Profil general // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. – Ізмаїл, 2006. – Вип. 21. – С. 46–49.
10. ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лекції, практичні заняття, самостійна робота.
11. МОВА НАВЧАННЯ: українська
12. ДИСТАНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ: (за наявності)

Українська мова в діяхронному аспекті

1. КОД: ОК 22.

2. РІК НАВЧАННЯ: 3

3. СЕМЕСТР: 5, 6

4. ЛЕКТОР: доц. Циганок І.Б.

5. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЩО ЗДОБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ:

загальні компетентності: розуміти мову як біхронне явище (синхронне і діахронне). Володіти основними поняттями, концепт-ціями і фактами українського порівняльно-історичного мовоз-навства. науки. Мати здатність оперативно засвоювати нові теорії, концепції, методики дослідження, що народжуються у галузі порівняльно-історичного мовознавства;

фахові компетентності: володіти базовими знаннями з історії української мови, джерелами, методами її дослідження; бути здатним здійснювати добір, система-тизацію та аналіз матеріалів з історичної фонетики, морфології та синтаксису; бути здатним засвоювати та інтерпретувати мовні явища у взаємозв'язку з етапами формування української мови, усвідомити й використовувати принцип історизму при викладанні української мови у загальноосвітніх навчальних закладах.

6. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ: у результаті вивчення модуля студент повинен

знати: основні погляди на походження української мови; звукову систему праслов'янської, давньоукраїнської та староукраїнської мов; звукові зміни в давньоукраїнській та староукраїнській мовах; історію іменних частин мови; історію становлення дієслівної системи; історію розвитку способів вираження головних і другорядних членів речення; особливості утворення і функціонування одно- і двоскладних речень; синтаксичні особливості відмінків;

уміти: визначати і коментувати фонетичні явища; виконувати історико-лінгвістичний розбір частин мови; визначати типи речень; застосовувати набуті знання при вивченні сучасної української мови; забезпечувати історизм при викладанні української мови.

7. ПЕРЕКВІЗИТ: старослов'янська мова, історія української літературної мови, палеографія, фольклор, діалектологія, ономастика.

8. ЗМІСТ КУРСУ: закономірності розвитку української мови, ознайомлення з її найхарактернішими фактами, процесами та змінами, що відбулися в ній протягом історії. Зміни у фонетичній системі, еволюцію морфемної будови української мови, словниковому фонді та граматичній будові мови протягом століть, визначаються старовинні риси, які існували в ній за попередніх часів.

Питання з історичної фонетики (система голосних і приголосних, редуковані голосні, праслов'янські фонетичні явища у звуковій системі мови, наслідки палаталізації та занепад редукованих), з історії морфологічної системи, з історії історичного синтаксисузміни у фонетичній системі, словниковому фонді та граматичній будові мови протягом століть, визначаються старовинні риси, які існували в ній за попередніх часів.

Граматичні (насамперед морфологічні) характеристики сучасної української мови з діахронічним коментуванням. Детально аналізуються питання з історичної фонетики (система голосних і приголосних, редуковані голосні, праслов'янські фонетичні явища у звуковій системі мови, наслідки палаталізації та занепад редукованих), з історії морфологічної системи, з історії історичного синтаксису.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Денисюк В. В. Історична граматики української мови. Ч. 1. Вступ. Фонетика : навч. посібник / В. В. Денисюк. – Умань : ПП Жовтий, 2013. – 106 с.

2. Історична граматики української мови / Жовтобрюх М. А., Волох О. Т., Самійленко С. П., Слинко І. І. – К. : Вища школа, 1980. – 319 с.

3. Крижанівська О. І. Історія української мови : Історична фонетика. Історична граматики : навч. посіб. / О.І. Крижанівська. – К. : ВЦ «Академія», 2010. – 248 с.

4. Бевзенко С. П. Історична морфологія української мови : нариси із словозміни та словотвору / Бевзенко С. П. – Ужгород : Закарпат. обл. вид-во, 1960. – 416 с.
5. Історична граматики української мови : [підруч. для студ. мовно- літературних. ф-тів пед. ін-тів] / [О. П. Безпалько та ін.]. – К. : Радян. шк., 1980. – 510 с.
6. Історична граматики української мови : [навч. посіб. для студ. філол. ф-тів ун-тів і пед. ін-тів] / [М. А. Жовтобрюх та ін.]. – К. : Вища шк., 1980. – 319 с.
7. Історія української мови : Фонетика / [В. В. Німчук (відп. ред.) та ін.]. – К. : Наук. думка, 1979. – 367 с. Історія української мови : Лексика і фразеологія / [В. О. Винник та ін.]. – К. : Наук. думка, 1983. – 743 с.
8. Історія української мови : Морфологія / [М. А. Жовтобрюх та ін.]. – К. : Наук. думка, 1978. – 539 с.
9. Історія української мови : Синтаксис / [Г. П. Арполенко та ін.]. – К. : Наук. думка, 1983. – 503 с.
10. ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ:
11. МОВА НАВЧАННЯ:
12. ДИСТАНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ: (за наявності)

Методика навчання української мови

1. КОД: ОК 23.
2. РІК НАВЧАННЯ: 3-4
3. СЕМЕСТР: 6-7
4. ЛЕКТОР: к. пед. н., доц. Мельникова Р.М.
5. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЩО ЗДОБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ:
  - загальні компетентності*: здатність розв'язувати комплексні завдання в освітній галузі, у тому числі у процесі дослідницько-інноваційній діяльності, спроможність і готовність до вдосконалення й розвитку свого інтелектуального й загальнокультурного рівня; здатність до письмової й усної комунікації рідною мовою;
  - фахові компетентності*: здатність формулювати цілі, розробляти план навчання, вибирати і використовувати сучасні технології навчання, забезпечити системність уявлення навчального матеріалу, створювати раціональну структуру й зміст занять, оцінювати й удосконалювати програми навчання, здатність організувати самостійну роботу, консультування та стимулювання наукової активності суб'єктів освітнього процесу.
6. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ: у результаті вивчення дисципліни студенти повинні
  - знати*: загальні питання методики викладання української мови (принципи, методи, прийоми навчання, засоби навчання; програми з української мови, підручник як основний засіб навчання); зміст навчання основних розділів шкільного курсу (фонетики, орфоєпії, графіки, орфографії; лексикології, фразеології; будови слова, словотворення; морфології; синтаксису; пунктуації; елементів стилістики); основні напрямки роботи з розвитку зв'язного мовлення; класифікацію творів, переказів, методику їх проведення; критерії оцінювання навчальних досягнень учнів в усній та писемній формі.
  - вміти*: укладати календарне планування уроків української мови; розробляти плани-конспекти уроків різних типів, добираючи найбільш доцільні методи та прийоми роботи; виготовляти дидактичний матеріал і наочність для уроків; розробляти плани-конспекти виховних заходів з української мови; оцінювати навчальні досягнення учнів.
7. ПЕРЕКВІЗИТ: практичний курс української мови, сучасна українська літературна мова, педагогіка, психологія.
8. ЗМІСТ КУРСУ: Загальні питання методики навчання української мови. Методика української мови як наука і навчальна дисципліна. Предмет, зміст, цілі, структура та інші

особливості курсу методики. Зв'язок методики з суміжними дисциплінами. Внесок провідних вітчизняних методистів у розвиток методичної думки. Актуальні проблеми сучасної методичної науки.

Українська мова як навчальний предмет в загальноосвітній школі. Предмет, цілі, зміст навчання. Програма з української мови: структура, змістові лінії.

Принципи, методи, прийоми навчання. Реалізація загальнодидактичних принципів у навчанні української мови. Власне методичні принципи навчання української мови. Метод як одна з головних категорій методики. Проблема методів і їх класифікація в науковій літературі. Система використання методів на уроках.

Засоби навчання. Підручник як провідний засіб навчання. Особливості діючих підручників з української мови. Реалізація в підручнику принципів і цілей навчання. ТЗН. Обладнання шкільного кабінету української мови.

Методика вивчення основних розділів шкільного курсу української мови. Методика вивчення розділів "Фонетика, орфоепія, графіка, орфографія". Місце розділу в шкільному курсі української мови та основні підходи до його вивчення. Практичні цілі вивчення розділу. Особливості вивчення фонетики, орфоепії, графіки, орфографії укр. мови у школах з іншою мовою навчання. Робота з орфоепічним словником. Специфіка дидактичного матеріалу.

Методика вивчення лексикології та фразеології. Зміст шкільного курсу з лексики і завдання його вивчення. Функціонально-комунікативний підхід до вивчення лексики і фразеології. Методика ознайомлення учнів з лексичними категоріями. Методика вивчення фразеології української мови. Вироблення навичок роботи зі словниками різних типів.

Методика вивчення будови слова й словотворення. Значення і завдання вивчення розділів. Зв'язок у вивченні значущих частин слова і способів словотворення з фонетикою, лексикою, орфоепією, орфографією. Шляхи подолання труднощів у виділенні основи, кореня, префікса, суфікса. Морфемний, словотворчий аналіз слів. Елементи етимологічного аналізу.

Методика вивчення частин мови. Значення і завдання вивчення частин мови. Зв'язок вивчення частин мови з фонетикою, орфографією. Вивчення частин мови на синтаксичній основі. Наступність у вивченні частин мови в початкових і 5-9 класах. Методика вивчення загальних понять про частини мови на основі їх лексичних значень, морфологічних ознак, системи відмінювання частин мови і словотвору, синтаксичної ролі, особливостей сполучуваності. Функціонально-комунікативний підхід до вивчення частин мови, розвиток мовлення учнів у ході опрацювання розділу.

Методика вивчення орфографії. Значення орфографії та її місце у шкільному курсі з української мови, завдання навчання орфографії. Короткий огляд методики вивчення орфографії. Причини орфографічних помилок. Поняття про орфограму. Класифікація орфограм. Труднощі у вивченні орфограм, шляхи їх подолання. Система роботи над орфографічними помилками. Методика виправлення, обліку і класифікація помилок. Норми і критерії оцінки орфографічних навичок учнів. Аналіз орфографічних помилок. Робота з орфографічним словником.

Методика вивчення синтаксису. Значення й місце занять із синтаксису, зв'язок вивчення синтаксису з морфологією, лексикою, фонетикою, стилістикою. Взаємозв'язок комунікативного, структурного, семантичного, функціонального аспектів розгляду синтаксичних одиниць. Розвиток мовлення учнів у ході опрацювання синтаксичних тем. Методика ознайомлення з поняттями про СС і Р, про зв'язки слів у СС і Р, про граматичну основу речень, про типи речень. Методика вивчення СР. Складне синтаксичне ціле як методична проблема.

Методика вивчення пунктуації. Значення і місце пунктуації у шкільному курсі мови. Види завдань з пунктуації. Труднощі у вивченні окремих питань пунктуації, шляхи їх подолання. Типи пунктуаційних помилок. Методика виправлення, обліку і класифікації помилок. Причини пунктуаційних помилок, запобігання їм. Виправлення помилок.

Методика розвитку зв'язного мовлення. Мовленнєвий розвиток учнів як методична проблема. Питання мовленнєвого розвитку учнів в історії методичної науки. Мовлення як діяльність. Основні види мовленнєвої діяльності. Збагачення учнів мовними засобами та формування нормативного мовлення як складові мовленнєвого розвитку.

Понятійна та операційна основа роботи над формуванням мовленнєвих умінь. Монологічне і діалогічне мовлення. Текст, його структура. Типи мовлення. Стили мовлення. Засоби створення стильового колориту тексту. Діалог як форма повсякденного спілкування. Переказ у системі роботи над формуванням мовленнєвих умінь. Значення переказу як виду роботи. Добір текстів до переказу. Лінгвістичний аналіз тексту під час підготовки докладного переказу.

Твір як вид роботи над формуванням мовленнєвих умінь. Значення твору як виду роботи. Види творів. Взаємозв'язок переказів і творів у системі формування мовленнєвих умінь. Робота над планом, мовним оформленням твору.

Робота зі стилістики. Роль і завдання стилістичної роботи. Стилiстичні поняття і методика опрацювання їх. Види стилістичних вправ. Запобігання стилістичних помилок і виправлення їх. Стилiстична робота в системі роботи з розвитку мовлення.

Удосконалення мовлення і мовної грамотності учнів 10-11 класів. Узагальнення й систематизація знань з української мови, визначених програмою та учителем. Робота над мовленням у зв'язку з вивченням літератури. Розширення загальних відомостей про мову. Удосконалення навичок складання тез, конспектів, анотацій, рефератів, підготовки публічних виступів. Аналіз творів.

Факультативні заняття з української мови. Значення факультативних занять з української мови, форми проведення. Факультативні заняття з мови як засіб здійснення диференційованого навчання, підвищення теоретичного та практичного рівнів підготовки учнів з української мови.

Позакласна робота з української мови. Значення позакласної роботи. Основні форми проведення. Взаємозв'язок позакласної роботи з класними заняттями.

Методична робота вчителя-словесника. Кабінет української мови: призначення, обладнання, функції.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Біляєв О.М. та ін.. Методика вивчення української мови в школі. – К., 1987. – 245 с.
2. Караман С.О. Методика навчання української мови в гімназії. – К., 2000. – 271 с.
3. Мельничайко В.Я. та ін.. Удосконалення змісту і методів навчання української мови. – К., 1982.
4. Олійник І.С. та ін.. Методика викладання української мови в середній школі. – К., 1989. – 437 с.
5. Остапенко Н.М., Симоненко Т.В., Руденко В.М. Технологія сучасного уроку рідної мови. – К., 2011. – 245 с.
6. Пентилюк М.І. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах. – К., 2000. – 282 с.
7. Пентилюк М.І., Окунович Т.Г. Сучасний урок української мови. – К., 2007. – 176 с.
8. Пентилюк М.І. та ін.. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах. – К., 2003. – 302 с.
9. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології. – К., 2004. – 192 с.
10. ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лекції, практичні, лабораторні заняття, самостійна робота.
11. МОВА НАВЧАННЯ: українська.
12. ДИСТАНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ: *(за наявності)*

Історія української літератури

1. КОД: ОК 24.
2. РІК НАВЧАННЯ: 1-4.
3. СЕМЕСТР: 1-8.

4. ЛЕКТОР: проф. Райбедюк Г.Б.

5. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЩО ЗДОБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ:

загальні компетентності: здатність провадити наукові дослідження в галузі літературознавства; уміння застосовувати сучасні технічні засоби в процесі вивчення української літератури; володіння різноплановими методами і способами перевірки знань з української літератури; розробка системи діагностування творчих задатків учнів; готовність розвивати загальний інтелектуальний і загальнокультурний рівні; уміти організовувати різні форми навчально-методичної, наукової, творчої діяльності, котра стосується філології; здатність здійснювати моральне самовдосконалення в умовах сучасного соціокультурного середовища; спроможність досконало спілкуватися українською мовою в усній і писемній формі.

фахові компетентності: володіння базовими знаннями з української літератури, професійними якостями вчителя-філолога; здійснювати аналіз літературного твору (художньо-мистецького явища) на різних методологічних засадах сучасної філологічної науки; проектувати інтерпретаційні операції з художніми текстами в практику навчання української літератури в загальноосвітній школі; здатність керувати процесом вивчення творів українських письменників; здатність забезпечувати процес вивчення української літератури навчально-методичною документацією та інноваційними проектами; уміння застосовувати сучасні технічні засоби в процесі вивчення української літератури.

6. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ: у результаті вивчення дисципліни студент повинен

знати: основні етапи розвитку української літератури, найважливіші факти літературного процесу; характерні риси епохи, відображені в літературних творах; найважливіші відомості про літературні напрями і стилі означеного періоду; важливі біографічні відомості про письменників; ідейно-тематичну основу, проблематику, особливості композиції вивчених творів; місце і значення кожного твору в доробку письменника та в літературному процесі цього періоду; оцінку вивчених творів у літературно-критичних статтях; жанрову специфіку та значення літератури.

вміти: аналізувати твір з урахуванням його художньої, естетичної, ідейної цілісності та авторської позиції; розкривати основну проблематику творів; складати доповідь або реферат (за кількома джерелами); з'ясувати взаємозв'язок світогляду і творчості письменника; виявляти характерні ознаки літературних напрямів і стилів; складати тези і конспект критичних праць.

7. ПРЕРЕКВІЗИТ: фольклор, вступ до літературознавства, основи літературознавства.

8. ЗМІСТ КУРСУ: Давня українська література. Література Київської Русі (IX–XIII ст.). Проблеми періодизації. Перекладна та оригінальна література. Літописання. Література Доби Ренесансу та Бароко (XIV–XVIII ст.). Віршування. Шкільна драматургія. Козацькі літописи. Естетична система Г.С. Сковороди. Розвиток художньої прози XIX ст. (Г.Квітка-Основ'яненко, П.Куліш, М.Вовчок, П.Мирний, І.Нечуй-Левицький, Б.Грінченко, І.Франко). Особливості романтичної та реалістичної поезії (Т.Шевченко, «Руська трійця», І.Франко, С.Руданський та ін.).

Становлення української драматургії (І.Котляревський, І.Карпенко-Карий, М.Старицький, І.Франко та ін.) подається на тлі загального поступу української художньої культури. Особливості розвитку історії української літератури кінця XIX – початку XX ст. Теоретичні засади модернізму. Імпресіонізм, неоромантизм: художньо-естетичні принципи, літературні вияви (М. Коцюбинський, О. Кобилянська). Експресіонізм, неореалізм: художньо-естетичні принципи, літературні вияви (В. Стефаник, В. Винниченко). Символізм у ліриці, драматургії та прозі (О. Олесь і М. Яцків). Наближення до модерну (В. Самійленко, С. Васильченко, А. Тесленко). Творчий доробок Лесі Українки й модерна лірика. Добір та вирізнення постатей в літературі XX ст. (М.Хвильовий, М.Зеров, Ю.Яновський, В.Підмогильний, О.Довженко, А.Малишко, Д.Павличко, М.Рильський, В.Симоненко, М.Стельмах, Гр.Тютюнник, Вал. Шевчук В.Стус, Л.Костенко, О.Гончар, Є.Гуцало, І.Драч, П.Загребельний, Г.Косинка, М.Куліш, та ін.),

обумовлений яскравістю доробку письменників, вагомістю і значущістю їхньої творчої діяльності для українського та світового художнього процесу.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Грушевський М.С. Історія української літератури: В 6 т. 9 кн. Упоряд. В.В. Яременко. - К.:Либідь, 1993-1996.
2. Єфремов С.С. Історія українського письменства. – К., 1995.
3. Жулинський М. Слово і доля: Навчальний посібник. - К.: АСК., 2002.
4. Зборовська Н. Психологія і українське літературознавство: Підручник.-К., 2003.
5. Історія української літератури (перша половина XIX століття) / За ред. І.Скрипника.-К.,1980.
6. Історія української літератури : У 2 т.-К., 1987. Т.1.
7. Історія української літератури: У 2 кн. Кн.2: Підручник / За ред.акад. М.Г.Жулинського.-К.: Либідь, 2006.
8. Історія української літератури: У 8 т.-К., 1968. - Т.3.
9. Історія української літератури: XIX століття: У 3 кн./ За ред. М.Яценка.- К., 1995-1997.
10. Клочек Г.Д. Поезія Тараса Шевченка: сучасна інтерпретація: Посібник для вчителя,-К: Освіта, 1998.
11. Моклиця М. Основи літературознавства.-Тернопіль, 2002.
12. Т.Шевченко: Текст і контекст // Збірник наукових праць. - Ізмаїл, 2005.
13. Ткаченко А. Мистецтво слова: Вступ до літературознавства.,-К., 2003.
14. Чижевський Д. Історія української літератури.-К.,1994.
15. Шевченко Т.Г. Зібрання творів: У 6 т.-К.: Наукова думка, 2001-2003.
10. ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лекції, семінарські та практичні заняття, самостійна робота.
11. МОВА НАВЧАННЯ: українська
12. ДИСТАНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ: (за наявності)

Вступ до літературознавства

1. КОД: ОК 25.
2. РІК НАВЧАННЯ: 1
3. СЕМЕСТР: 1
4. ЛЕКТОР: доценти О.М.Кискін, Л.М.Дзіковська, Т.О.Савоськіна.
5. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЩО ЗДОБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ:

загальні компетентності: знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності; здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів); здатність діяти соціально відповідально та свідомо; здатність працювати в команді; здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях; здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями; здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово, здатність використовувати знання болгарської і англійської мов в освітній діяльності, пов'язаній з викладанням світової літератури;

фахові компетентності здатність формувати в учнів предметні компетентності; здатність застосовувати сучасні методи й освітні технології навчання; здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії зарубіжної літератури в загальноосвітніх навчальних закладах, практиці навчання зарубіжної літератури; здатність реалізовувати ефективні підходи (особистісно-орієнтований, діяльнісний, компетентнісний) до викладання зарубіжної літератури на підставі передового вітчизняного й міжнародного досвіду; здатність орієнтуватися в літературному процесі країн і народів світу (від давнини до сучасності), спадщині письменників у контексті літератури, історії, культури, використовувати знання мов і здобутків світового письменства для формування національної свідомості, культури учнів,

їхньої моралі, ціннісних орієнтацій у сучасному суспільстві; здатність інтерпретувати й зіставляти мовні та літературні явища, використовувати різні методи й методики аналізу тексту; здатність до критичного аналізу, діагностики й корекції власної педагогічної діяльності, оцінки педагогічного досвіду (вітчизняного, закордонного) у галузі викладання зарубіжної літератури з метою професійної саморегуляції й свідомого вибору шляхів вирішення проблем у навчально-виховному процесі.

6. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ: у результаті вивчення модуля студент повинен

знати: предмет науки «Вступ до літературознавства», її місце в системі наук; основні етапи, напрями і школи в історії розвитку літературознавства; історичний стан розгляду найважливіших проблем літературознавства: виникнення літератури; природи та сутності літератури, взаємозв'язку літератури та мислення, функції літератури та літературні чинники;

вміти: орієнтуватися в головних напрямках літературознавства та провідних ідеях вітчизняних і зарубіжних вчених – теоретиків літератури; застосовувати надбані знання при аналізі літературного твору.

7. ПРЕРЕКВІЗИТ: літературознавчі дисципліни циклу професійної підготовки.

8. ЗМІСТ КУРСУ: Вступ. Зміст та задачі курсу “Вступ до мовознавства”. Літературознавство як наука. Зміст та задачі курсу. Загальна характеристика основних літературознавчих дисциплін: теорія літератури, історія літератури, літературної критики.

Література як вид мистецтва. Художній образ. Типізація. Література – специфічна художня діяльність людини. Особливості виразності літератури. Образ – форма вираження змісту у літературі. Місце літератури серед інших видів мистецтва. Художній образ. Індивідуально-конкретне і загальне в образі. Типологія образів людей, природи, речей. Шляхи аналізу образів-персонажів у художніх творах. Форми художньої типізації.

Родовий і жанровий розподіл художньої літератури. Поняття літературного роду. Епос. Лірика. Драма. Їх мета, зміст і форми. Епос як художнє сприйняття об'єктивного світу у його конкретності. Лірика як художнє відтворення суб'єктивного світу людини. Драма та її специфіка. Основні жанри епосу: поема, епопея, роман, повість, епіграма, новела, почерк, баян. Жанри лірики: трагедія, комедія, водевіль, мелодрама. Ліро-епічні жанри: поема, балада. Внутрішньо-жанрові різновиди.

Поняття про художній твір як цілісну єдність. Літературно-художній твір – системно-цілісна єдність. Умовність поділення художнього твору на зміст і форму. Поняття форми і змісту. Єдність форми і змісту. Принципи і прийоми системно-цілісного аналізу художнього твору у єдності його змісту і форми.

Мова літературно-художніх творів. Роль мови в художній літературі. Багатозначність слова. Слова у їх прямих значеннях. Архаїзми, історизми, неологізми, діалектні слова, жаргонізми, вульгаризми, варваризми. Епітети і порівняння, їх різновиди і ідейно-естетичне значення. Метафора, метонімія, синекдоха, гіпербола, літота, алегорія. Іронія, перифраз. Синтаксис поетичної мови у порівнянні з синтаксисом прози. Інтонація. Фігури поетичної мови: інверсія, анаколуф, еліпсис, риторичне запитання, градація, повтор, епіфора, анафора. Звукові повтори, їх види: асонанс, алітерація.

Основи віршування. Ритмічність у житті і мистецтві, вірші і прозі. Особливості ритмічної організації вірша. Основи системи віршування. Кількісне віршування. Метрична система віршування, її особливості. Гекзаметр. Пентаметр. Силабічна система віршування. Силаботонічне віршування. Дольник як перехід від силаботонічного віршування до тонічної системи. Тонічна система віршування. Поняття про особливості усного народного віршу (пісня, билина). Декламаційно-тонічне віршування. Білий вірш. Строфа. Способи утворення строф.

Закономірності літературного розвитку. Літературний процес як частина процесу загальноісторичного. Соціальна обумовленість і відносна самостійність літературного розвитку. Проблема національної самобутності історико-літературного процесу. Загальне і особливе у

розвитку національних культур. Поняття світового літературного процесу. Внутрішньо літературні зв'язки. Новаторство. Епігонство.

Художній метод. Стиль. Художній метод – система творчих принципів: відбору, оцінки, соціальних характеристик і явищ. Основні художні методи і напрямлення: класицизм, сентименталізм, романтизм, реалізм, модернізм. Поняття літературного напрямлення як ідейно-естетичної системи. Естетична програма напрямлення. Поняття літературно-художнього стилю. Стиль - конкретне здійснення художнього методу, ідейно-художня своєрідність творчості письменника. Поняття національного стилю і “стилю епохи”. Вплив на стиль родової і жанрової специфіки. Поняття домінанти стилю. Співвідношення стилю і методу.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури. – К., 2001.
2. Ткаченко А. О. Мистецтво слова (Вступ до літературознавства): підручник для гуманітаріїв. – К., 1997.
3. Введение в литературоведение / Под ред. Г. Поспелова и др. – М., 1983.
4. Хализев В.Е. Теория литературы. – М., 1999.
5. Чернец Л. В., Хализев В.Е. и др. Введение в литературоведение. – М., 2000.
6. Литературная энциклопедия терминов и понятий / Под ред. А.Николюкина – М., 2001.
10. ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лекції, семінарські заняття, самостійна робота
11. МОВА НАВЧАННЯ: українська
12. ДИСТАНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ: (за наявності)

Ділова українська мова та основи академічного письма

1. КОД: ОК 26.
2. РІК НАВЧАННЯ: 1
3. СЕМЕСТР: 1
4. ЛЕКТОР: Романюк І.В.
5. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЩО ЗДОБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ:

загальні компетентності: здатність застосовувати знання в професійній діяльності у стандартних та окремих нестандартних ситуаціях; здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями; здатність бути критичним і самокритичним, визнавати та виправляти власні помилки; вміння працювати самостійно, проявляти добросо-вісність, дисциплінованість, пунктуальність та відповідальність, а також працювати у команді колег за фахом.

фахові компетентності: правильно використовувати різні мовні засоби відповідно до комунікативних намірів; сприймати, відтворювати, редагувати тексти офіційно-ділового й наукового стилів; скорочувати та створювати наукові тексти професійного спрямування, складати план, конспект, реферат тощо, робити необхідні нотатки, виписки відповідно до поставленої мети; складати різні типи документів, правильно добираючи мовні засоби, що репрезентують їх специфіку; перекладати фахові тексти з російської мови українською, складати ділові документи профільної галузі; добирати мовний матеріал для проведення ділових нарад, зборів, засідань; готувати фахово спрямовані ділові виступи, промови, повідомлення; послуго-уватися лексикографічними джерелами (словниками) та іншою допоміжною довідковою літературою, необхідною для самостійного вдосконалення мовної культури.

6. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ: у результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен *знати:* поняття мови і мовлення, взаємовідношення між ними; функції мови; норми сучасної української літературної мови; моделі оптимальної мовної поведінки у професійній сфері: вплив на співрозмовника за допомогою вмілого використання різноманітних мовних засобів; основи культури монологу, діалогу та полілогу; сприйняття й відтворення фахових текстів; ділову

лексику і термінологію свого фаху; особливості наукового тексту і професійного викладу думки; основні вимоги до виконання й оформлення наукових робіт; проблеми перекладу і редагування текстів;

вміти: характеризувати поняття державної, національної та літературної мови; виявляти найістотніші ознаки літературної мови; ґрунтовно засвоїти норми сучасної української літературної мови й практично оволодіти ними; правильно використовувати різні мовні засоби відповідно до комунікативних намірів; влучно висловлювати думки для успішного розв'язання проблем і завдань у професійній діяльності; оформлювати результати науково-дослідної діяльності; складати різні типи документів, правильно добираючи мовні засоби, що репрезентують їх специфіку.

7. ПЕРЕКВІЗИТ: шкільний курс української мови

8. ЗМІСТ КУРСУ: Державна мова – мова професійного спілкування. Предмет і завдання курсу, його наукові основи. Поняття національної та літературної мови. Найістотніші ознаки літературної мови. Мовне законодавство та мовна політика в Україні. Мова професійного спілкування як функціональний різновид української літературної мови. Професійна мовнокомунікативна компетенція.

Мовні норми. Визначення, ознаки і критерії мовних норм. Типологія мовних норм.

Функціональні стилі української мови у професійному спілкуванні. Основні ознаки та сфера їх застосування. Текст як форма реалізації мовленнєво-професійної діяльності. Словники у професійному мовленні. Типи словників.

Спілкування як інструмент професійної діяльності. Спілкування і комунікація. Функції спілкування. Види, типи і форми професійного спілкування. Основні закони спілкування. Стратегії і тактики спілкування. Наукове спілкування. Невербальні компоненти спілкування. Гендерні аспекти спілкування. Поняття ділового спілкування.

Публічний виступ як важливий засіб переконувальної комунікації. Мистецтво аргументації. Техніка і тактика аргументування. Мовні засоби переконання. Комунікативні вимоги до мовної поведінки під час публічного виступу. Види публічного мовлення. Презентація як різновид публічного мовлення. Типи презентацій. Мовленнєві, стилістичні і комунікативні принципи презентації. Культура сприймання публічного виступу. Уміння ставити запитання, уміння слухати.

Особливості усного спілкування. Функції та види бесід. Мистецтво перемовин. Збори, наради, дискусія. Конфліктні ситуації: шляхи подолання. Виголошування прилюдного виступу на тему пов'язану з майбутнім фахом студентів.

Ділові папери як засіб писемної професійної комунікації. Класифікація документів. Реквізити службового документа. Види документів. Бланки. Оформлення сторінки. Вимоги до тексту документів.

Документація з кадрово-контрактних питань. Резюме. Характеристика. Рекомендаційний лист. Заява. Види заяв. Автобіографія. Особовий листок з обліку кадрів. Наказ щодо особового складу. Трудова книжка. Трудовий договір. Контракт. Трудова угода.

Довідково-інформаційні документи. Прес-реліз. Звіт. Службова записка. Довідка. Протокол, витяг з протоколу.

Етикет ділового листування. Класифікація листів. Реквізити листів та їх оформлення. Типи листів.

Українська термінологія у професійному спілкуванні. Історія українського термінотворення. Словники термінів. Поняття терміна та терміносистеми. Професіоналізми, канцеляризми, номенклатурні назви у професійному мовленні педагога. Способи утворення термінів в українському словотворенні.

Науковий стиль і його засоби у професійному спілкуванні. Наукові тексти. Науковий стиль, його ознаки і підстили. Текст як форма існування наукових знань. Наукова література як основне джерело фахових знань. Методи обробки наукового джерела (план, конспект друкованого джерела і слухового). Анотація. Анотування, реферування, рецензування наукового джерела. Реферат як форма опрацювання літератури з певної проблеми.

Переклад і редагування наукових текстів. Специфіка перекладу і редагування наукових текстів і термінів. “Мовний суржик”, його причини – представити власноручно підібрані конспекти з теми. Мовна компетенція. Найпоширеніші синтаксичні помилки у наукових текстах та шляхи їх уникнення.

Оформлення наукової роботи. Рецензія, специфіка тексту, реквізити. Бібліографія у фаховій діяльності філолога. Курсова робота(філологічного спрямування): стандартні вимоги до написання та оформлення. Дипломна та магістерська роботи (філологічного спрямування): стандарти щодо написання та оформлення. Відгук на наукову (навчально-наукову) роботу. Автореферат. Наукова стаття. Наукова доповідь. Підготовка і написання наукової доповіді. Підготовка і участь у науковій дискусії, полеміці. Підготовка і написання наукової статті.

Культура усного професійного спілкування. Мовленнєвий етикет: етикетні формули (формули ввічливості, форми звертання, кличний відмінок). Мова професійного спілкування як функціональний різновид української літературної мови. Функції фахового мовлення. Телефонна розмова.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спрямування: Навчальний посібник. — К.: Каравела, 2008.
2. Український правопис / НАН України, Інститут мовознавства ім. О.О.Потебні, Інститут української мови. — К., 1997.
3. Глущик С.В., Дияк О.В., Шевчук С.В. Сучасні ділові папери: Навчальний посібник. — К.:Арій, 2009.
4. Гриценко Т.Б. Українська мова та культура мовлення: Навчальний посібник. — Вінниця: Нова книга, 2003.
5. Шевчук С.В. Ділове мовлення для державних службовців: Навчальний посібник. — К.: Арій, 2008. — 424 с.
6. Шевчук С.В. Ділове мовлення: Модульний курс: Підручник. — К.Арій, 2009.
7. Шевчук С.В. Українське ділове мовлення: Підручник. — К.:Арій, 2009.
8. Шевчук С.В., Кабиш О.О. Практикум з українського ділового мовлення: Навчальний посібник. — К.: Арій, 2009.
9. Шевчук С.В., Лобода Т.М. Практикум з української мови: Модульний курс: Навч. посіб. — К.:Алерта, 2009.
10. ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лекції, практичні заняття, самостійна робота.
11. МОВА НАВЧАННЯ: українська
12. ДИСТАНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ: (за наявності)

Методика навчання української літератури

1. КОД: ОК 27.
2. РІК НАВЧАННЯ: 3-4
3. СЕМЕСТР: 5-6
4. ЛЕКТОР: к. філ. н., доц.Погорелова А.Д.
5. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЩО ЗДОБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ:

загальні компетентності: знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності; здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів); здатність діяти соціально відповідально та свідомо; здатність працювати в команді; здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях; здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями; здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово;

фахові компетентності: здатність формувати в учнів предметні компетентності; здатність застосовувати сучасні методи й освітні технології навчання; здатність здійснювати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з української літератури; здатність аналізувати особливості сприйняття й засвоєння учнями навчальної інформації з метою прогнозу ефективності та корекції навчально-виховного процесу; здатність реалізовувати

ефективні підходи (особистісно-орієнтований, діяльнісний, компетентнісний) до викладання української літератури на підставі передового вітчизняного й міжнародного досвіду; здатність орієнтуватися в літературному процесі країн і народів світу (від давнини до сучасності), спадщині письменників у контексті літератури, історії, культури, використовувати знання мов і здобутків світового письменства для формування національної свідомості, культури учнів, їхньої моралі, ціннісних орієнтацій у сучасному суспільстві; здатність інтерпретувати й зіставляти мовні та літературні явища, використовувати різні методи й методики аналізу тексту; здатність доцільно використовувати й створювати сучасне навчально-методичне забезпечення (обладнання) для проведення занять.

6. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ: у результаті вивчення модуля студент повинен

знати: основні форми і типи уроків з української літератури; методи і методичні прийоми вивчення літератури; загальнодидактичні та специфічні принципи викладання літератури; теоретико-літературні відомості; шляхи аналізу літературних творів; специфіку і роль позакласної та позашкільної роботи з літератури;

вміти: досконало володіти методами і прийомами викладання літератури; уміти аналізувати художні твори; розвивати усне та писемне мовлення учнів; розробляти конспекти уроків, добирати дидактичний матеріал, навчально-методичну, наукову, довідкову літературу; проводити позакласну та позашкільну роботу з літератури; обирати раціональні форми, методи і прийоми навчання відповідно до теми та мети; підвищувати свій методичний рівень освіти та удосконалювати професійну майстерність.

7. ПЕРЕКВІЗИТ: історія української літератури, педагогіка.

8. ЗМІСТ КУРСУ: Роль курсу у фаховій підготовці вчителя літератури. Методи, форми і засоби вивчення літератури. Методологія і методика аналізу художнього твору. Види літературних занять і вивчення творів різних жанрів. Система письмових робіт з літератури. Позакласна та позашкільна робота з літератури. Історія розвитку методики викладання української літератури. Зв'язок дисципліни з суміжними науками. Основні аспекти вивчення літератури в школі. Роль і місце літератури як шкільного предмета в системі середньої школи. Різноманітні підходи до класифікації уроків літератури. Типологія уроків літератури. Етапи підготовки до уроків української літератури. Особливості структури сучасного уроку, специфіка структури уроків літератури та їх варіативність. Основні методи, форми. Різновиди уроків підготовки до аналізу художніх творів. Вимоги до аналізу художнього твору, шляхи аналізу, чинники їх вибору. Сутність пообразного шляху аналізу, його переваги й недоліки. Проблемно-тематичний шлях аналізу, його сутність, переваги й певна обмеженість. Мовно-стильовий аналіз. Аналіз твору на комплексній основі, його сутність, виправданість. Види переказів. Шляхи та прийоми аналізу епічного твору. Вивчення ліричних творів у школі. Особливості вивчення драматичних творів. Письмові роботи з літератури у 5-8 класах. Типи і види письмових робіт з літератури у 9-11 класах, методика їх організації. Основні вимоги до учнівських робіт, їх перевірка. Принципи формування мовної культури школярів. Розвиток усного мовлення учнів. Взаємозв'язок мовлення учнів з їхнім літературно-естетичним розвитком. Уроки розвитку мовлення та особливості їх проведення у різних вікових групах. Типи уроків позакласного читання. Форми та види позакласної роботи. Різновиди літературних гуртків, завдання гурткової роботи. Літературні вечори. Читацькі конференції.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Бандура О. Шкільний підручник з української літератури. -К.: Пед. думка, 2001.-76с.
2. Бандура О.М. Міжпредметні зв'язки в процесі вивчення української літератури. - К.: Рад. школа, 1984. - 166 с.
3. Бандура О. М. Вивчення елементів теорії літератури в 4—7 класах : посіб. для вчителів / О. М. Бандура. — К.: Рад. школа, 1981. — 129 с.
4. Бугайко Т.Ф., Бугайко Ф.Ф. Майстерність учителя-словесника. - К.: Рад. школа, 1963.- 188 с.

5. Волошина Н.Й. Естетичне виховання учнів у процесі вивчення літератури.-К.: Рад. шк., 1985 .-104 с.
6. Волошина Н.Й. Уроки позакласного читання у старших класах. - К.: Рад. школа, 1988.-174 с.
7. Глухова Г.К. Позакласна робота як засіб підвищення ефективності уроку. - К.: Рад. школа, 1983. - 119 с.
8. Голик О.В. Українська література. Інтерактивні технології на уроках. 5-12 класи. - Тернопіль: Мандрівець, 2008.
9. Градовський А. В. Компаративний аналіз у системі шкільного курсу літератури: методологія та методика : монографія / А. В. Градовський. — Черкаси: Брама, 2003. — 292 с.
10. Державна національна програма «Освіта (Україна ХХІ століття).— К.: Райдуга, 1994.— 94 с.
11. Жила С.О. Теорія і практика вивчення української літератури у взаємозв'язках із різними видами мистецтв у старших класах загальноосвітньої школи: Монографія.- Чернігів: РВК «Деснянська правда», 2004 .-360 с.
12. Золотухін Г. О. Твір з української мови та літератури / Г. О. Золотухін Г.О., Жебка, Н. П. Литвиненко. — К.: Наук, думка, 1997. — 275 с.
13. Коржупова А.П. Наочність на уроках української літератури.- К.:Рад. школа, 1965.-128 с.
14. Куцевол О. М. Життя і творчість письменника в дзеркалі «поетичної критики»: навч. посіб. / О. М. Куцевол. — Вінниця, 2010. — 279 с.
15. Куцевол О. Теоретико-методичні основи розвитку креативності майбутніх учителів літератури : монографія / Куцевол О. — Вінниця: Глобус-Прес, 2006. — 348 с.
16. Неділько В. Я. Методика викладання української літератури в середній школі / В. Я. Неділько. — К.: Вища школа, 1978. — 248 с.
17. Нежива Л. Л. Українська література в загальноосвітній школі : навч.-метод. посіб. / Л. Л. Нежива. — Луганськ : Знання, 2010. — 84 с.
18. Наукові основи методики літератури. Навч.-метод. посібник/ За ред. Волошиної Н.Й. - К.: Ленвіт, 2002. -344 с.
19. Пасічник Є.А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. - К.: Ленвіт, 2000.-384 с.
20. Пультер С., Лісовський А. Методика викладання української літератури в школі.- Тернопіль: Підручники і посібники, 2009.- 144 с.
21. Соп'яненко К. Г. Творчий пошук нових форм, методів і засобів вивчення української літератури у сучасній середній загальноосвітній школі / К. Г. Соп'яненко. — Глухів: Б. в., 1999. — 74 с.
22. Степанишин Б. І. Викладання української літератури в школі / Б. І. Степанишин — К.: Проза, 1995. — 254 с.
23. Сторчак К. М. Основи методики літератури / К. М. Сторчак. — К.: Рад. школа, 1965. — 420 с.
24. Телехова О. П. Вивчення теорії літератури в школі : Посібник для вчителів . – Харків: Гриф, 1999. –176 с.
25. Токмань Г. Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенціально-діалогічна концепція : монографія / Г. Токмань. — К.: Міленіум, 2002. — 320 с.
26. Токмань Г.Л. Методика навчання української літератури в середній школі: підручник/ Г.Л.Токмань.- К.: ВЦ «Академія», 2012.- 312 с.
27. Фурсова Л.О. Інтегровані уроки мови й літератури: проблемний підхід. -Тернопіль: Мандрівець, 2008.
28. Цимбалюк В. І. Учніський твір у середній школі / В. І. Цимбалюк. — К.: Освіта, 1997. — 207 с.
29. Шуляр В. Методична логія: бібліографічний путівник учителя літератури / В. Шуляр —

Миколаїв: Іліон, 2008. — 336 с.

10. ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лекції, практичні, лабораторні заняття, самостійна робота.

11. МОВА НАВЧАННЯ: українська

12. ДИСТАНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ: (за наявності)

Вибіркові компоненти*

Старослов'янська мова

1. КОД: ВБ 1.1.

2. РІК НАВЧАННЯ: 1

3. СЕМЕСТР: 2

4. ЛЕКТОР: д. філ. н., проф. Колесников А.О., доц. Кольцун Н.М.

5. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЩО ЗДОБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ:

загальні компетентності: думати науковими термінами, формулювати задачі, збирати дані, аналізувати їх та пропонувати рішення; працювати самостійно, приймати ініціативу та керувати часом; здатність виконувати комплексні завдання протягом певного періоду часу та подавати результат вчасно; здатність знаходити та використовувати інформацію з різних джерел згідно з поставленою метою.

фахові компетентності: володіти базовими загальними знаннями з дисципліни; здатність обговорювати поточний стан філологічних досліджень з дисципліни; здатність встановлювати зв'язок між проблемами сьогодення та минулого; здатність порівнювати мовні явища давніх та сучасних мов з метою вдосконалення навичок аналізу; здатність розуміти відповідну термінологію та релевантно використовувати її в процесі наукових досліджень.

6. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ: у результаті навчання дисципліни студенти повинні

знати: походження старослов'янської мови; характеристику кирилиці, що є основою сучасного письма східно- і південнослов'янських народів; структуру фонологічної, лексичної морфологічної та синтаксичної систем старослов'янської мови;

вміти: перекладати та аналізувати старослов'янські тексти; знаходити старослов'янські елементи в інших сучасних слов'янських мовах.

7. ПЕРЕКВІЗИТ: вступ до мовознавства, вступ до слов'янської філології.

8. ЗМІСТ КУРСУ: Понятие о старославянском языке. Старославянская азбука. Старославянский язык как общий для многих славян древнейший письменно-литературный (древнецерковнославянский) язык. Место старославянского языка среди других славянских языков. Вопрос о диалектной (народной) основе старославянского языка. Вопрос о письменности у славян до Константина (Кирилла) и Мефодия. Значение славянской письменности. Проблема происхождения славянских азбук – глаголицы и кириллицы. История вопроса. Важнейшие глаголические и кириллические памятники, их краткая палеографическая и языковая характеристика. Общая характеристика кириллической азбуки, лежащей в основе в основе современного письма: звуковое и числовое значение букв, лигатуры, надстрочные знаки.

Фонетические процессы праславянской эпохи. Краткая характеристика праславянской фонетической системе древнейшего периода. Возникновение праславянских гласных на месте долгих и кратких гласных индоевропейского языка. Звуковые процессы, связанные с действием возникшей на славянской почве тенденции к открытости слогов (закон открытого слога): изменение дифтонгов в монофтонги (монофтонгизация дифтонгов) перед согласным и на конце слова; изменение дифтонгических сочетаний *or, ol, er, el* между согласными; судьба сочетаний *or, ol* перед согласными в начале слова, изменение сочетаний редуцированных с последующим плавным между согласными; изменение сочетаний гласных с носовыми согласными перед

---

* До інформаційного пакету включаються вибіркові компоненти лише за вибором факультету.

согласными; судьба сочетаний гласных с новыми согласными (с одним или двумя) в конце слова; упрощение групп согласных; явления конца слова; утрата конечных согласных звуков (оного или двух) изменение сочетаний согласных с последующим *j*. Палатализация заднебных согласных. Вопрос о хронологии этих процессов. Явления начала слова. Чередование гласных звуков. Возникновение и характер индоевропейских чередований гласных. Фонетико-морфологическое значение этого чередования. Основные типы чередований гласных в славянских языках.

Фонетика старославянского языка (IX – XI вв.). Звуковая система старославянского языка второй половины IX в. Фонетическая структура слова. Открытость всех слогов: построение слога по принципу восходящей звучности. Ограничения в области сочетаний согласных. Гласные звуки. Физиологическая характеристика и классификация гласных звуков. Гласные носовые и неносовые; гласные полного образования и редуцированные. Реализация гласных в начале слова. Редуцированные гласные *Ъ* и *ь*, их ильные и слабые позиции. Согласные звуки. Физиологическая характеристика и классификация согласных звуков.

Позднейшие звуковые процессы, отразившиеся в памятниках XI и отчасти X в. Падение редуцированных гласных. Изменения, связанные с падением редуцированных гласных: утрата слабых редуцированных *Ъ* и *ь* и изменение их в гласные полного образования *О*, *Е* в сильном положении; утрата слабых редуцированных *Ы* и *И*, изменение их в сильном положении в гласные полного образования *Ы* и *И*; возникновение слоговых плавных *Р* и *Л* в результате утраты слабых неслоговых *Ъ* и *ь* в сочетаниях *РЪ* и *Рь*, *ЛЪ* и *Ль*. Следствия падения редуцированных. Изменения, не связанные с падением редуцированных гласных. Вопрос об отвердении шипящих *Ж*, *Ш*, а также *Ц* и *ДЗ*. Утрата *Л*-эпентетикум не в начале слова.

Морфология старославянского языка. Грамматические разряды слов в старославянском языке.

Имя существительное. Категория рода, числа и падежа. Звательная форма. Распределение существительных по типам склонения и по древнейшим индоевропейским основам. Твердые и мягкие варианты склонения имен существительных. Чередование согласных звуков основы при образовании падежных форм. Категория одушевленности. Словообразование имен существительных.

Местоимение. Личные местоимения 1-го и 2-го лица и возвратное местоимение. Выражение 3-го лица формами указательных местоимений. Полные и энклитические формы личных и возвратного местоимений, их употребление. Склонение личных и возвратных местоимений. Неличные местоимения. Их классификация по значению. Склонение неличных местоимений.

Имя прилагательное. Прилагательные качественные, относительные, притяжательные. Важнейшие продуктивные суффиксы прилагательных. Именные (нечленные) и полные (членные) формы прилагательных; различие в их грамматическом значении и синтаксическом употреблении. Склонение именных (нечленных) прилагательных. Образование и склонение полных (членных) прилагательных. Фонетические процессы в окончаниях членных прилагательных. Образование и склонение прилагательных в сравнительной степени (именные и членные формы сравнительной степени).

Имя числительное. Количественные числительные. Сложные числительные. Порядковые числительные.

Глагол. Спрягаемые и непрягаемые глагольные формы. Инфинитив и супин, их образование. Глагольные основы: основа настоящего времени и основа инфинитива (непроизводная и производная; отглагольная и отыменная). Глагольные формы простые и сложные. Формы настоящего времени. Тематические и нетематические глаголы. Классы глаголов. Распределение глаголов по классам на основе древнейших суффиксов: глаголы с чередующимися суффиксами *-e-/o-*; глаголы с чередующимися суффиксами *-ne-/no-*; глаголы с чередующимися суффиксами *-je-/jo-*; глаголы с суффиксом *-i-* в основе настоящего времени;

нетематические глаголы. Формы прошедшего времени. Простые формы. Аорист, его значение. Аорист простой, сигматический старого и нового типа. Имперфект, его значение, образование и спряжение. Сложные формы. Перфект и плюсквамперфект, их значение, образование, спряжение. Формы будущего времени. Будущее простое, будущее сложное 1-е и будущее сложное 2-е. Ирреальные наклонения. Образования повелительного наклонения от основ настоящего времени. Сослагательное наклонение как аналитическая форма.

Причастие. Причастия настоящего и прошедшего времени действительного и страдательного залога. Склонение именных (нечленных) и полных (членных) причастий. Другие части речи. Наиболее продуктивные наречия, предлоги, союзы, частицы.

Синтаксис старославянского языка. Простое предложение. Способы выражения подлежащего и сказуемого. Употребление связки в настоящем времени в составном сказуемом. Согласование сказуемого с подлежащим. Оборот дательный самостоятельный.

Сложное предложение. Сложное предложение с союзами. Сложноподчиненные предложения. Союзы и союзные слова, их значение.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Леута О.І. Старослов'янська мова. – М., 2001.
2. Супрун А.И. Старославянский язык. – Минск, 1991.
3. Хабургаев Г.А. Старославянский язык. – Москва, 1986.
4. Дементьев А.А. Сборник задач и упражнений по старославянскому языку. – М., 1975.
5. Мейе А. Общеславянский язык. – М., 2000.

10. ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ:

11. МОВА НАВЧАННЯ: російська
12. ДИСТАНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ: (за наявності)

Теорія та історія видавничої справи і редагування

1. КОД: ВБ 1.2.
2. РІК НАВЧАННЯ: 2
3. СЕМЕСТР: 4
4. ЛЕКТОР: доц. Фоміна Л.Г.
5. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЩО ЗДОБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ:

загальні компетентності: вміння застосовувати загальні та спеціалізовані методи і прийоми наукових досліджень з теорії редагування та видавничої справи; використовувати знання про редакторсько-видавничу сферу; особливості діяльності різних типів видавництва та редакцій; місце, функції та завдання редактора в сучасній редакції; фахові вимоги до представників редакторських професій; оволодіння сучасними інформаційними технологіями та технічними засобами для пошуку інформації, обробки даних та презентації матеріалу або результатів дослідження;

фахові компетентності: використання системи набутих знань, необхідної для творчого вирішення професійних завдань; формування й розвиток у студентів різноманітних способів діяльності, необхідних для подальшої професійної самореалізації; забезпечення умов, що сприяють входженню студента до світу цінностей, що надають допомогу під час вибору найбільш значущих ціннісних орієнтацій; володіння способами викладу матеріалу й вибору стилю спілкування; вміння здійснювати лінгвістичний та стилістичний аналіз текстів різних жанрів, їх фактологічного обґрунтування, структури, композиційного втілення, мови, стилю, що реалізується під час складання редакторського висновку; володіння навичками коректорського читання та оцінювання тексту із логічних засад; підвищення мовної культури видавничої продукції.

6. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ: в результаті вивчення дисципліни студенти повинні:

знати: дефініції, що використовуються при видавничо-редакційному процесі; основні етапи в історії формування правил та норм, що застосовуються при редагуванні різних видів літератури; деталізовані процеси, що відбуваються з авторським оригіналом впродовж редакційно-видавничого процесу; сучасне становище і виняткові тенденції редакційно-видавничого процесу; базові правила, що застосовуються при редагуванні різноманітної літератури;

уміти: розподіляти по етапах історію видавничої справи та редагування; здійснювати необхідні фахові дії з авторським оригіналом; обрати якнайкращу техніку і методику для редагування різноманітної літератури; вміти застосовувати коректурні норми щодо видавничих оригіналів; аналізувати й систематизувати сучасну видавничу справу.

7. ПЕРЕКВІЗИТ: історія та культура України

8. ЗМІСТ КУРСУ: Історія видавничої справи та редагування. Соціально-історичні передумови виникнення рукописання і книго творення. Українська рукописна книга дохристиянської доби. Видавнича діяльність Києво-Печерської та Чернігівських друкарень. Цензура як заборона українського друкованого слова.

Теорія видавничої справи та редагування. Нормативно-правове регулювання видавничої справи в Україні. Інтелектуальна власність. Функціональні обов'язки у видавництві. Поліграфія. Різновиди друку. Загальні положення про видавничо-поліграфічні стандарти. Підготовка до друку газетно-журнальної та книжкової продукції.

Організація видавничої діяльності. Основні принципи редагування Видавнича діяльність та основні принципи редагування авторського тексту. Порядок оформлення книжкового видання та етапи підготовки тексту до друкування. Норми редагування різних видів видань. Особливості редагування журналістського тексту. Особливості видавничо-поліграфічного виконання підручників..

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Тимошик М. Книга для автора, редактора, видавця. – К.: Наша культура і наука, 2005 (перевид. 2006).

2. Тимошик М. Історія видавничої справи: підручник. – К., 2003 (перевид. 2007).

3. Зелінська Н. Видавнича справа та редагування в Україні: постаті і джерела (XIX – перша третина XX ст.). – Львів : Світ, 2003.

4. Зелінська Н. Наукове книговидання в Україні: Історія та сучасний стан. – Львів: Світ, 2002.

5. Іванченко Р. Літературне редагування. 2-е видання доп. І перев. – К.: Вища школа. Головне видавництво, 1983. – 274 с.

10. ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лекції, практичні заняття, самостійна робота.

11. МОВА НАВЧАННЯ: українська.

12. ДИСТАНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ: (за наявності)

Основи економічної теорії

1. КОД: ВБ 1.3.

2. РІК НАВЧАННЯ: 2

3. СЕМЕСТР: 3

4. ЛЕКТОР: викл. Метіль Т.К.

5. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЩО ЗДОБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ:

загальні компетентності: знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності; здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; навички використання інформаційних і комунікаційних технологій; здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає

застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов;

фахові компетентності: знання і розуміння теоретичних засад економічних категорій та законів; знання та розуміння нормативно-правового регулювання у сфері; здатність обирати ефективні організаційні форми здійснення підприємницької діяльності; здатність обирати ефективні організаційні форми здійснення підприємницької діяльності; здатність використовувати економічні моделі для аналізу економічної ситуації; здатність аналізувати соціально-економічну політику держави та передбачати наслідки цієї політики; здатність давати оцінки результатам економічних реформ, грамотно формулювати і аргументувати свою позицію.

6. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ: в результаті вивчення дисципліни студенти повинні

знати: основні економічні категорії та закони; теоретичні основи економічного аналізу; методи економічного дослідження, кількісного і якісного аналізу, моделі економічних процесів; способи суспільного громадського виробництва, принципи та закони функціонування ринкової економіки;

вміти: використовувати економічні моделі для аналізу економічної ситуації; аналізувати соціально-економічну політику держави та передбачати наслідки цієї політики; давати оцінки результатам економічних реформ, грамотно формулювати і аргументувати свою позицію

7. ПЕРЕДКВІЗИТ: -

8. ЗМІСТ КУРСУ: Загальні засади соціально-економічного розвитку суспільства. Зародження та основні етапи розвитку економічної теорії. Сучасні економічні течії . Предмет економічної теорії та її методологічні основи. Економічні закони і категорії . Методи і функції економічної теорії . Структура економіки.

Економічні потреби та виробничі можливості суспільства. Економічні інтереси. Економічні потреби і їх структура. Закон зростання потреб. Виробничі можливості суспільства. Економічні інтереси.

Відносини власності та моделі організації економічних систем суспільств. Власність як економічна категорія . Типи, форми та види власності. Зміна форм власності . Періодизація суспільного розвитку . Економічна система: суть, структурні елементи та характеристика основних типів економічних систем. Моделі організації економічних систем суспільств.

Форми організації суспільного виробництва та їх еволюція. Еволюція форм організації суспільного виробництва. Натуральне господарство і причини виникнення товарного виробництва. Товар і його властивості. Подвійний характер праці. Теорії вартості. Закон вартості, його функції і механізм дії.

Теорія грошей. Розвиток форм вартості і поява грошей. Сутність і функції грошей. Грошова система та її основні елементи . Закон товарно-грошового обігу

Теоретичні основи ринкової економіки. Ринкові відносини: сутність, функції і структура. Закони ринку. Суть і функції ринку. Ринковий механізм і його елементи. Попит і чинники, що визначають його величину. Пропозиція товару та її крива. Пропозиція і попит: ринкова рівновага. Ціна і чинники, що впливають на неї.

Капітал як економічна категорія та тенденції його розвитку. Капітал як економічна категорія. Основні теорії капіталу. Структура капіталу. Кругообіг і оборот капіталу . Знос капіталу і амортизація.

Інфраструктура ринку і капітал сфери обігу. Поняття ринкової інфраструктури та її основні елементи. Позичковий капітал і процент. Банки. Капітал у сфері торгівлі. Торговий прибуток. Цінні папери як фіктивний капітал сфери обігу. Фондові біржі.

Монополія та конкуренція в ринковій економіці. Суть і економічний закон конкуренції. Види конкуренції. Закономірність виникнення і економічна природа монополізму. Види монополій. Основні організаційні форми монополістичних об'єднань. Ринок в умовах

монополізму. Монопольна ціна і монопольний прибуток, їх структура. Наслідки надмірної монополізації. Антимонопольне регулювання економіки і антимонопольна політика України

Ринкові відносини в аграрному секторі економіки. Аграрне виробництво і аграрні відносини. Земельна рента: суть і форми. Агропромислова інтеграція і агропромисловий комплекс

Підприємство (фірма) в умовах ринку. Підприємство і фірма. Фонди підприємства, їх кругообіг і оборот. Знос і амортизація основних фондів

Макроекономічні аспекти економічної теорії. Макроекономічний підхід до дослідження економічних процесів. Макроекономічний рівень господарювання. Методика розрахунку основних макроекономічних показників.

Економічна політика держави в економіці. Економічна політика як механізм поєднання економічних інтересів. Види економічної політики держави. Методи реалізації економічної політики держава. Система органів щодо реалізації економічної політики держави

Фінансово-кредитна система. Суть і види фінансів. Фінансова система. Державний бюджет і його структура. Дефіцит державного бюджету і державного боргу. Суть і структура податків. Принципи і форми оподаткування. Кредитна система. Суть і функції кредиту. Структура банківської системи. Грошово-кредитна політика: цілі і інструменти.

Суспільне виробництво та відтворення. Економічне зростання. Чинники виробництва. Взаємодія чинників виробництва. Відтворення, його суть і типи. Економічне зростання. Чинники економічного зростання. Ефективність виробництва, її показники і чинники зростання.

Циклічні коливання в економіці. Поняття економічного циклу, його типи і причин. Економічні цикли макросистеми. Економічні цикли розвитку організацій. Регулювання життєвих циклів економічних систем.

Закономірності розвитку світового господарства. Світове господарство: особливості розвитку, структура, сучасні тенденції. Закономірності розвитку світового господарства. Типологія країн світу і роль окремих їх угруповань в світовому господарстві і міжнародних економічних відносин. Поняття відкритої економіки, її суть, тенденції, чинники і переваги. Економічні проблеми включення економіки України в систему світового господарства.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Базилевич В.Д. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – 5-те вид., стер. – К.: Знання-Прес, 2006. – 615 с.

2. Башнянин Г.І. Політична економія: Підручник. - К.: Ніка-Центр: Ельга, 2002. – 527.

3. Білорус О.Г. Економічна система глобалізму. – К.: КНЕУ, 2003.

Гебер Н. А. Економічна теорія [Текст] : навч.-наоч. посіб. / Гебер Н. А., Федоренко Н. М. ; Харків. держ. ун-т харчування і торгівлі. – Харків : Іванченко І. С. [вид.], 2014. – 106 с.

4. Борецька Н.П. Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан і проблеми. – Донецьк: Янтра, 2001.

7. Гебер Н. А. Економічна теорія [Текст] : навч.-наоч. посіб. / Гебер Н. А., Федоренко Н. М. ; Харків. держ. ун-т харчування і торгівлі. – Харків : Іванченко І. С. [вид.], 2014. – 106 с.

8. Горкіна Л.М. І Туган-Барановський¹ в економічній теорії та історії. – К.: ІЕ НАНУ, 2001.

Історія економічних учень: Підручник: У 2 ч. – Ч.1 / За ред.. В.Д. Базилевича – 3-те вид., випр.. і доп – К.: Знання, 2006.- 582 с.

9. Кушнір Ю. Б. Економічна теорія [Текст]: посіб. для студентів неекон. спец. / Юрій Кушнір. – Ужгород : Карпати, 2014. – 270 с.

10. Осецький В. Л. Політична економія [Текст]: навч. посіб. для студентів ВНЗ / В. Л. Осецький, Н. В. Онищенко, Є. А. Пінчук ; Нац. авіац. ун-т. – Київ : НАУ, 2013. – 378 с.

10. ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лекції, практичні заняття, самостійна робота.

11. МОВА НАВЧАННЯ: українська

12. ДИСТАНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ: (за наявності)

Історична граматики української мови

1. КОД: ВБ 1.4.

2. РІК НАВЧАННЯ: 3

3. СЕМЕСТР: 5-6

4. ЛЕКТОР: доц. Делюсто М.С.

5. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЩО ЗДОБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ:

загальні компетентності: розуміти мову як біхронне явище (синхронне і діакронне); володіти основними поняттями, концепціями і фактами українського порівняльно-історичного мовознавства як науки; мати здатність оперативно засвоювати нові теорії, концепції, методики дослідження, що народжуються у галузі порівняльно-історичного мовознавства;

фахові компетентності: володіти базовими знаннями з історії української мови, джерелами, методами її дослідження; бути здатним здійснювати добір, система-тизацію та аналіз матеріалів з історичної фонетики, морфології та синтаксису; бути здатним засвоювати та інтерпретувати мовні явища у взаємозв'язку з етапами формування української мови, усвідомити й використовувати принцип історизму при викладанні української мови у загальноосвітніх навчальних закладах.

7. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ: в результаті вивчення дисципліни студенти повинні

знати: історію виникнення української мови, періодизацію розвитку, основні джерела вивчення, роль народнорозмовного джерела у становленні найважливіших ознак української мови; особливості формування звукової системи української мови; особливості формування граматичної системи української мови;

вміти: оперувати основною історико-лінгвістичною терміно-логією; читати та відтворювати сучасною мовою староукраїнські тексти різної хронологічної кваліфікації; давати історико-лінгвістичний коментар до явищ української фонетики та словозміни.

7. ПРЕРЕКВІЗИТ: Історія української мови

8. ЗМІСТ КУРСУ: Основні поняття історії мови. Історична граматики чи історія української мови як наука і навчальна дисципліна. Зв'язок історії мови з іншими науками і навчальними дисциплінами. Джерела історії української мови. Походження української мови. Основні етапи її становлення. Походження східнослов'янської писемності. Основні писемні пам'ятки.

Історична фонетика і фонологія. Історична фонетика і фонологія як частина історії мови. Фонетико-фонологічна система праслов'янської мови раннього періоду та трансформаційні процеси в ній. Загальна характеристика праїндоевропейської фонологічної системи. Фонологічна система праслов'янської мови (її характер, основні напрями становлення). Закони організації складу в праслов'янській і протоукраїнській періоди та фонетичні процеси, пов'язані з ними. Відображення в давньоукраїнській мові фонетичних процесів праслов'янської мови.

Палаталізація задньоязикових та її наслідки в сучасних східнослов'янських мовах. Перше перехідне пом'якшення *z, k, x*, його хронологія, умови і наслідки. Друге перехідне пом'якшення, його причини, наслідки, хронологія; третя палаталізація задньоязикових. Пом'якшення приголосних у сполуках: «*d, t + j*»; «*g, k, x + j*»; «*sk + j*»; «*st + j*»; «*s, z + j*»; «*m, n, r + j*»; «*зубні + j*».

Фонетичні процеси протоукраїнського періоду, пов'язані з дією закону відкритого складу та принципом складового сингармонізму. Історія носових голосних. Давні сполуки *or, *ol на

початку слова та *og, *ol, *er, *el між приголосними. Зміни гв, кв, хв перед Ъ. Перетворення [je] на [o] на початку слова. Розвиток фонем /г/. Фонетико-фонологічна система протоукраїнського періоду.

Зредуковані ъ, ь і наслідки їхніх змін у різних фонетичних позиціях. Зредуковані ъ, ь. Виникнення, особливості, причини і хронологія їхнього занепаду. Рефлекси ъ, ь у сполуках із сонорними [р], [л] та [j]. Наслідки занепаду зредукованих у системах голосних і приголосних.

Фонетичні процеси староукраїнського періоду і їх наслідки в сучасній українській мові. Перетворення [e] на [o] після шиплячих та [j], перед твердими приголосними після [л]. Перехід гы, кы, хы в ги, ки, хи. Дифтонг [iĕ] – Ъ у східнослов'янських мовах. Перехід [□], [□] в [i] в новозакритих складах. Процеси ствердіння та пом'якшення приголосних в українській мові. Зміна [л] на [ў]. Протеза в українській мові. Розвиток шиплячих.

Історична морфологія й синтаксис. Вступ. Іменник в історії української мови. Історична граматики, її складові. Предмет і завдання історичної морфології української мови. Загальна характеристика морфологічної будови давньоукраїнської мови; система частин мови у ній. Становлення граматичної категорії роду іменника. Розвиток граматичної категорії числа (занепад двоїни та наслідки цього процесу в українській мові). З історії граматичної категорії відмінка іменника (типи субстантивних основ; особливості відмінювання іменників на -ā- (-jā-), -ō- (-jō-), -ǐ-, -ĩ-, -ū- основи та на приголосний (-r-, -s-, -n-, -t-). Формування лексико-граматичного розряду назв істот / неістот.

Історія українського відмінювання. Причини та шляхи руйнування традиційної іменникової словозміни в давньоукраїнській мові. Джерела і шляхи формування сучасної першої відміни. Джерела і шляхи формування сучасної другої відміни. Джерела і шляхи формування сучасної третьої відміни. Джерела і шляхи формування сучасної четвертої відміни.

Історія становлення займенника як частини мови. Розрізнення особових та неособових займенників у давньоукраїнській мові. Їхні морфологічні та синтаксичні характеристики. Джерела становлення предметно-особового займенника та його форм. Особливості відмінювання особових та зворотного займенників. Формування сучасної парадигми неособових займенників.

Прикметник в історії української мови. Загальна характеристика прикметника давньоукраїнської мови. Іменні прикметники як первинний морфологічний розряд; їх розвиток в українській мові. Джерела виникнення займенникових прикметників і шляхи їх морфологічного становлення. Форми членних прикметників. Особливості відмінювання. Історія ступенів порівняння якісних прикметників.

Числівник в історії української мови. Числівникові слова в спільнослов'янській і давньоукраїнській мові. Шляхи формування числівника як окремої частини мови. Витворення кількісних числівників української мови та особливості їх відмінювання: числівники *один, два, три, чотири*; числівники від *п'яти* до *десяти*; назви чисел другого десятка; назви десятків, сотень. Характеристика порядкових, збірних, дробових числівників української мови.

Формування дієслівних форм української мови. Система дієслівних форм у давньоукраїнській мові. Їх загальна характеристика. Поняття «дієслівна основа». Дієслівні основи інфінітива та теперішнього часу як твірні для дієслівних форм. Класи дієслів. Історія особових дієслівних форм дійсного способу (форми теперішнього часу; форми минулого часу; форми майбутнього часу). Історія форм умовного способу. Історія форм наказового способу. Інфінітив у різні періоди розвитку української мови. Супін в українській мові. Розвиток дієприкметника та дієприслівника.

Становлення прислівника, службових частин мови та вигука. Загальна характеристика прислівника як окремого лексико-граматичного класу слів в історії його формування (значення, морфологічні ознаки, джерела формування). Первинні та вторинні прислівники, їх становлення. Морфологічні групи прислівників за їх частиномовною мотивацією в різні історичні періоди

розвитку української мови (відзайменникові; відіменні (відіменникові, відприкметникові, відчислівникові); віддієслівні). Становлення службових частин мови в протоукраїнських говорах; їх лексичні та граматичні характеристики. Витворення і розвиток прийменника, сполучника, частки. Основні шляхи становлення сучасної системи вигуків слів.

Формування системи членів речення в процесі історичного розвитку української мови.

Предмет і завдання історичного синтаксису. Взаємообумовленість історичних змін на різних рівнях мовної системи. Типи простих речень у різні періоди розвитку української мови: двоскладні та односкладні речення; типи речень за метою висловлювань; ускладнювальні компоненти в структурі простого речення. Засоби вираження головних і другорядних членів речення в давньо- і середньоукраїнський періоди. Конструкції з подвійними відмінками в системі членів речення.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Крижанівська О.І. Історія української мови. Історична фонетика. Історична граматики. – Київ, 2010, Видавництво «Альма-матер». - 248 с.
2. М. А. Жовтобрюх, О. Т. Волох, С. П. Самійленко, І. І. Слинко. Історична граматики української мови. Підручник. — К.: Вища школа, 1980. — 320 с.
3. Жовтобрюх М. А, Русанівський В.М. Скляренко В.Г. Історія української мови. Фонетика. — Київ: Наукова думка, 1979. — 367 с.
4. Бевзенко С.П., Грищенко А.П., Лукінова Т.Б., Німчук В.В., Русанівський В.М., Самійленко С.П. Історія української мови. Морфологія. – Київ: Наукова думка, 1978. — 540 с.
5. Павленко Л.П. Історична граматики української мови: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Лариса Петрівна Павленко. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – 208 с.
6. Булаховський Л. А. Питання походження української мови / Л. А. Булаховський. — К. : Вид-во Акад. наук Української РСР, 1956. — 220 с.
7. Безпалько О.П., Бойчук М.К., Жовтобрюх М.А., Самійленко С.П., Тараненко І.Й. Історична граматики української мови.-К., 1962.
8. Жовтобрюх М.А., Волох О.Т., Самійленко С.П., Слинко І.І. Історична граматики української мови.-К., 1980.
9. Бевзенко С. П. Історична морфологія української мови : нариси із словозміни та словотвору / Бевзенко С. П. – Ужгород : Закарпат. обл. вид-во, 1960. – 416 с.
10. Історична граматики української мови : [підруч. для студ. мовно-літературних. ф-тів пед. ін-тів] / [О. П. Безпалько та ін.]. – К. : Радян. шк., 1980. – 510 с.
10. ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лекції, практичні заняття, самостійна робота.
11. МОВА НАВЧАННЯ: українська
12. ДИСТАНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ: (за наявності)

Основи видавничої справи

1. КОД: ВБ 1.5.
2. РІК НАВЧАННЯ: 3
3. СЕМЕСТР: 5
4. ЛЕКТОР: доц. Фоміна Л.Г.
5. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЩО ЗДОБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ:

загальні компетентності: вміння застосовувати загальні та спеціалізовані методи і прийоми наукових досліджень з теорії видавничої справи; використовувати знання про редакторсько-видавничу сферу; особливості діяльності різних типів видавництв та редакцій; оволодіння сучасними інформаційними технологіями та технічними засобами для пошуку інформації, обробки даних та презентації матеріалу або результатів дослідження;

фахові компетентності: використання системи набутих знань, необхідних для творчого вирішення професійних завдань; формування та розвиток у студентів різноманітних способів діяльності, необхідних для подальшої професійної самореалізації; забезпечення умов, що сприяють входженню студента до світу цінностей, що надають допомогу під час вибору найбільш значущих ціннісних орієнтацій; вміння працювати з автором над уточненням комплектності оригіналу; в залежності від виду майбутнього видання визначити особливості оформлення; орієнтуватися в асортименті книжкового ринку, прогнозувати місце майбутнього видання як товару; працювати з рукописом під час кожного з етапів редакційно-видавничого процесу; вміти користуватись нормативними матеріалами з коректорської та редакційно-видавничої роботи.

6. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ: в результаті вивчення дисципліни студенти повинні

знати: фахові вимоги до представників редакторських професій; функціональні обов'язки працівників видавництва та редакцій; сферу застосування редакторських професій; сучасний ринок української поліграфії; вимоги поліграфічних підприємств до видавничих оригінал-макетів; сучасну мережу дистрибуції друкованих періодичних і неперіодичних видань; складові системи продажу друкованих видань у ринкових умовах; основи економіки видавничої справи; типову структуру витрат на підготовку і випуск конкретного видання; шляхи здешевлення видання; історію спеціальності «Видавнича справа та редагування»;

уміти: розробити статут видавництва; підготувати документи для його реєстрації; розробити видавничу програму; відрізнити різні види видавничої продукції; визначити формати різних видів видань; підрахувати обсяги видань в обліково-видавничих, умовних, друкарських, авторських аркушах; структурувати конкретне видання за змістовою, вступною та заключною частинами видання; визначити основні елементи матеріальної конструкції книжкового видання; формувати службову частину видання; створити різні варіанти каталожної картки видання; застосовувати національні й видавничі стандарти; орієнтуватися в складанні попереднього кошторису витрат на видання.

7. ПРЕРЕКВІЗИТ: теорія та історія видавничої справи і редагування.

8. ЗМІСТ КУРСУ:

Видавництво і видавнича продукція. Тенденції розвитку видавничої справи на сучасному етапі. Українська видавнича справа у порівнянні з європейськими країнами: ретроспектива. Тенденції в організаційному, тематичному мовному та географічному аспектах. Законодавство України про видавничу справу. Головні ознаки класифікації сучасних видавництв. Типові структури видавництв: український і зарубіжний досвід. Тенденції видавничого ринку і потреби потенційного споживача (читача) продукції. Видавнича програма і конкурентне середовище. Способи і шляхи розповсюдження власної друкованої продукції як чинники змісту видавничої програми. Існуюча система дистрибуції друкованої продукції. Видавнича продукція та критерії поділу її на види.

Основні розмірні та кількісні параметри видань. Формати видань. Перетворення типових форматів у стандартні. Основні способи складання аркушів паперу, призначеного для друку різних видів видань, які визнані міжнародним видавничим співтовариством: in folio, in quarto, in octavo. Чинники, які впливають на вибір формату видання. Обсяги видань. Види аркушів. Спосіб переведення фізичного друкованого аркуша в умовний. Причини, необхідності оволодіння сучасним редактором методикою переведення обсягу різних форматів видань в умовні друковані. Об'єм редакторської роботи. Обліково-видавничий аркуш як головний критерій визначення обсягу роботи, виконаного редакторськими працівниками.

Книга як основний предмет видавничої діяльності. Подвійна природа книги. Змістова природа книги. Матеріальна структура книги. Службова частина видання: теоретичний і практичний аспекти. Структурні одиниці побудови книжкового видання: службова (вихідні відомості); вступна (від видавництва, переднє слово, передмова, вступна стаття); основна (глава,

розділ, параграф); заключна (післямова, коментарі, додатки, покажчики, списки скорочень і умовних позначень, бібліографія). Елементи службової частини на початкових сторінках. Макет анотованої каталожної картки та його складові (бібліографічний опис, анотація, міжнародний стандартний номер видання, УДК (ББК). Варіанти текстового або графічного (або обох способів відразу) наповнення авантитулу. Елементи службової частини на прикінцевих сторінках. Надвипускні дані та випускні дані: еволюція та сучасна практика їх оформлення в Україні та на Заході. Національні та міжнародні стандарти і правила їх застосування. Історія стандартів. Сучасний стан із застосуванням діючі та розробкою нових стандартів. Міжнародна стандартна нумерація книг. Міжнародна стандартна нумерація серіальних видань. Міжнародна система штрихового кодування видавничої продукції.

Редактор у видавництві.

Редакторські професії та фахові вимоги до них. Причини збільшення попиту на фахівців видавничої справи в нинішніх умовах. Різноманітність сфер застосування редакторських професій. Головні вимоги, які висуваються до претендента на вакантні редакторські посади нинішніми роботодавцями. Найголовніші виробничі функції редакційно-видавничого працівника: творча, аналітична, коригувальна, дослідницька, організаційна, технологічна, координаційна, комунікативна, маркетингова, освітньо-наукова. Чинники, які сприяли поглибленню розподілу обов'язків між учасника редакційно-видавничого процесу. Редакторські посади в сучасному видавництві. Чинники, які впливають на розмежування кола конкретних професійних функцій працівниками видавництва. Основні функціональні обов'язки працівників видавництва. Економічний мінімум для редактора, видавця і журналіста. Методика складання кошторису друкованого видання. Стосунки редактора-видавця і реалізаторів друкованої продукції. Етапи становлення мережі дистрибуції друкованих видань: ретроспектива. Централізована і ринкова система продажу друкованої продукції. Складові системи продажу друкованих видань у ринкових умовах.

Стосунки видавництва і поліграфічного підприємства. Суспільно-економічні та технологічні чинники змін у відносинах видавців і поліграфістів та їх вплив на технологію редакційно-видавничого процесу. Підготовка оригінал-макету. Пошук через книговидавничі і поліграфічні виставки-ярмарки. Відкриття замовлення в друкарні. Вимоги до оформлення документів, які передаються до друкарні разом з комплектним видавничим оригіналом. Технічна видавнича специфікація поліграфічного виконання друкованих видань. Основні етапи роботи видавця з поліграфічним підприємством після здачі оригінал-макету і підписання плівок до друку. Міра участі редактора в трьох важливих поліграфічних процесах: контроль кольороподілу обкладинки та ілюстративного матеріалу; звірка "чистих аркушів"; робота із сигнальним примірником.

Правове регулювання стосунків між видавцями, авторами, поліграфістами та реалізаторами. Типові видавничі договори й особливості видавничої практики. Роль редактора в укладанні видавничих угод. Видавничі договори та їх види: договір з автором (перекладачем, упорядником) на створення твору (договір-замовлення); договір з автором (перекладачем, упорядником) або власником авторських прав на використання твору; договір про ліцензію на переклад і видання твору іноземного автора; договір про ліцензію на репринтне (фототипне) видання мовою оригіналу; договір про ліцензію на спільне видання; договір на позаштатне редагування; договір на виготовлення художнього оформлення. Виробничі договори: договір з поліграфічним підприємством на випуск поліграфічної продукції; договір на випуск твору, що видається коштом автора або спонсора; договір на реалізацію видавничої продукції. Особливості гонорарних зобов'язань видавця. Гонорарна політика видавництв та редакцій газет і роль редактора в цьому процесі.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Тимошик М. Книга для автора, редактора, видавця. – К.: Наша культура і наука, 2005 (перевид. 2006).
2. Тимошик М. Історія видавничої справи: підручник. – К., 2003 (перевид. 2007).
3. Тимошик М. Видавничий бізнес: Погляд журналіста, видавця, вченого. – К.: Наша культура і наука, 2005.
4. Державна реєстрація юридичних та фізичних осіб – підприємців / За ред. А. Дашкевича. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – С. 52-172.
5. Мильчин А. Издательский словарь-справочник. – М.: Юрист, 1998. – 472 с.
6. Огар Е. І. Українсько-російський та російсько-український словник-довідник з видавничої справи. – Львів: Палітра друку, 2002. – 224 с. 16. Пикок Д. Издательское дело: Книга – о замысла до упаковки / Пер. С англ. – М.: ЭКОМ, 1998. – С. 29-38. (вибір формату, стандартні формати видань).
7. Швайка Л. А. Розвиток і регулювання видавничого підприємства. – Львів: УАД, 2005. – С. 51-68 (Організаційно-правові форми видавничого підприємства).
10. ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лекції, практичні заняття, самостійна робота.
11. МОВА НАВЧАННЯ: українська
12. ДИСТАНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ: (за наявності)

Стилістика та редакторський практикум

1. КОД: ВБ 1.6.
2. РІК НАВЧАННЯ: 3
3. СЕМЕСТР: 6
4. ЛЕКТОР: доц. Топчий Л.М.
5. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЩО ЗДОБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ:

загальні компетентності: обізнаність із проблематикою стилістики та загальними постулатами редакційного редагування; оволодіння основними критеріями класифікації функціональних стилів та вміння на практиці застосовувати жанрово-стилістичну диференціацію мовних текстів; уміння застосовувати методи функціональної стилістики; володіння знаннями про різні підходи до явищ мовного відхилення; концепцією аксіоматичної нормативної теорії редагування та методологічними основами редагування;

фахові компетентності: оволодіння сутністю стилістики мовних одиниць, знанням різних стилістичних прийомів, що використовуються для створення літературних текстів; володіння категоріальним апаратом з дисципліни, навичками оперування ними, основними нормами літературного мовлення; уміння застосовувати базові знання на практиці про мовну диференціацію функціональних стилів; використовувати методи редагування для здійснення аналізу мовних об'єктів; уміння виявляти, враховуючи типологію помилок, різні типи журналістських девіацій, аналізувати їх вплив на рівень комунікативності текстів ЗМІ; здатність застосувати алгоритми для опрацювання авторських оригіналів; розрізнявати девіації в аспекті породження мовлення і девіації, пов'язані з мовною компетентністю адресанта; уміння аналітично опрацювати нову текстову інформацію.
6. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ: в результаті вивчення дисципліни студенти повинні

знати: основні стилістичні поняття і категорії; стилістичні прийоми та способи використання мовного матеріалу відповідно до умов і цільової настанови комунікації; стилістичні ознаки кожного з функціональних стилів; характеристику й основні ознаки стилістичних ресурсів мови; аксіоми та базисні поняття едитології; загальні та конкретні норми редагування;

уміти: володіти стилістичною системою української мови; виробити вміння і навички визначення стилістичних ознак мовних одиниць у текстах різних стилів; користуватися стилістичними прийомами; володіти навичками текстотворення в усіх функціональних стилях, підстилях, жанрах; розрізняти структури тексту в межах певного жанру, стилі мовлення та їх зв'язок із жанрами, особливості композиції та архітекτονіки тексту, технологію редагування, методи тематичного та фактологічного аналізу; кваліфіковано підготувати твір до друку; володіти методами аналізу та правки, правильно визначати головну тему та актуальність комунікативної мети твору, визначати обсяг і якість фактичного матеріалу, коригувати композицію подачі фактичного матеріалу згідно з комунікативною метою, робити правописну правку, формулювати редакторський висновок.

7. ПЕРЕКВІЗИТ: сучасна українська літературна мова, ділова українська мова та основи академічного письма, теорія та історія видавничої справи і редагування.

8. ЗМІСТ КУРСУ. Дисципліна «Стилістика і редакторський практикум» є спробою поєднати в одному курсі стислі теоретичні відомості зі стилістики української мови та різних дисциплін редакторського фаху (літературного редагування, термінологічного практикуму, типології помилок, стилістики та ін.). Основну увагу зосереджено на практичному аспекті навчання, зокрема закріпленню вмінь та навичок щодо користуванням стилістичних ресурсів мови та характерних ознак кожного з функціональних стилів; системному засвоєнні логічних, композиційних, стилістичних, мовних особливостей редагування, розвитку загальної мовної компетентності та збагаченні редакторського досвіду студента, на закріпленні навичок знаходження та виправлення різних типів помилок.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Іванченко Р. Літературне редагування. 2-е видання доп. І перев. – К.: Вища школа. Головне видавництво, 1983. – 274 с.

2. Капелюшний А. О. Типові орфографічні та пунктуаційні помилки в журналістських текстах. – Львів: ЛНУ, 2000.

3. Капелюшний А. О. Типологія журналістських помилок. – Львів: ЛНУ, 2000.

4. Одинцов В. В. Стилістика текста. – М.: Наука, 1980.

5. Партико З. В. Загальне редагування: нормативні основи. – Львів: Афіша, 2001.

6. Пономарів О. Д. Культура слова: Мовностилістичні поради. – К.: Либідь, 1999.

7. Пономарів О. Д., Різун В. В. та ін. Сучасна українська мова. – К.: Либідь, 2001.

8. Різун В. В. Літературне редагування. – К.: Либідь, 1996.

9. Різун В. В., Мамалига А. І., Феллер М. Д. Нариси про текст: Теоретичні питання комунікації і тексту. – К.: Київ. ун-т, 1998.

10. ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лекції, практичні, самостійна робота.

11. МОВА НАВЧАННЯ: українська

12. ДИСТАНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ: (за наявності)

Типологія помилок

1. КОД: ВБ 1.7 .

2. РІК НАВЧАННЯ: 2

3. СЕМЕСТР: 3

4. ЛЕКТОР: доц. Топчий Л.М.

5. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЩО ЗДОБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ:

загальні компетентності : обізнаність із загальними постулатами редагування; володіння знаннями про різні підходи до явищ мовного відхилення; концепцією аксіоматичної нормативної теорії редагування та методологічними основами редагування; формування мовної

компетентності, застосування раціонального використання редакторських умінь для вирішення професійних завдань;

фахові компетентності: формування уявлення студентів про природу, причини і типи помилок у мовленнєвій діяльності, оволодіння теоретичною базою сучасної девіатології та практичними навичками редакторської роботи над анормативами; розпізнавання, класифікація, способи передбачення та усунення різних типів помилок, встановлення об'єктивних та суб'єктивних причин відхилення від норми, редагування тексту; перевірка його істинності, інтерпретація тексту, його уніфікація способом стандартизації; уміння застосовувати методи редагування для здійснення аналізу мовних об'єктів; виявляти, враховуючи типологію помилок, різні типи журналістських девіацій, аналізувати їх вплив на рівень комунікативності текстів ЗМІ; здатність застосовувати алгоритми для опрацювання авторських оригіналів; уміння розрізнявати девіації в аспекті породження мовлення і девіації, пов'язані з мовною компетентністю адресанта.

6. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ: в результаті вивчення дисципліни студенти повинні

знати: цілі, завдання, об'єкт, предмет, основні поняття й методи дисципліни «Типологія помилок»; робочі терміни курсу; імена лінгвістів-дидактів, що зробили суттєвий внесок у вивчення цієї дисципліни; поняття « помилка», «анорматив»; причини виникнення помилок, об'єктивні та суб'єктивні норми; значущість і вагу помилок; анормативи всіх видів літературної мови і способи їх усунення, класифікацію лінгвістичних помилок і правила їх видозміни;

вміти: розпізнавати різні типи помилок, класифікувати, аналізувати їх і встановлювати причину відхилення від норми; редагувати текст із різними видами відхилення від норми; аналізувати якість повідомлення; перевіряти істинність тексту (фактичність, модальність, тезаурусність, локативність), інтерпретацізувати текст у тих випадках, коли редактор не має права вносити виправлення безпосередньо в сам текст; уніфікувати урізноманітнені повідомлення, зокрема способом стандартизації; усувати анормативи всіх видів літературної мови.

7. ПЕРЕКВІЗИТ: сучасна українська мова, практикум української мови, українська мова за профспрямуванням.

8. ЗМІСТ КУРСУ:

Вступ. Предмет і завдання курсу. Зв'язок девіатології з іншими суміжними лінгвістичними та нелінгвістичними дисциплінами. Поняття "помилки" у різних видах людської діяльності. Історія вивчення помилок. Методи дослідження помилок. Значущість і вага помилок. Сучасні напрями вивчення помилок: психологічний, психолінгвістичний, соціолінгвістичний, лінгвістичний (нормативний, нормативно-видавничий, дидактичний, когнітивний та ін.).

Психолінгвістичний аспект помилкової діяльності. Теорія мовленнєвої діяльності – теоретична база дослідження онтогенезу мовлення. Зв'язок мови і мислення. Породження мовлення:

структура і моделі. Помилки у процесі породження мовлення. Загальна класифікація помилок.

Помилки мовця (автора). Фактичні та логічні помилки. Основні види фактичних та логічних помилок.

Робота автора і редактора з фактичним матеріалом. Основні закони мислення.

Реконструкція логічно деформованих Основні види фактичних та логічних помилок. Робота

автора і редактора з фактичним матеріалом. Основні закони мислення. Реконструкція логічно деформованих текстів

Типи комунікативно-прагматичних помилок. Інформаційні, модальні, комунікативні помилки. Комунікативна компетенція мовця. темпоральні, локальні, ситуативні помилки.

Помилки реципієнта. Сприйняття мовлення. "Поля" можливих помилок реципієнта. Атенційні помилки. Реконструкція помилок реципієнтами.

Помилки редактора. Копіювальні помилки (спотворення). Джерела виникнення, причини, основні види спотворень тексту. Локалізація спотворень у слові і тексті. Мовна помилка.

Лінгвістична класифікація помилок. Характеристика окремих типів помилок. Поняття « норма». Мовна норма як лінгвістична категорія. Історія розвитку норми. Варіанти норми. Типологія мовних норм. Поняття літературної мови та мовної норми. Критерії літературної норми. Причини порушення норм літературної мови. Класифікація мовних норм. Загальна характеристика мовних норм. Мовна і мовленнєва компетенції (типи) як складові комунікативного процесу. Мовленнєві помилки. Поняття « білінгвізм» у науковій літературі. Природний і штучний білінгвізм (В.П.Белякін): рецептивний, репродуктивний і продуктивний види білінгвізму. Характеристика мовлення білінгва. Помилки, зумовлені ситуацією білінгвізму. Вплив другої мови на мовну компетенцію у сфері рідної мови. Поняття інтерференції (У.Вайрайх, Є.Хауген, Л.Блумфілд, Ю.Жлуктенко, О.Курило, О.Синявський та ін.). Інтерфедеми. Види інтерференції. Фонетична інтерференція. Причини виникнення. Лексична інтерференція.Форми лексичної інтерференції (типові копії, відхилення, тобто лексемна та лексико-семантична інтерференція). Граматична інтерференція.(морфологічна і синтаксична). Інтра- та екстралінгвістичні чинники як об активні причини мовної інтерференції. Типологія мовних помилок за співвіднесеністю їх із рівнем мовної системи (орфографічні, лексичні, фразеологічні, морфологічні, словотвірні, синтаксичні, пунктуаційні, стилістичні, орфоепічні, акцентуаційні). Орфографія. Орфографічна норма. Орфографічні анормативи. Тракткування лінгвосуті явища орфографічної помилки. Типи неправильного написання (власне та невласне орфографічні помилки.). Типові орфографічні помилки. Орфографічні словники. Орфоепія. Стили орфоепії (повний і неповний). Орфоепічна норма. Фонологічні помилки. Фонетичні помилки. Причини порушення українських орфоепічних норм.. Особливості вимови іншомовних слів. Типові орфоепічні помилки. Причини порушення орфоепічних норм. Орфоепічні словники. Акцентуація. Акцентуаційна норма. Наголос. Характеристика наголосу української мови. Норми наголошування. Типові акцентуаційні помилки у мовленнєвій практиці. Словники наголосу. Помилки на лексичному рівні. Поняття « лексична помилка». Погляди лінгводидактів на лексичні помилки (Н.Сулименко, М.Вороній, Ф.Сергеев, В.Текучов, В.Мельничайко, М.Пентилюк, В.Капінос, С.Цейтлін, М.Пльонкін, М.Львов та ін.). Типові помилки редакторів (мовна надмірність і мовна економія). Проблема мовної надмірності (Г.Пауль, Р.Якобсон). Різновиди мовної надмірності:плеоназм, тавтологія. Формально-граматична і семантична тавтології. «Неминуча» тавтологія . Тавтологія як стилістичний засіб. Мовленнєва недостатність як вада мови. Різновиди лексичних помилок за Н.Г.Бондаренко (семантична модифікація лексем, плеоназм, помилки, зумовлені нерозрізненням значень паронімів, інтерфедеми і росіянізми). Суржик як негативне соціолінгвістичне явище. Суржикові утворення. Калькування, нерозрізнення слів української та російської мов (міжмовні омоніми). Росіянізми: лексичні, морфологічні, синтаксичні. Помилки у використанні іншомовних слів (незнання семантики, етимології, калькування, ототожнення, стилістична неадекватність при перекладі, слова-пароніми). Правила при використанні іншомовних слів. Інші типові лексичні (слововживання, синоніми, омоніми, пароніми, анахронізми та ін.), лексико-стилістичні помилки. Штампі, канцеляризм. Фразеологічні помилки (порушення структури, заміна компонентів, не виправдана контамінація, переклад з російської мови та ін.). Граматичні помилки (В.Капінос, В.Мельничайко та ін.). Класифікація. Помилки на морфологічному рівні. Морфологічна норма. Норми вживання іменника, прикметника, дієслова (граматичні категорії роду, числа, відмінка іменників; ЛГР прикметника, ступені порівняння, повні, короткі, нестягнені форми прикметника; ЛГР займенників; ЛГР і структура числівників, їх відмінювання; граматичні категорії дієслова (стан, перехідність, синонімія часових форм, дієвідмінювання та ін.), творення і вживання дієприкметників і дієприслівників). Поняття «морфологічна помилка». Типові помилки в мовностилістичному використанні іменників. Типові помилки в мовностилістичному використанні прикметників. Типові помилки в мовностилістичному

використанні числівників. Типові помилки в мовностилістичному використанні займенників. Типові помилки в мовностилістичному використанні дієслів. Типові помилки у використанні синтаксичних засобів. Синтаксична норма. Поняття « синтаксична помилка». Порядок слів (прямий/ зворотний). Типові помилки у використанні порядку слів. Координація підмета і присудка. Узгодження означення. Типові помилки в координації підмета і присудка, в узгодженні означення. Синонімія варіантів форм керування. Синонімія прийменникових конструкцій. Типові помилки. Однорідні члени речення. Типові помилки в стилістичному використанні однорідних членів речення. Прийменники при однорідних членах речення. Помилки у вживанні прийменників. Основні правила вживання прийменників і сполучників при однорідних членах речення. Дієприслівниковий зворот. Порушення норм використання дієприслівникових зворотів. Синтаксичні синоніми і паралельні синтаксичні конструкції. Типові помилки у використанні синтаксичних синонімів та паралельних синтаксичних конструкцій складних речень. Види помилок у побудові складних речень (місце, розміщення підрядної частини, надмірне ускладнення, використання як однорідних конструкцій підрядного речення і члена речення, речення з послідовним підпорядкуванням, змішування прямої і непрямої мови). Поняття « стилістична помилки». Проблема цих помилок (М.Вороній, В.Капінос, М.Китаєв, В.Мельничайко, М.Пентилюк, Н.Сулименко, С.Цейтлін , М.Пльонкін та ін.). сутність стилістичної помилки. Типові стилістичні помилки.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови: Навчальний посібник. - Львів: світ, 2003. - 432с.
2. Бондаренко Т. Г. Типологія мовних помилок та їх усунення під час редагування журналістських матеріалів: Автореф. дис. на здоб. наук. ступ. к. філол. н.: 10.01.08 / КНУ імені Т. Шевченка. – К., 2003. – 20 с.
3. Бацевич Ф. Основи комунікативної девіатології. – Л.: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2000. – 236 с.
4. Волкотруб Г.П. Практична стилістика сучасної української мови: Використання морфологічних засобів мови. - К., 1998. - 176с.
5. Вихованець І.,Городенська К. Теоретична морфологія української мови: Акад. граматики української мови. -К., 2004. - 400с.
6. Горпинич В.О. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія : Навч. посібн. - К., 1999. - 207с.
7. Красиков Ю. В. Теория речевых ошибок (на материале ошибок наборщика). – М.: Наука, 1980.
8. Капелюшний А. О. Типологія журналістських помилок. – Л., 2000. – 68 с.
9. Дудик П.С. Стилiстика української мови. - К.: Академія, 2005. - 368с. 14.
10. Д'яков А.С.,Кияк З.Б., Куделько Т.Г. Основи термінотворення: Семантичні та соціальні аспекти. - К., 2000. - 386с.
11. Єрмоленко С. Нариси з української словесності: Стилiстика і культура мови. - К.: Довіра, 1999. - С. 270-284.
12. Єрмоленко С. Синтаксис і стилістична семантика. - К., 1982. - 210с.
13. Пономарів О.Д. Стилiстика української мови: Підручник. - 3-тє вид., перероб. і доповн. - Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2000. - С. 5-18.
14. Ющук І.П. Українська мова. - К., 2003. - 640с.
15. Головащук С.І. Українське літературне слововживання. – К., 1955
16. Іванченко Р.Г. Літературне редагування. – К., 1983
17. Капелюшний А. О. Типологія журналістських помилок. – Л., 2000. – 68 с.
18. Коваль А.П. Культура ділового мовлення. – К., 1974
19. Культура української мови. Довідник / За ред. В.М. Русанівського. – К., 1990

20. Різун В.В. Літературне редагування. – К., 1996
21. Сучасна українська літературна мова. / За ред. А.П. Грищенка. – К., 1997
22. Сучасна українська літературна мова. Стилїстика / За ред. І.К. Білодіда. – К., 1973
10. ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лекції, практичні заняття, самостійна робота.
11. МОВА НАВЧАННЯ: українська
12. ДИСТАНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ: (за наявності)

Культура і стилїстика української мови

1. КОД: ВБ 1.8 .
2. РІК НАВЧАННЯ:4
3. СЕМЕСТР:7
4. ЛЕКТОР: доц. Топчий Л.М.
5. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЩО ЗДОБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ:

загальні компетентності: розуміння лінгвістики як науки, що вивчає структуру і функціонування мови; володіння знаннями з усіх галузей мовознавства, зокрема проблематикою стилїстики та культури усної та писемної форми сучасної української мови; здатність до аналізу та синтезу; володіння основними поняттями, концепціями і фактами сучасної науки; усне і письмове спілкування літературною мовою; знання основних критеріїв класифікації функціональних стилів та вміння на практиці застосовувати жанрово-стилїстичну диференціацію мовних текстів; усвідомлення місії комунікативної, репрезентативної та культуроносної функції української мови; увага до відмінностей і впливу культури;

фахові компетентності: оволодіння сутністю стилїстики мовних одиниць, знання різних стилїстичних прийомів, що використовуються для створення літературних текстів; володіння категоріальним апаратом з дисципліни, навичками оперування ними, основними нормами літературного мовлення; уміння застосовувати базові знання на практиці про культуру вимови, читання й культуру естетичного сприйняття дійсності, про мовну диференціацію функціональних стилів; застосування знань про комунікативні якості мовлення в умовах ситуації спілкування; удосконалення умінь та навичок практичного оволодіння курсу «Стилїстика і культура української мови».

6. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ: в результаті вивчення дисципліни студенти повинні

знати: основні стилїстичні поняття і категорії; головні проблеми лінгвостилїстики, методи стилїстики, структуру та джерела стилїстики; стилїстичні прийоми та способи використання мовного матеріалу відповідно до умов і цільової настанови комунікації; стилїстичні ознаки кожного з функціональних стилів; характеристику й основні ознаки стилїстичних ресурсів (фонетичні, словотвірні, лексичні, фразеологічні, афористичні, морфологічні, синтаксичні) мови та комунікативні якості культури сучасної української мови, основні її ознаки, наявність і характеристику її норм, правила вимови, наголошення, слововживання, формотворення, побудови словосполучень і речень;

вміти: вироблення умінь і навичок визначення стилїстичних ознак мовних одиниць у текстах різних стилів; користування стилїстичними прийомами та способами використання мовного матеріалу відповідно до умов і цільової настанови комунікації; вироблення умінь оцінювати стилїстичні можливості мовних засобів; закріплення стилїстичних навичок шляхом конструювання стилїстично довершених текстів; володіння навичками текстотворення в усіх функціональних стилях, підстилях, жанрах; підвищення культури професійного, ділового й побутового мовлення; вміння правильно добирати мовно-виражальні засоби відповідно до мети й обставин спілкування, осмислення мовної норми, професійне володіння літературними нормами на всіх мовних рівнях в усній та писемній формі мовлення; уміння користуватися мовностилїстичними засобами і прийомами з урахуванням умов і цілей комунікації

7. ПЕРЕКВІЗИТ: ділова українська мова, сучасна українська мова.

8. ЗМІСТ КУРСУ: Стилістична система української мови; стилістичні ознаки мовних одиниць у текстах різних стилів. Стилістика як наука. Мета і предмет курсу. Проблематика. Структура стилістики. Основні поняття і категорії стилістики (стиль, стилістема, стилістичне значення, конотація, стилістична норма). Методи стилістики.

Мовні стилі і жанри. Риторика й антична міфологія. Грецькі риторичні школи. Римська риторика. Гоміолетика. Книга Еклізіяста. Нагірна проповідь Христа. Послання апостолів. Біблія та Євангеліє. Розвиток вітчизняної риторики. “Слово о полку Ігоревім” як перлина ранньоукраїнського красномовства. “Слово про закон і благодать” Іларіона. “Слово в новий тиждень після Пасхи” Кирила Туровського. Риторика і поетика в Києво-Могилянській академії. “Риторика” 1620 року у двох книгах: “Про винайдення справ”, “Про прикрашання слова”. “Поетика” і “Риторика” Феофана Прокоповича. “Поетика” М.Довгалевського. Іоанікій Галатовський: “Наука албо способ зложення казання” (1659). Стилістичні особливості послань І.Вишенського. Стилістичні особливості мови творів Григорія Сковороди. Джерела збагачення стилістики української мови. Система і структура мови. Стилістема. Стиль мови. Категорія функціонального стилю.

Питання про стилі мови і стилі мовлення. Мовленнєва системність. Норма. Поняття норми як опори для пошуку та аналізу стилістично маркованих елементів, виявлення варіантності одиниць, визначення меж стилю. Загальномовна норма. Літературна норма мови. Стилістичні норми мови. Стилістичне значення, структура стилістичного значення, конотація, експресія, стилістичний засіб, стилістичний прийом. Багатство стилів сучасної української літературної мови в усній і писемній її формах. Стилі експресивні (високий, низький, середній). Індивідуальний функціональний стиль. Стиль викладу.

Критерії класифікації функціональних стилів. Класифікація мовних стилів. Експресивні різновиди стилів. Характеристика стилів сфери книжного мовлення. Характеристика стилів сфери розмовного мовлення. Стилістика мовних одиниць. Фоностилістика. Лексична стилістика. Граматична стилістика і її одиниці. Стилістичні властивості засобів словотвору. Стилістичні ресурси морфології і синтаксису. Оволодіння навичками текстотворення в усіх функціональних стилях, підстилях і жанрах; підвищення культури професійного, ділового й побутового мовлення. Типологія мовних норм. Частота, правильність, доречність, багатство мовлення, милозвучність. Виразність і техніка мовлення. Публічне мовлення. Культура мови і культура мовлення. Ораторське мистецтво. Типи словників. Мовний, мовленнєвий етикет. Формули мовного етикету. Стилістичні ресурси української літературної мови: Фоностилістика. Графостилістичні засоби: графічна організація тексту, сегментація.

Стилістичні ресурси лексичної системи. Загальна характеристика лексичної стилістики. Стилістичне навантаження слова й стилістично-функціональна диференціація лексичного складу української мови. Стилістичні можливості загальномовної лексики. Стилістично нейтральна і стилістично забарвлена лексика. Емоційно забарвлена лексика і функціонально забарвлена лексика. Слова книжної конотації і слова розмовної конотації. Стилістичні властивості одиниць спеціалізованого призначення: архаїзмів, історизмів, старослов'янizmів, неологізмів, термінів, запозичень, діалектизмів, арготизмів. Стилістичні ресурси лексичної парадигматики. Фразеологічна стилістика і її одиниці. Класифікація фразеологізмів. Стилістичні властивості фразеологізмів та афористики.

Стилістичні властивості засобів словотвору. Основні ресурси морфологічної стилістики. Стилістичні можливості граматичних категорій. Стилістичне використання різних частин мови. Стилістичні ресурси синтаксису. Стилістичні функції абзацу і тексту.

Культура мови як самостійна лінгвістична дисципліна. Комунікативні якості мовлення. Культура мови і культура мовлення. Поняття «культура мовлення», «культура мови». Предмет, завдання курсу. Мова і мовлення. Культура мовлення як складова культури мови. Концепції

КУМ у різних лінгвістичних центрах. Функції мови у суспільстві (комунікативна, номінативна, ж експресивна, ідентифікаційна, гносеологічна, естетична, культурноносна, само виражальна тощо). Комунікативні якості мовлення. Вчення про мовленнєву культуру (Д.Рим і Д.Греція). Красномовство. Критерії чистоти мовлення. Чистота мови в орфоєпії, слововживанні. Причини порушення чистоти мови (діалектизми, жаргонізми, вульгаризми, просторічні слова, солова паразити).

Ознаки літературної норми. Критерії літературної норми. Типологія мовних норм. Орфоєпічна правильність. Милозвучність мови. Фонетичні засоби увиразнення мови. Поняття акцентологічної норми. Характеристика наголосу української мови. Функції наголосу. Норми наголошення. Особливості наголосу окремих слів та граматичних форм. Причини відхилення від норм наголосу і шляхи їх усунення. Поняття лексичної норми. Поняття словотвірної норми. Сучасні тенденції словотвірних норм. Способи творення слів. Граматичні норми. Морфологічні норми . Сучасні тенденції. Граматична правильність: а) категорія роду (рід відмінюваних і невідмінюваних слів, абревіатур, рід і особливості вживання назв осіб за професією, посадою, званням); б) категорія числа (вживання однини в значенні множини і вживання абстрактних, речовинних і власних іменників у множині); в) варіанти відмінюваних форм іменників (Д.в. однини іменників II відміни, О.в. множини і Р.в. однини в II відміні); г) ступені порівняння. Норми відмінювання. Норми вживання займенників, числівників, дієслів і дієслівних форм.

Поняття синтаксичної норми. Синтаксична правильність. Орфографічні норми як особливий різновид мовних норм. Виразність і техніка усного мовлення. Умови виразності мовлення та шляхи її підвищення. Партитура та інтонаційна виразність. Техніка усного мовлення. Паралінгвістичні засоби виразності. Публічне мовлення. Специфіка ділового і наукового мовлення.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Античные теории языка и стиля. - М.-Л., 1936.
  2. Балли Ш. Французская стилистика. - М.: Изд. иностр. литературы, 1961. - 394 с.
  3. Бахтин М. К эстетике слова // Контекст - 1973. - М.: Наука, 1974. - С.258-280.
  4. Бацевич Ф. Нариси з комунікативної девіатології. - Львів, 1999.
  5. Бородін В. Над текстами Т.Г.Шевченка. - К.: Наук. думка, 1971. - 222 с.
  6. Ващенко В. Стилистика речення в українській мові: Навч. посібник з стилістичного синтаксису. - Дніпропетровськ: Вид-во ДДУ, 1968. - 227 с.
  7. Вибрані листи Пантелеймона Куліша українською мовою писані. - Нью-Йорк, 1984.
  8. Виноградов В. Проблемы русской стилистики. -М.: Высшая школа, 1981.
  9. Вихованець Р. Таїна слова. - К.: Рад. шк., 1990. - 283 с.
  10. Гончар Олесь. Письменницькі роздуми. - К.: Дніпро, 1980. - 314 с.
  11. Довгалевський Митрофан. Поетика (сад поетичний). - К.: Мистецтво, 1973. - 436 с.
  13. Єрмоленко С. Фольклор і літературна мова. - К.: Наук. думка, 1987. - 244 с.
  14. Єрмоленко С. Синтаксис і стилістична семантика. - К.: Наук. думка, 1982. - 210 с.
  15. Єрмоленко С. Нариси з української словесності: Стилистика і культура мови. - К.: Довіра, 1999.
10. ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лекції, практичні заняття, самостійна робота.
11. МОВА НАВЧАННЯ: українська
12. ДИСТАНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ: (за наявності)

Редакторський аналіз і правка

1. КОД: ВБ 1.9.

2. РІК НАВЧАННЯ: 4

3. СЕМЕСТР: 7

4. ЛЕКТОР: доц. Фоміна Л.Г.

5. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЩО ЗДОБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ:

загальні компетентності: вміння застосовувати загальні та спеціалізовані методи і прийоми наукових досліджень з теорії редагування для здійснення аналізу стилістичних і мовних об'єктів, явищ та процесів; використовувати знання про редакторський аналіз як важливу складову редагування; користуватися прийомами лінгвістичного й стилістичного аналізу, реферування, навичками критичного мислення; оволодіння сучасними інформаційними технологіями та технічними засобами для пошуку інформації, обробки даних та презентації матеріалу або результатів дослідження; використання системи набутих знань, необхідних для творчого вирішення професійних завдань; формування та розвиток у студентів різноманітних способів діяльності, необхідних для подальшої професійної самореалізації; забезпечення умов, що сприяють входженню студента до світу цінностей, що надають допомогу під час вибору найбільш значущих ціннісних орієнтацій;

фахові компетентності: стилістична оцінка текстів, володіння способами викладу матеріалу й вибору стилю спілкування; вміння здійснювати лінгвістичний та стилістичний аналіз текстів різних жанрів, їх фактологічного обґрунтування, структури, композиційного втілення, мови, стилю, що реалізується під час складання редакторського висновку.

6. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ: в результаті вивчення дисципліни студенти повинні

знати: теорію соціальної інформації, психолінгвістики, функціональної стилістики, едитології; специфіку редагування і правки творів (текстів) з точки зору нормативних основ: видавничих, поліграфічних, соціальних, композиційних, логічних, психолінгвістичних, лінгвістичних; етапи комплексно-редагувального аналізу твору;

уміти: використовувати навички практичного редагування і правки творів; користуватися навичками комплексно-редагувального аналізу твору (текстів) шляхом використання потрібної джерельної бази: словників лексичних і енциклопедичних, історико-довідкової літератури, інтернету тощо; досконало володіти мовними нормами, навичками адекватизації перекладу і основ текстології.

7. ПРЕРЕКВІЗИТ: теорія та історія видавничої справи і редагування, основи видавничої справи, стилістика та редакторський практикум, типологія помилок.

8. ЗМІСТ КУРСУ: Редакційний аналіз і правка як навчальна дисципліна. Мета і завдання курсу. Структура курсу. Теоретичні й практичні завдання курсу. Проблема норм редагування. Основні поняття редагування.

Едитологія, її основні поняття і засади. Місце едитології в системі наук. Її зв'язок з іншими лінгвістичними й нелінгвістичними науками. Синкретичний характер едитології. Едитологія та її складові частини. Редагувальний етап у видавництві друкованої продукції. Теорія видавничої діяльності. Процеси видавничої діяльності.

Історія розвитку редагування (едитології). З історії редагування Західної Європи. Зародження редагування як свідомого процесу у межах адитивної практики. Початки редакцій античності. Редагування у добу Середньовіччя. Редагувальна практика у Німеччині. Видавництво і редагування у Франції 17 — 18 ст. Італія. Північна Америка.

Розвиток літературного редагування й редакційного аналізу в Україні. Доба літописання Київської Русі. М. Гуні шевський: текстологічний аналіз Львівського літопису (1500" 1636). Роль і місце Києво-Могилянського колегіуму, «Кроніка» Феодосія Софоновича як об'єкт редагування. Література редагування в Україні (16-18 ст.) Друкарство і редакторська правка (1491). Роль Швайпольта Філя: «Часослов», «Осьмигласник». Роль друкарської справи в Острозі (1576-1612рр.). Ф.Скорина, його науково-видавнича діяльність. Формування українського редагування: Єлисей Плетенецький, Лаврентій Зизаній, Паво Беринга, Лазар Баранович,

Ф.Софроневич. Редакторська діяльність Івана Федорова і Петра Мстиславця. Мовна правка текст «Апостол» (1574). Газетно-журнальне редагування в Україні.

Теорія редагування. Текст як об'єкт редагування. Текстологія. Поняття «тексту» у контексті теорії інформації. Психологія журналістської творчості. Функції журналістського тексту. Змістовно-авторська і перцептивно-змістовна структура тексту. Фактологічна структура. Семантично-авторська структура (однорідна, неоднорідна). Архітектонічна авторська структура. Діалогіко-поняттєва структура. Функції тексту: контактна, організуюча, формуюча, аферентна.

Редакторський аналіз і правка журналістського матеріалу. Аналіз жанру журналістського твору: аналіз стилю мовлення (агітаційний, аналітичний, описовий, репродуктивний, експресивний). Мета жанру і стилю журналіста. Стилєві характеристики жанрів (відгук, довідка, замітка, звіт, інтерв'ю, кореспонденція, огляд, нарис, памфлет, стаття, репортаж).

Психологія журналістської творчості. Автор і редактор. Поняття «текст» і «твір» у сфері діяльності журналіста. Системно-структурні ознаки твору: континуум, інтеграція, когезія. Авторський твір як продукт мовленнєвої діяльності. Етапи формування змісту твору: чотири рівні мовної предикації. Роль редактора ЗМК у процесі редагування: логіко-психологічні, лінгвістичні, текстові, іконографічні й інші аспекти редагування. Рівні літературного редагування.

Журналістський твір та інформаційний простір ЗМІ. Категорії теорії інформації: соціальна інформаційна система, інформація, інформаційний канал, структура твору. Журналістський твір як об'єкт перцепції. Закон Гумбольдта - Потебні у практиці журналістської творчості і редагування. Загальні постулати щодо журналістського твору у контексті перцепції. Види редагування регламентацій: тема, факт, соціальна аксіологія, точність, доречність, посилання (вагомість аргументування). Композиція й архітектоніка твору..

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Зелінська Н. В. Теоретичні засади роботи редактора над літературною формою тексту. – К.: УМК ВО, 1989. – 160 с.
2. Іванченко Р. Г. Літературне редагування. – К.: Вища школа, 1983. – 368 с.
3. Капелюшний А. О. Редагування в засобах масової інформації: Навч. Пос.. – 2-ге вид., випр. і доп. – Львів: ПАІС, 2009. – 432 с.
4. Капелюшний А. О. Стилїстика і редагування журналістських текстів. – Львів: ПАІС, 2003. – 344 с.
5. Капелюшний А. О. Стилїстика і редагування. – Львів: ПАІС, 2002. – 576 с.
6. Партико З. В. Загальне редагування: нормативні основи. – Львів: Афіша, 2001. – 416 с.
7. Різун В. В. Літературне редагування. – К.: Либідь, 1996. – 240 с.
8. Пономарів О. Д. Культура слова: Мовностилїстичні поради. – К.: Либідь, 1999. – 240 с.
10. ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лекції, практичні заняття, самостійна робота.
11. МОВА НАВЧАННЯ: українська
12. ДИСТАНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ: (за наявності)

Теорія мови та літератури

1. КОД: ВБ 1.10 .
2. РІК НАВЧАННЯ: 1
3. СЕМЕСТР:1
4. ЛЕКТОР: доц. Кольцун Н.М.; доценти Кискин О.М., Дзіковська Л.М., Савоськіна Т.О.
5. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЩО ЗДОБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ:

загальні компетентності: знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності; здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях; здатність вчитися і оволодівати сучасними

знаннями; здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово; знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності; здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів); здатність діяти соціально відповідально та свідомо; здатність працювати в команді; здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях; здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями; здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово;

фахові компетентності: здатність формувати у студентів предметні компетентності; здатність застосовувати сучасні методи й освітні технології навчання; здатність до критичного аналізу, діагностики й корекції власної педагогічної діяльності, оцінки педагогічного досвіду (вітчизняного, закордонного) лінгвістики з метою професійної саморегуляції й свідомого вибору шляхів вирішення проблем у навчально-виховному процесі; здатність формувати в учнів предметні компетентності; здатність застосовувати сучасні методи й освітні технології навчання; здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії зарубіжної літератури в загальноосвітніх навчальних закладах, практиці навчання зарубіжної літератури; здатність реалізовувати ефективні підходи (особистісно-орієнтований, діяльнісний, компетентнісний) до викладання зарубіжної літератури на підставі передового вітчизняного й міжнародного досвіду; здатність орієнтуватися в літературному процесі країн і народів світу (від давнини до сучасності), спадщині письменників у контексті літератури, історії, культури, використовувати знання мов і здобутків світового письменства для формування національної свідомості, культури учнів, їхньої моралі, ціннісних орієнтацій у сучасному суспільстві; здатність інтерпретувати й зіставляти мовні та літературні явища, використовувати різні методи й методики аналізу тексту; здатність до критичного аналізу, діагностики й корекції власної педагогічної діяльності, оцінки педагогічного досвіду (вітчизняного, закордонного) у галузі викладання зарубіжної літератури з метою професійної саморегуляції й свідомого вибору шляхів вирішення проблем у навчально-виховному процесі.

6. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ: у результаті вивчення дисципліни студенти повинні

знати: об'єкт, зміст, структуру мовознавства як науки, зв'язок з іншими науками; поняттєво-термінологічний апарат сучасної лінгвістики; знакову, когнітивну, комунікативну сутність та природу мови, її суспільний характер; будову системи та структури мови, її одиниці, категорії та рівні; класифікації мов світу; предмет науки «Вступ до літературознавства», її місце в системі наук;

знати: предмет науки «Вступ до літературознавства», її місце в системі наук; основні етапи, напрями і школи в історії розвитку літературознавства; історичний стан розгляду найважливіших проблем літературознавства: виникнення літератури; природи та сутності літератури, взаємозв'язку літератури та мислення, функції літератури та літературні чинники; основні етапи, напрями і школи в історії розвитку літературознавства; історичний стан розгляду найважливіших проблем літературознавства: виникнення літератури; природи та сутності літератури, взаємозв'язку літератури та мислення, функції літератури та літературні чинники;

вміти: володіти мовознавчою термінологією; аналізувати мовні одиниці всіх рівнів мовної системи, а також встановлювати типи відносин між ними; характеризувати мови за наявними класифікаціями;

вміти: орієнтуватися в головних напрямках літературознавства та провідних ідеях вітчизняних і зарубіжних вчених – теоретиків літератури; застосовувати надбані знання при аналізі літературного твору.

7. ПЕРЕКВІЗИТ: шкільний курс української, російської та англійської мов; літературознавчі дисципліни циклу професійної підготовки.

8. ЗМІСТ КУРСУ: Загальні питання мовознавства. Предмет мовознавства. Зміст і основні завдання курсу. Природа і сутність мови. Мова як знакова система. Основні ознаки та класифікація знаків. Мова та інші засоби спілкування. Мова і мовлення. Синхронія і діахронія.

Мова як суспільне явище. Мова і суспільство. Мова і культура. Мова і народ. Функції мови. Мова і мислення. Поліморфність мислення.

Походження і розвиток мови. Проблема походження мови. Зовнішні та внутрішні причини розвитку мови. Розвиток і функціонування мов у різні історичні епохи. Мовні контакти. Інтерлінгвістика. Питання про перспективи розвитку мов. Штучні міжнародні мови.

Мовна система. Рівні, одиниці та категорії мови. Система та структура мови. Мовна система. Поняття про систему. Структурні та функціональні типи мовних одиниць. Основні та проміжні рівні мовної системи, їх одиниці та категорії. Типи відношень між мовними одиницями та рівнями.

Фонетика. Фонологія. Фонетико-фонологічний ярус мовної системи. Сегментні та суперсегментні одиниці. Класифікація звуків. Склад, наголос, такт, інтонація. Взаємодія звуків в мовленнєвому потоці. Основні фонетичні процеси. Фонема, її функції. Варіанти і варіації фонем. Система фонем.

Письмо. Звукова мова і письмо. Походження письма. Основні етапи розвитку письма.

Графіка. Орфографія. Графіка і орфографія. Поняття про орфограму. Принципи орфографії.

Лексикологія та фразеологія. Поняття про слово. Питання про системність лексико-семантичного ярусу мови. Полісемія. Синоніми, антоніми, омоніми. Історичні зміни словникового складу. Архаїзми, історизми, неологізми. Запозичення. Фразеологія. Типи фразеологізмів.

Грамматика. Основні питання. Морфеміка. Основні одиниці граматичної будови мови. Грамматичне значення. Грамматичні категорії. Морфема як одиниця системи мови і структури слова. Типи морфем. Словотвір. Засоби словотворення.

Грамматика. Морфологія. Синтаксис. Поняття про граматичну форму слова. Способи вираження граматичних значень. Поняття про частини мови. Класифікація частин мови. Історія вчень про частини мови. Основні питання синтаксису.

Мовна типологія. Основні класифікації мов світу. Порівняльно-історичне мовознавство. Генеалогічна класифікація. Індоевропейська сім'я мов. Слов'янські мови: їх спорідненість, підгрупи, місце в сучасному світі. Проблема моногенезу мов. Типологічна класифікація мов світу. Соціофункціональна та суспільна класифікація мов.

ЗМІСТ КУРСУ: Вступ. Зміст та задачі курсу “Вступ до мовознавства”. Літературознавство як наука. Зміст та задачі курсу. Загальна характеристика основних літературознавчих дисциплін: теорія літератури, історія літератури, літературної критики.

Література як вид мистецтва. Художній образ. Типізація. Література – специфічна художня діяльність людини. Особливості виразності літератури. Образ – форма вираження змісту у літературі. Місце літератури серед інших видів мистецтва. Художній образ. Індивідуально-конкретне і загальне в образі. Типологія образів людей, природи, речей. Шляхи аналізу образів-персонажів у художніх творах. Форми художньої типізації.

Родовий і жанровий розподіл художньої літератури. Поняття літературного роду. Епос. Лірика. Драма. Їх мета, зміст і форми. Епос як художнє сприйняття об'єктивного світу у його конкретності. Лірика як художнє відтворення суб'єктивного світу людини. Драма та її специфіка. Основні жанри епосу: поема, епопея, роман, повість, епіграма, новела, почерк, баня. Жанри лірики: трагедія, комедія, водевіль, мелодрама. Ліро-епічні жанри: поема, балада. Внутрішньо-жанрові різновиди.

Поняття про художній твір як цілісну єдність. Літературно-художній твір – системно-цілісна єдність. Умовність поділення художнього твору на зміст і форму. Поняття форми і змісту. Єдність форми і змісту. Принципи і прийоми системно-цілісного аналізу художнього твору у єдності його змісту і форми.

Мова літературно-художніх творів. Роль мови в художньої літературі. Багатозначність слова. Слова у їх прямих значеннях. Архаїзми, історизми, неологізми, діалектні слова, жаргонізми, вульгаризми, варваризми. Епітети і порівняння, їх різновиди і ідейно-естетичне значення. Метафора, метонімія, синекдоха, гіпербола, літота, алегорія. Іронія, перифраз. Синтаксис поетичної мови у порівнянні з синтаксисом прози. Інтонація. Фігури поетичної мови: інверсія, анаколуп, еліпсис, риторичне запитання, градація, повтор, епіфора, анафора. Звукові повтори, їх види: асонанс, алітерація.

Основи віршування. Ритмічність у житті і мистецтві, вірші і прозі. Особливості ритмічної організації вірша. Основи системи віршування. Кількісне віршування. Метрична система віршування, її особливості. Гекзаметр. Пентаметр. Силабічна система віршування. Силабо-тонічне віршування. Дольник як перехід від силабо-тонічного віршування до тонічної системи. Тонічна система віршування. Поняття про особливості усного народного віршу (пісня, билина). Декламаційно-тонічне віршування. Білий вірш. Строфа. Способи утворення строф.

Закономірності літературного розвитку. Літературний процес як частина процесу загально-історичного. Соціальна обумовленість і відносна самостійність літературного розвитку. Проблема національної самобутності історико-літературного процесу. Загальне і особливе у розвитку національних культур. Поняття світового літературного процесу. Внутрішньо літературні зв'язки. Новаторство. Епігонство.

Художній метод. Стиль. Художній метод – система творчих принципів: відбору, оцінки, соціальних характеристик і явищ. Основні художні методи і напрямлення: класицизм, сентименталізм, романтизм, реалізм, модернізм. Поняття літературного напрямлення як ідейно-естетичної системи. Естетична програма напрямлення. Поняття літературно-художнього стилю. Стиль - конкретне здійснення художнього методу, ідейно-художня своєрідність творчості письменника. Поняття національного стилю і “стилю епохи”. Вплив на стиль родової і жанрової специфіки. Поняття домінанти стилю. Співвідношення стилю і методу.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. –Київ, 2004.
2. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. – Київ - Одеса, 1991.
3. Вендина Т.И. Введение в языкознание. – М., 2003.
4. Камчатнов А.М., Николина Н.А. Введение в языкознание. – М., 2000.
5. Лингвистический энциклопедический словарь /Под ред. В.Н. Ярцевой. –М., 1990.
6. Маслов Ю.С. Введение в языкознание. - М., 1998.
7. Реформатский А.А. Введение в языкознание. – М., 2001.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури. – К., 2001.
2. Ткаченко А. О. Мистецтво слова (Вступ до літературознавства): підручник для гуманітаріїв. – К., 1997.
3. Введение в литературоведение / Под ред. Г. Пospelова и др. – М., 1983.
4. Хализев В.Е. Теория литературы.– М., 1999.
5. Чернец Л. В., Хализев В.Е. и др. Введение в литературоведение. – М., 2000.
6. Литературная энциклопедия терминов и понятий / Под ред. А. Николюкина – М., 2001.
10. ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лекції, семінарські заняття, самостійна робота.
11. МОВА НАВЧАННЯ: українська
12. ДИСТАНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ: (за наявності)

Проблематика ЗМІ

1. КОД: ВБ 1.11.

2. РІК НАВЧАННЯ: 4

3. СЕМЕСТР: 8

4. ЛЕКТОР: доц. Фоміна Л.Г.

5. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЩО ЗДОБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ:

загальні компетентності: вміння застосовувати загальні та спеціалізовані методи і прийоми наукових досліджень з теорії журналістики та проблематики ЗМІ; оволодіння сучасними інформаційними технологіями та технічними засобами для пошуку інформації, обробки даних та презентації навчального матеріалу або результатів дослідження; використання системи набутих знань, необхідних для творчого вирішення професійних завдань; формування та розвиток у студентів різноманітних способів діяльності, необхідних для подальшої професійної самореалізації; забезпечення умов, що сприяють входженню студента до світу цінностей, що надають допомогу під час вибору найбільш значущих ціннісних орієнтацій; формування базових знань фундаментальних розділів з основ видавничої справи та журналістики в обсязі, необхідному для використання в обраній професії; здатність забезпечувати виконання нормативних вимог до результатів професійної діяльності та ефективно використання об'єктів предметної діяльності, спираючись на базові знання фундаментальних розділів видавничої справи та редагування;

фахові компетентності: вміння систематизувати фактичний матеріал, тематичну структуру журналістського твору; аналізувати зміст, доступність, переконливість, аргументованість журналістського тексту; створювати матеріал для засобів масової та спеціальної інформації; характеризувати та здійснювати типологічний аналіз конкретного газетного та журнального видання; аналізувати образні засоби публіцистичної аргументації; аналізувати особливості комунікаційної структурної побудови публіцистичного твору; фахово оцінювати й аналізувати журналістські матеріали інформаційних, аналітичних, художньо-публіцистичних жанрів

6. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ: в результаті вивчення дисципліни студенти повинні

знати : правові засади діяльності журналіста; основні поняття, тлумачення і терміни журналістики; етичні принципи діяльності журналіста; жанри журналістських матеріалів на економічну, фінансову, бізнесову тематику; композицію журналістського матеріалу; специфіку роботи над кожним з композиційних елементів журналістського тексту; специфіку підготовки журналістських матеріалів для різних видів ЗМІ: загальнонаціональна преса, спеціалізовані видання, ТБ, радіо, Інтернет-видання; специфіку підготовки матеріалів для різних соціологічних моделей аудиторії; види аргументів, що їх можна використовувати в журналістських матеріалах;

уміти: орієнтуватися в тенденціях розвитку журналістикознавства в Україні і світі; визначати мету підготовки журналістського матеріалу на різну тематику; готувати матеріал відповідно до характеру видання, каналу ефірних ЗМІ; виробляти стратегію журналістського матеріалу; застосовувати різні види аргументів у журналістських матеріалах; готувати аналітичні і інформаційні матеріали на різні проблематичні теми; розрізняти специфіку підготовки матеріалів: огляд, коментар, замітка, інтерв'ю тощо.

7. ПЕРЕКВІЗИТ: історія та культура України, теорія та історія видавничої справи і редагування, стилістика та редакторський практикум, редакторський аналіз і правка.

8. ЗМІСТ КУРСУ: Місце дисципліни «Проблематика ЗМІ» системі фахової підготовки журналіста. Предмет, мета, завдання курсу. Основний категоріальний апарат курсу. Методи та підходи до дослідження проблематики ЗМІ. Тракткування понять «проблематика», «проблема». Якість та проблематичність матеріалів ЗМІ. Поняття «якість» та «об'єктивність» у галузі медіа. Критерії визначення якості. Особливості процесів боротьби за якість медіа в Україні і закордоном. Розвиток медіа в умовах ринкової економіки. Поняття «проблематики» медіа. Підходи до дослідження медіа-матеріалів на проблематичність, нормальність.

Політико-економічна проблематика у ЗМІ. Політична проблематика у ЗМІ. Взаємовідносини влади і ЗМІ. Висвітлення у ЗМІ політичної проблематики: діяльності органів центральної влади,

регіональної та місцевої влади, партійної політики. Міжнародна політика у ЗМІ. Конфліктні політичні питання та їх віддзеркалення у ЗМІ. Політична аналітика. Політична заангажованість ЗМІ.

Військова проблематика у ЗМІ. Взаємовідносини армії і ЗМІ. Військові конфліктні та їх віддзеркалення у ЗМІ. Військові медіа інституції в Україні.

Економічна проблематика у ЗМІ. Історія розвитку економічної преси. Вплив економіки на ЗМІ. Висвітлення у ЗМІ економічної проблематики: державний сектор, середній та малий бізнес, світова економіка. Теми державної та приватної власності у ЗМІ. Тема Митного та Європейського союзів у ЗМІ. Економічна аналітика. Прогнози. ЗМІ як засіб формування економічного іміджу. Економічна заангажованість ЗМІ.

Енергетична проблематика у ЗМІ. Висвітлення проблем енергетичної галузі у ЗМІ: ринок енергоресурсів, газозабезпечення, паливний сектор, альтернативні джерела енергії. Енергетика та політика: точки перетину у медіаматеріалах. Питання енергетичної незалежності України у медіа матеріалах. Інформаційна війна на енергетичному ринку світу, Європи, України. Спеціалізовані медіа енергетичної сфери.

Загальносоціальна проблематика у ЗМІ. Медична проблематика у ЗМІ. Взаємовідносини медицина і медіа в Україні та світі. Спеціалізовані медичні видання. Вплив ЗМІ на реформи у секторі охорони здоров'я України. ЗМІ як засіб висвітлення проблем в медицині та їх вирішення. Заангажованість та комерціалізація медичних видань України. Пропаганда лікарських препаратів у ЗМІ (комерційна реклама). Пропаганда здорового способу життя у ЗМІ.

Проблематика регіональних ЗМІ. Особливості становлення та функціонування зарубіжних регіональних медіа. Розвиток регіональних медіа в Україні (регіональні, муніципальні, приватні). «Пульсар Приірпіння» - глянцевиий регіональний журнал України. Особливості висвітлення загальнонаціональних питань у регіональних ЗМІ. Тематика регіональних ЗМІ. Роль нових медіа у розвитку регіонального інформаційного простору України.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості : підручник. – 2-ге вид., перероб. і допов. / В. Й. Здоровега . – Л. : ПАІС, 2004. – 268 с.
2. Іванов В. Масова комунікація / В. Ф. Іванов – К. : Віпол, 1998. – 334 с.
3. Почепцов Г. Г. Паблік рилейшнз: навч. посіб. / Г. Г. Почепцов. – 3-е вид., випр. і доп. - К.: Знання, 2006. – 327 с.
4. Михайлин І. Основи журналістики / І. Михайлин. – К. : ЦУЛ, 2002. – 284с.
5. каленко А. Теорія журналістики / А. Москаленко. – К. : ЕксОб, 2002. – 335 с.
6. Різун В. Маси : Тексти лекцій / В. Різун. – К. : Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2003. – 118 с.
10. ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лекції, практичні, самостійна робота.
11. МОВА НАВЧАННЯ: українська
12. ДИСТАНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ: *(за наявності)*